

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Vigesimo Quartus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11718

HISTORIÆ
CONCILII
TRIDENTINI
LIBER VIGESIMVS QVARTVS.
ARGVMENTVM.

Documenta à Pontifice tradita Vicecomiti in Hispaniam misso, de Concilio, de colloquio Principum, à Gallia Regina exoptato, de coniugio Reginae Scotorum, & de bonis Ecclesiasticis alienandis. Res à Legatis & Lotharingo ad Synodum terminandam propositæ Patribus, & horum ad id propensio. Lunensis obstaculum, & conuentus ab ipso habitus Præsulum, Philippo Regi subiectorum. Nuntij eadem nocte allati de morbo Pontificis, sine spe salutis. Studia proinde Legatorum ad accelerandam Sessionem, simulque Synodum concludendam. Noui nuntij de meliori Pontificis statu, qui propositum non retardant. Sessio vigesima quinta tertio Decembris. Sanctiones de Purgatorio, de sacris Reliquijs, de Imaginibus, de inuocatione Sanctorum & quâ ratione formatæ. Viginti duo Decreta de Regularium emendatione, & viginti unum de emendatione vniuersali Variæ de illis Patrum sententiæ, & præcipuè de ætate ad Professionem requisita; & manifesta Suavis calumnia de exceptione Societatis Iesu. Sessionis prorogatio ad diem posterum, & consilium post longam ac variam deliberationem susceptum, ut adderetur Decretum de Indulgentijs, sed quâ discordiâ de Cruciatibus. Alia Decreta ibi confecta de ciborum discrimine, de Ieiunijs, de Festis, de Cathedismo,

chismo, de Indice, de Breuiario, de Missali, de reseruatione iurium pro Oratoribus super loco, de Concilij conclusione & obseruatione, de lectione & confirmatione Decretorum, quæ sub Paulo, Iulio, ac Pio confecta fuerant, ac tandem de ipso Concilij fine. Acclamationes titulusque Pontifici in his tributus. Subscriptiones quot & quorum capitum, & quæ ratio habita fuerit. Duo Legati Romam reuersi, & cur non reliqui. Solemnis ibi lætitia pro consecutione Concilij. Pontificis solertia ad executionem curandam. Confirmatio absoluta, & varia super hoc diplomata. Gratulatio & acceptio Regis Lusitani. Difficultates in Gallia offensa tunc & postea, & quare. Obiecta Suauis diluta de illato laicorum potestati detrimento, de Iure patronatus, de Mendicantibus, & de Commendis. Philippi Regis acceptio absoluta in Hispania, in Italia, & in Belgio, quamquam obsisteret Senatus Belgicus, & locus superior Oratori Gallico à Pontifice concederetur. Synodus similiter accepta à Senatu Veneto, & à reliquis Italie Principibus. Postulationes Cesaris ac Bauari ad impetrandum à Pontifice Calicis usum, qui restrictè concessus est, magnâ spe, sed sine fructu & cum breui effectu. Animaduersiones de interdicto sacerdotibus matrimonio. Ferdinandi Cesaris obitus. Singulares honores à Pontifice illi exhibiti, & ipsius laudes. Fortunata Commendonum studia, ut Synodus à Polono Senatu acciperetur. Confutatio quamplurium rerum, quas narrat ac disserit Suauis, ac presertim in fine de quadam creatione Cardinalium, quindecim menses post Synodum habita. Collorarium ex vniuersa Historia collectum de libertate in Concilio exercita.

CAPVT PRIMVM.

Documenta, quibus instruitur Vicecomes, Nuntius in Hispaniam missus, de conclusione & executione Concilij, de colloquio inter Principes, de coniugio Reginae Scotorum, de damnatione Reginae Navarra, de ijs quæ à Pontifice petebant Galli & Hispani.

a Tres mandatorum series, ultimo Orob. signata, in quibus continentur res quæ sequuntur, extant inter Scripturas Burghesiorum, & inter monumenta Gualterij.

Ntequam Pontifex de grato celebratæ Sessionis exitu fieret certior, nuntios parum gratos à Philippo Rege per Auilam huius Oratorem acceperat. Hi erant: Cum Synodus fuisset coacta ad definienda dogmata ad Ecclesiam reformandam, & ad aberrantes reducendos, nihil horum perfectum videri: proinde Regem à Pontifice petere, vt opus protraheretur, donec hæc tria maximè conducibilia bonorum genera perficerentur. His Pontifex respondens per formulas, magnam Regis existimationem sonantes, non tamen dissimularat contrariam in se mentem: Præter sumptus, aliaque Sedis Apostolicæ incommoda, quæ numquam ad vnâ magis quàm ad alteram partem se impulissent aduersus Patrum voluntatem, non posse amplius eos protrahi tum ob cæli asperitatem, tum ob dispendij grauitatem; & quosdam sine venia iam abiisse. Ob Herbiopolim, à Protestantibus antea occupatam, metum incuti proximi belli, quod Synodum dissoluisset, sicuti ætate Caroli V. Nec minorem metum, minusque periculum repentinæ dissolutionis excitari à pestilentia, quæ dilatabatur admodum Oeniponti, paucorum dierum itinere Tridento distantis. Iisdem rationibus probè fuit instructus Vicecomes, missus pridie Kalendas Nouembris, quò Regis animo illas imprimeret, per modum non præstolantis responsum, sed Regis animum inclinantis ad boni faciendum quidquid interim de Concilio actum fuisset. Vicecomitis autem missionem retardarat Pontifex; quoniam cum per eos dies Romam venisset Lotharingus, satius existimarat expectare quoniam euaderet rerum tractatio, cuius causâ fieri posse considerabat, vt tradita nouo Nuntio mandata mutanda essent.

Iam verò Lotharingus progressus nequaquam fuerat ad beneficia, & laxamenta petenda nomine Regis aut Regni, sed solùm ardentè efflagitarat id, quod non minùs reliqui ministri Gallici flagrantissimè postulabant; nimirum, vt habenda curaret duo colloquia Caroli Regis & Reginae parentis, alterum cum Philippo Rege, alterum cum ipso Pontifice, cum Catharina & filius propensos animos

1563.

animos præ se ferrent ad sequenda Pontificis consilia in ijs quæ Religionis regnoque consulerent. Quamobrem Pontifici in cogitationem venerat, ea duo colloquia in vnicum redigi posse, ad quod omnes conuenirent & cum ipsis etiam Cæsar, aut Rex Romanorum, sicuti pariter optabat Regina; ad quem Regem ea de causa Pius legat^b Philippum Gerium Episcopum Inarimensem, ad id à Legatis, ac præcipuè à Morono propositum. Demandabatur itaque Vicecomiti, vt Regem Catholicum cohortaretur, ne illud incommodum recusaret pro salute non modò Galliæ periclitantis, sed Reipublicæ Christianæ, quæ poterat ad Galliæ cladem vniuersa corruere; nec vereretur Rex, ne Pontifex illic indulturus esset rebus nouis, quas Philippus maximoperè detestabatur, in Religionis negotio; semper enim pro mensura suorum consiliorum habiturum se Dei obsequium & Ecclesiæ dignitatem. Posse difficultatem offendi à Cæsare adeundi hoc Principum colloquium, ne Protestantes irritarentur suspicione alicuius fœderis, ad ipsorum perniciem contexti: sed occurrendum esse huic suspicioni, datâ illis fide, hoc non agi ad perturbandam inter Germanos quietem, sed vtique ad eam conseruandam in alijs populis, vbi turbulenta quædam ingenia sub specie Religionis, tumultus moliebantur. Si Philippo Regi incideret dubitatio contentionis, in eo conuentu futuræ, de gradus prærogatiua, proponeret Nuntius, retineri posse Regem Galliæ adolescentulum in loco proximo conuentui, cui reliqui adessent, & pro filio Regina mater, quæ administrationem rerum obtinebat; adeoque inter duos Reges nullam futuram occasionem conueniendi, nisi ad mutuas visitationes, in quibus suæ quisque domi honorem hospiti exhibuisset. Locum huiusce conuentus eum Pontifici probatum iri, qui maiorem negotio facilitatem afferret, certamque sibi fiduciam esse, illos ætati ac dignitati suæ rationem habituros. Videri sibi, vrbes cunctis maximè opportunas esse Nicæam, aut Portum Herculis, aut Vercellas.

3 Sed quod ad Synodum spectabat, Regem ille per Nuntium monebat plurimum quod ipse passus erat, quò complurium Principum postulatis in eo genere satisfaceret. Tempus iam adesse, vt ad rem perficiendam, fructumque colligendum animus intenderetur, non tam in hæreticorum conuersione, quod opus & diuturnum & arduum esset, quàm in reparatione Catholicarum prouinciarum, atque earum potissimè, quas tam multas ac vastas Rex possidebat. Gallos quoque significare, se finem Synodi præstolatos fuisse, quò Religionis, sicut oportebat, consulerent, postquam illic dogmata fuissent

^b Constat ex
arcanis notis
Borrom. ad
Moronum
19. Septemb.
1563.
^c Apparet ex
litteris Bor-
rom. ad Le-
gat. 21. Oct.
1564.

1563. fuissent sancita; & ad hanc expectationem tetendisse postremam cum hugonottis concordiam.

Iniunxit pariter Nuntio, vt Regem doceret de affixo libello, quo Regina Nauarræ in ius vocabatur, sex mensium spatio ad se purgandam concesso, quo elapso, ad eam regno priuandam procederetur, quod in occupantis potestatem deueniret. Se ad id coactum à Ioanna, ob intolerabilem agendi rationem. Verùm ab eo postea se abstinuit Pontifex, vti narrauimus.

Lotharingum Cardinalem fuisse quoque locutum de danda in matrimonium Scotiæ Regina sui fratris filia; & ostendisse, virum maximè aptum futurum Carolum Archiducem Austriæ, secundum Cæsaris filium. Siquidem Scotos, qui ardentissimè Reginam suam amabant, numquam consensuros fuisse, vt illa ab ipsorum regione discederet: quod si discessisset, se ab eius obedientia subtracturos (hinc verò excluderetur eius coniugium, aliàs indicatum, cum Hispaniæ Principe) adeoque nullum illi admaniculum admoueri posse validius & honestius Archiduce, tum ad retundendos propinquos Angliæ imperus, tum ad sustinendos illius regni Catholicos, in quos Elisabetha sæuire atrociter non cessabat. Pontifex verò indicabat, se tandem cohiberi non posse, quin arma suæ sacræ potestatis in illam vibraret, cum ad id vsque temporis ipsum præcipuè retinuisset ratio quam habebat de Rege Catholico, cui motus ille ob Belgij propinquitatem grauis accidisset.

Si Rex vereretur ne Pontifex assensurus esset postulato Gallorum de bonis Ecclesiasticis abalienandis, sciret, velle Clerum per decimas Regi Christianissimo satisfacere alià ratione, absque ea perpetua iactura: eoquè quasi clypeo se Nuntius tutaretur, si fortè Philippus Rex ageret de alienandis à se pariter prædijs Hispaniensium Ecclesiarum, ex aduerso respondens, huiusmodi exemplum, Gallorum petitionibus validissimum telum futurum.

Vbi sermo fieret Nuntio de sacra Inquisitione Mediolanensi, diceret; Nulla sibi super ea adesse mandata: quâ ratione, concessio- nis detrimenta sine asperitate repulsæ declinarentur.

Cum his præsertim mandatis missus fuerat Vicecomes, quò factus Concily iam maturus, & cum periculo in vtero pereundi, ederetur in lucem, & editus, vlnis benevolentibus ad diurnam ac prosperam vitam exciperetur.

Letitia sensusque Pontificis ad celebratæ Sessionis nuntium. Cætus habitus postridie à Legatis, & proposita à Lotharingo ad Synodum absoluendam cum Patrum propensione.

Laturum Sessionis nuntios eadem nocte^a miserunt Legati Ioannem Baptistam Victorium, petente Lotharingo, apud quem degebat, qui iam præstò erat vt Romam pergeret, ob quoddam sibi collatum à Pontifice beneficium. Per dispositos equos ecurrit Victorius; & cum peruenisset Viterbium, cognouit Pontificem relaxandi animi gratiã se ad Centumcellas contulisse; quamquam ea relaxatio dein propè fuit vt ipsi perniciem inferret, ob palustrem illum aërem, nondum per frigora purgatum. Eò igitur nuntius iter conuertit, & de rebus gestis Pontificem certiore fecit, qui incredibili planè gaudio inde affectus est. Reseuerat prius ille à Legatis ea^b quæ cum Lunensi acta fuerant de particula sæpiùs memorata, & valdè ipsi placuerat quòd illa declaratio à Synodo, non à suo diplomate procederet. Similiter eidem probabantur parata iam Decreta tum de matrimonio clandestino, tum de morum correctionibus, tametsi illa postea diebus postremis in quibusdam fuerint mutata: sed non ita sibi probabatur responsum ac propositum Legatorum, vbi Patres Hispanienses secessissent, sicuti Comes minabatur; cum sibi videretur Concilium eo casu minime deferendum ab ipsis ducibus, sed aliorum contumaciam accusandam, & in deliberationibus functionibusque audacter progrediendum. Cognito deinde prospero euentu, significauit, id per immensam & suam & Aulæ voluptatem accidisse, cunctis Decretis plurimum collaudatis, eoque successu tamquam arrhã proximi exitus accepto; ad quem exitum stimulauit præcipuos actores suauissimo, eodemque validissimo stimulo, hoc est gratijs actis per suas peculiare litteras Lunensi, Lotharingo, & Legatis. Ad Lunensem formã quãdam magis sobriã illæ scriptæ sunt^c, quòd visæ gratiam æstimationemque reliquis non minuerent; cum honorum pondus ac leuitas, perinde ac mixtorum, solùm comparatè se habeant. Ad Lotharingum scripsit, professus illi acceptum referre^d quidquid boni præteriti confectum fuerat, & in eo spem à se poni boni futuri; eundemque commendauit ob adhibita ab ipso studia Reipublicæ Venetæ, cum illac iter faceret. Quoniam autem

^a Litteræ Legati, ad Borrom. 11. Nouembris, & responsio ad illas 18. Nouemb. 1563.

^b Litteræ Borrom. ad Legatos 6. & 10. Nouembris.

^c 21. Nouembris. 1563.

^d 20. Nouembris. 1563.

1563. eodem tempore Lotharingus Pio commendauerat negotia Estensis Cardinalis, affinis sui, cui per eos dies adscribebatur, tamquam auctori, graue facinus, ab eius familiaribus patratum; pollicebatur Pontifex, causam per omnem reuerentiam & urbanitatem actum iri: cupere se, ne Aloysius Cardinalis reus compereretur; sed ubi quocumque aliter appareret, nolle se in eo quidquam agere non communicatâ re prius cum Lotharingo, & ita solum, ut alteri prodesset medicinâ modo, quo sibi in posterum moderaretur.

^e Litteræ nominatæ Borrom. ad Legatos 18. Nouembris.

Formulas, laudem amoremque abundè spirantes, cum Legatis^e adhibuit ob tam graues ac tam felices labores; sed simul inflammatis cohortationibus ad magnum opus perficiendum eos stimulauit, vnde decus ac pretium erant acceptura cuncta quæ ipsi gesserant: ita tamen, ut Synodus per consuetam rationem ex se argumenta omnia expediret, nec in ipso reponeret, nisi aliquod emendationis caput, idque eo solum casu, quo ibi confici non posset.

^f Ex litteris Gerij Episcopi Isclanensis ad Manriquez 24. Nouemb. 1563.

Sed Legati stimulis non indigebant, nec opportunitatem neglexere, quando Hispani Episcopi^f formâ sincerâ magis quam callidâ se gerentes aduersus quàm dubitatum fuerat, quasi querimonie de præteritis adhibendæ essent ad promouenda futura, significabant liberè, non mediocrem à se acceptam satisfactionem ex euulgatis Decretis; in quibus, ac præsertim in Decreto de primis causarum delationibus, opus fuerat Legatis operâ uti plurimâ ut ipsis gratificarentur, & non modicâ solertiâ, quâ Patres, addicti Aulæ Romanæ, adducerentur ad amouendas tot exceptiones, vnde prior forma^g aded Hispanis displicuerat. Ex altera parte Cæsariani nihilo segnius sollicitabant. Etenim Cæsar in cunctis Germaniæ negotijs diffcultates offendeat, ob suspiciones quibus Concilium Protestantibus obuoluerat; tametsi in hac festinatione ultra Cæsaris voluntatem progressi fuerint, sicut postea patebit. Itaque Legati, cum reliquos omnes propitios cernerent, Hispanos verò ipsorum voto non aduersantes, proximo Sessioni die ad se conuocarunt^h duos Cardinales, ac viginti quinque Patres ex præcipuis cuiusuis nationis. Illis proposuerunt postulata Lotharingi pro Gallia, ut Synodus absolueretur in Sessione, nono Decembris indicta: id pariter ab Cæsareis Oratoribus peti nomine Cæsaris & Regis Romanorum, qui arbitrabantur, diuturniorem Concilij continuationem conferre non posse, quin potius nocere Germaniæ: in eadem vota venire Pontificem, ne Synodus, ad animarum salutem coacta, magnæ illorum parti per longiorem moram perniciem afferret: idem placere Veneto Senatui, ac reliquis Italiæ Principibus; idem Oratoribus

^g In eadem Epistola.

^h Litteræ Legat. ad Borrom. 13. Nouembris, & Iadrensis 25. Nouemb. & Acta Salmanticensis.

Lufi-

Lusitanæ ac Poloniæ, & cum his connumerari posse etiam Hispanum; qui etsi peculiaria ad id mandata à suo Principe non accepisset, ea tamen generatim habebat, vt processui & absolutioni Concilij opem ferret, & iam ita se gerebat, vt liceret Legatis quieto esse animo. Et sanè si Rex Hispaniæ Concilio fauerat, illi assistendo in gratiam Cæsaris patris sui, & Regis Galliæ vxoris fratris, ratione habitâ de illorum prouincijs; nunc vbi cognosceret idem Rex, ab vtroque illius finem optari, iurè tam optimo dubitari non posse ne id ipsum comprobaret. Quamobrem à se præsentibus Patres rogari, vt consilio simul & operâ rem perficerent.

4 Hic denuò Lotharingus monuit, neque Cæsarem neque Regem Catholicum voluisse initio ipsorum causâ Concilio consentire, sed validis cohortationibus, & euidenti Galliæ necessitate commotos, quæ versabatur in discrimine secedendi, seque per propriam nationis Synodum corrumpendi, cessisse voluntati Pontificis tamquam filios obsequentes. Aegerimè retentos fuisse Clerum & Ordines Galliæ, qui Possiacum conuenerant, ne aliter sibi consisterent, donec Concilium terminaretur; & longè difficilium opus futurum eos in posterum retinere, vbi Synodus ultra protraheretur. Idem fore Synodum præcidi aut suspendi, ac propriam nationis illius cum eiusdem clade aperiri. Si longius procederet, non modò spatium temporis porrectum iri hæreticis concionatoribus ad inferendam populis prauam doctrinam tam altè, vt ad ipsam postmodum euellendam satis non essent ne ipsa quidem Concilij Decreta: sed Gallicos Præsules adactum iri ad discessum ante Synodi finem, partim dispendij grauitate, partim ob alias priuatas publicasque necessitates, quod à compluribus peractum videbatur, & breuè à cunctis peractum iri, si res ampliùs protraheretur; se verò ab vtraque necessitate ad profectiorem compelli: quamquam vbi Synodus die præstituto esset absoluenda, effecturum se, vt quæcumque alia ratio cederet per eos paucos dies voto suo secum deferendi solatium illud, eaque salutaria medicamenta. Comperio, tam efficaci specie fuisse propositam à Lotharingo¹ Galliæ necessitatem, vt lacrymas exciuerit; vnde commune votum fuit, vt ad conclusionem procederetur. Solùm Episcopi Leridensis & Legionensis petierunt, vt antea Philippus Rex assentiretur; sed Granatensis hanc conditionem omisit. Quare Suauis duplicem in errorem impingit, prius, dum tribuit Granatensi, illum per suam sententiam se Oratori Hispano remisisse; deinde affirmans, reliquos omnes præter Granatensem consensisse.

¹ Acta Salminticensis.

1563. Ad agendum de modo ventum est; & inter eos conuenit, oportere operam nauari ad stabiliendas reliquas disciplinæ leges, & in ijs quæ spectabant ad Principes, suauiter procedendum, quandoquidem illorum brachio statim futurum opus erat, quo insculperentur in opere ea quæ à Synodi stylo in scripto fuerant designata. Quamobrem summoperè placuit exemplum Decreti, missum à Pontifice, in quo renouabantur super his iussa Conciliorum Canonumque antiquorum, & adhibebantur paternæ admonitiones odiosorum anathematum loco.

De dogmatibus nondum ibi definitis, spectantibus ad Purgatorium, ad Indulgentias, ad inuocationem Sanctorum, & ad Imagines, perpensum est, multa reperiri in anteaactis Concilijs; aliquid tamen de his dicendum esse, quasi ad prauas consuetudines corrigendas. Præsertim verò de Imaginibus protulit Lotharingus Sorbonæ Decretum, quod ab illis Patribus magnoperè probatum est. Postridie habiti conuentus, Legati * vnà cum Lotharingo statuerunt de iam ostensis dogmatibus tantummodò agendum esse, ac de ipsis per formam quam diximus. Quare accitis ad se nonnullis Patribus susceptum consilium aperuerunt, & quinque pro quolibet argumento selectis Præsulibus commiserunt vt ipsi vnà cum quinque Theologis paucos intra dies Decreta formarent. Etiam Legati de Synodo tamquam de absoluta scribebant; Lunensis enim indicabat, se moram haud iniecturum. Verùm distantia nauigij à littore, etiamsi modica demonstratur Geometræ decempedà, interdum maxima deprehenditur nautarum mensurionibus.

C A P V T III.

Cætus de disciplina & dogmatibus: obiecti à Lunensi obices ne Synodus absolueretur.

* Acta Paleotti, & Artis Æliæ, & litteræ Iadrensis 15. Nouembris.

Hoc apparatu inchoati sunt die decimoquinto Nouembris cætus generales de quatuordecim articulis disciplinæ reparandæ, qui supererant. Et quemadmodum ea quæ necessaria sunt, ob naturæ prouidentiam in rebus omnibus pauca sunt, & festinandi voluntas docet ea distingui à superuacaneis; ea breuitas, prius insueta, fuit adhibita, vt die decimo octauo suam quisque sententiam protulerit. Legatus paucis exposuit studia incassum impensâ ad pertrahendos ad Concilium hæreticos, præstantissimos fructus ab eo productos declaratione dogmatum, & resti-

restitutione disciplinæ: maiora fortasse desiderari posse; sed ipsos esse tandem homines, non Angelos, & pro temporum conditione bonum optimi loco eligendum esse. Deum forsitan, quod executionem rerum decretarum remuneraretur, semitam ad meliora ostensurum. Pauca illa, quæ in præsentia expedienda supererant, tam digesta videri tum priuato studio, tum priuatis colloquijs, vt diuturnâ disputatione publicâ non indigerent. Caput de Principibus reformatum fuisse: decere Patres, vt illos per exempla, potius quàm per pœnas & anathemata, ad pietatem prouocarent. Cùm igitur futurâ Sessione possent omnia confici, id valdè consentaneum rationi Legatis videri. Retulerunt tot Principum in eo consentum, & Germaniæ Galliæque necessitatem, quarum salutem in eo opere Rex Catholicus merè spectauerat. Fructum ad maturitatem peruenisse, adeoque iam colligendum, quo plenas manus singuli Episcopi gestantes, tum illius beneficio, tum ipsorum præsentia solari possent & vnâ curare greges suos post absentiam tam diuturnam.

2. Lotharingus grates egit, quòd primus Præsidentum inter alias rationes commemorasset votum Gallorum, vt Synodus finiretur, cuius rei testes laudauit Episcopos Galliæ, qui illic aderant. Petijt deinde, vt absolutis Decretis, paucos post dies Pontificis Romani confirmatio publicè legeretur, atque vt Episcopis per aliquod post Synodum tempus liceret absolueri ab omnibus peccatis, & relaxare coniugiorum obstacula. Postea tum is, tum alij quædam parum memoratu digna varijs paratis sanctionibus obiecerunt. Præcipuum fuit, vbi dicebatur, debere Episcopos reliquis Optimatibus vbique præire: monuit, id obseruatum iri difficulter vbi Præsules Pontificali veste non essent ornati. Quare Decretum reformatum est.

Cùm etiam ageretur de tollenda prorsus consuetudine Coadiutorum, obstitit ille, affirmans, eâ ratione in Gallia complura monasteria conseruari, nec huiusmodi morem illic vniquam fuisse reprehensum: melius esse statuere, ne illi absque validâ causâ destinerentur. Ipsum verò sepruaginta octo ex Patribus in eo secuti sunt, præter alios, quibus mediæ sententiæ placuerunt.

3. Postea quatuor noua capita sunt proposita: primum, petente Bartholomæo^b de Martyribus Bracarenfi Archiepiscopo, de moderatione ac frugalitate viuendi, & de distributione prouentuum Ecclesiasticorum, Episcopis præscribenda: secundum, de decimis, quas laici possidebant: tertium, de anathematum moderatione:

^b Acta Salamanticensis.

1563. quartum, de constituendo archiuo in singulis Ecclesijs, quò publicæ tabulæ inferrentur; quod consilium à Granatensi originem traxerat. Dein verò ad quatuor Decreta, alia duo accesserunt; sed operæ pretium non esset illa referre.

*c In Cœtu
21. Nouem-
bris, vt in A-
ctis Arcis
Æliæ.*

Præterea viginti duo capita ad Regulares vniuersè reformandos⁴ proposita sunt, & alia octo peculiariter ad Sanctimonialia spectantia. In primo ex duobus adiectis ad quatuor Decreta dicebatur, Episcopos prouentuum Ecclesiasticorum dispensatores esse: sed Lotharingus, Guerrerus, & alij admonuerunt^e vt id remoueretur, ne detrimentum afferret valdè communi sententiæ, quæ docet, verum dominium penes illos esse. Atque huiusce correctionis auctorem fuisse Zambeccarum Antistitem Sulmonensem, narrat Suauis, vt qui semper conatur eos Præsules, quos ipse Pontificios nominat, describere apud vulgus tamquam fautores opinionum laxiorum; nec animaduertit, partem strictiorem, tamen esset eligenda in sanctionibus, non tamen idcirco quidquam amplius habituram, quod spectat ad definitiones, in quibus non coarctatio magis quam laxitas, sed solum firmitudo veritatis querenda est.

Madruccio, Archiepiscopo Hydruntino, & alijs par non esse vi⁵ debatur, vt ibi veluti viuendi norma proponeretur Decretum Synodi Carthaginensis; cum perpendendum proponerent, mores illos renouari non posse, nisi pariter illa tempora renouentur; præsertim, verò quosdam Episcopos, qui ditiones obtinent, ac Principes sunt, ægrè posse adigi ad eam viuendi tenuitatem sine decori iactura, & perturbatione ditionum.

E contrario Archiepiscopus Bracarensis, qui claustris sensus retinebat, longè maiorem seueritatem optabat. Quare eò progressus est, vt diceret, id quod intendebatur à Decreto, esse optimum; ipsum autem Decretum pessimum; quandoquidem cum alij manu tam graui pressi fuissent, Episcopi primis digitis tangebantur, ne usurpato quidem erga illos robusto præcepti vocabulo, sed debili admonitionis. Oportere ipsis præscribi conditiones mensæ, supellectilis ac familiæ; eosdemque obstringi ad reddendas sumptus rationes in Concilio prouinciali; quamuis essent domini illius partibus quæ illis necessaria erat, reliquæ tamen meros esse dispensatores.

*d Acta Arcis
Æliæ in cœtu
23. Nouembris
1563.*

De Regularibus illustre præconium habuit Lotharingus, restatus, 7 tria Regularium millia in Gallia paucorum mensium spatio crudele martyrium passos fuisse^d, quòd obedientiam Romano Pontifici debitam abiurare noluisent. Quapropter vt ceterorum Clericorum

rum immunitatem ab Episcopis plurimum improbat, ita eandem in Regularibus admodum à se comprobari; & Patres cohortabatur, ut illorum priuilegia illæsa præstarent. 1563.

8 Terminandæ Synodi studium miris modis vbique feruebat, ad quod Legati perpetuò à Cæsariis extimulabantur, aded ut hi progressi sint ^e ad modeste denuntiandum, nisi opus expediretur, imminere periculum ne ipsi reuocarentur: de quo postea Cæsar certior factus ab Hispano Oratore ^f, eos reprehendit. Iisdem ferè stitulis usus est Lusitanus Orator; nec remissiùs Veneti rem urgebant: Lunensis verò indicauerat, quamquam sibi gratius foret responsum Regis priùs præstolari, tamen se minime repugnaturum. Quare Legati messis tempus iam adesse scribebant; cum præter omnem expectationem idem Lunensis vigesimo septimo Nouembris Legatos ad vesperam inuisens, aduersos omnino ^g sensus deprompsit. Dixit, locutum se non ex Regis mandato, cum illud nondum accepisset, nec ex libidine commorandi Tridenti, cum per diurnam à patria absentiam multa infortunia tolerasset, cum rei familiaris, cognatorum ac liberum iactura; sed ex eo, quod animaduvertebat dignitatem Ecclesiæ sui que Principis decere. Plurima commemorauit à Rege gesta, petente Pontifice, ad Concilij emolumentum. Tot laboribus Regis, & vniuersæ Ecclesiæ deberi, ut opus honorifico exitu absolueretur: si, quantum Christianæ Reipublicæ necessitas postulasset, confici non poterat, cum dignitate saltem ac maturitate complenda esse argumenta proposita, tum in legibus tum in dogmatibus, quæ supererant, vnde planè materiam desumpserant recentes hæreses de articulis Purgatorij & Indulgentiarum. Quantumuis Concilij celeritas prodesset, si tamen in altera lance utilitas festinationis quindecim aut viginti dierum poneretur, in altera verò decor & emolumentum examinis accurati, hoc posterius priore longè superius repertum iri. Nollent igitur Præsides per importunam impatientiam, Ecclesiam, Pontificem ac se ipsos fraudare prænobili coronâ, quam tam modici incommodi additamento consequi possent ex tot dispendijs laboribusque iam toleratis, & propter auiditatem fructus ante dies aliquot decerpendi, ed minus gratum, minusque salutarem illum habere, quò est acerbior præ maturo. Hæc à se perpendi quod spectabat ad vniuersos. Quod verò ad Principem suum, tamen si Principes alij de hoc exitu conuenissent, videri sibi Regem Catholicum tam tenuis existimationis ob amplitudinem non esse, nec tam leuiter promereri ob res gestas, ut ad actum tanti ponderis esset deueniendum,

^e Litteræ Legatorum ad Borrom. 22. Nouembris 1563.
^f Litteræ Cæsaris ad Oratores Viennâ 4. Decembris 1563.

^g Litteræ Legatorum ad Borrom. 27. Nouembris 1563.

1563. niendum, non expectato ipsius responso, infra viginti, & vt summum triginta dies peruenturo. Tum adiecit: Cùm ipse vir esset armorum peritus, qui honoris apices subtilius fortasse metiebatur quàm ij qui rogati, vbi tam æquo postulato repugnaretur, existimaturum se obstrictum ad eam agendi rationem sequendam, quâ sui Principis dignitati tutiùs cautum foret.

Perturbatio, ex improvisa ac molesta nouitate in Legatis coorta, animi præsentiam ad responsum ipsis non ademit. Responderunt igitur: Haud parum se lætari, huiusmodi postulatam profectum à Rege non esse, in quo euentu summi apud se pretij fuisset: cùm enim Philippus Rex præcelsæ potentix monarchiam, & primas in amore Pontificis obtineret, vtriusque tituli causâ à se illi reuerentiam supra reliquos exhiberi. Verùm si præsens ille adesset, sine dubio vellet Concilij finem, ad quem compelleretur à cunctis reliquis Principibus, ob Ecclesiæ ac præsertim Galliæ necessitates, non à Gallis modò ipsis expositas, sed à Granuellano Cardinali, Regis Catholici ministro tam egregio. Ad Regis voluntatem interpretandam satis esse feruida postulata Cæsaris, ad cuius voluntatem Rex commiserat vt ipsius ministri in eo negotio se conformarent. Hic primum Legatum interpellauit Lunensis, dicens, in eo ipsos decipi. Sed alter reposuit, id ex ore ipsius Cæsaris à se auditum in legatione Oenipontana. Idcirco Lunensis sibi temperauit, ne tam sublimi testimonio aduersaretur; sed in reliquo colloquio perinde locutus est, ac si aduersaretur. In summa denuntiavit, se neruis omnibus obstiturum, non quidem festinationi neque absolutæ terminationi Concilij (& ita quæ priùs significarat, illa se seruabat) sed tantummodò cuidam formæ illius terminandi, aded acceleratæ, vt antea responsum regium non expectaretur; quippe quod sibi absurdissimum videbatur, agi cum Rege suo tam celso, quasi cum tenui dynasta. Et quoniam Legati opposuerunt, à se adeò festinari, ne Synodus, quæ fuerat incepta Oecumenica, in peculiarem desineret, multarum nationum discessu; subiicit Lunensis, eam festinationem non cursum esse, sed fugam: id fieri, quod Galli haberentur, sed neque Gallos neque Hispanos habitum iri. Hinc Legati indignatione succensi, exprobrarunt, id mereri vt non à Deo solum, sed ab ipso Rege seuerè puniretur, tamquam res hæreticis conducibilis, supra quascumque quispiam illorum procurator efficere potuisset. Tum Lunensis ad aliam defensionem confugit, dicens, Eam esse meram festinationem Lotharingi, cupientis discedere, ad Iustrandum Baptismate Ducis fratris filium, recenter natum; sed sibi compertum esse,

esse, Lotharingo abeunte iniunctum esse Gallis Oratoribus vt redirent, quorum præsentia longè maioris erat momenti, quàm Cardinalis, qui regia mandata non habebat; quin ab eodem Cardinali operam suam antea oblatam fuisse, quò Regis Catholici responsum expectaretur. Quæ omnia nullo nixa fundamento Legati postea reperere: sed voluntas, animi affectionibus commota, in causa est, vt homo interdum narret quidem falsum absque fundamento, non tamen mentiatur. Absolutum est colloquium vtrisque in sua sententia persistentibus. Neque consenserunt Legati, vt Oratore ad Pontificem scribente, responsum opperirentur; cum ipsis haud par esse videretur, illum palàm conijci inter eas tricas, neque se ipsos præpediri, ne exequerentur, vbi possent, iussione quam ab eo acceperant, accelerandæ Sessionis ante diem nonum, adeoque eo tempore, quo nouum illius mandatum haud peruenisset: sed cum animaduernerent pariter, eam celeritatem sibi minimè processuram, cursorem tabellarium Romam miserunt, quò Pontifici, id quod acciderat edocto, liceret pro suo arbitratu iussa variare. Interim & Lotharingus & Cæsariani animum præ se gerebant auersum à Lunensis obstaculo, & tum hi tum Lusitanus polliciti sunt suarum apud Hispanum cohortationum opem. Ita procedebatur incerto gradu inter vires contrarias acuti calcaris & duri fræni. Tota inuitabilis difficultas tum in Natura tum in Politica ex eo nascitur, quòd inter duas oppositas validasque potentias agendum est; adeoque dum alteri obsecundamus, necesse sit vt alteri repugnemus.

CAPVT IV.

Cætus habitus ad Synodum absoluendam, & susceptum consilium non omittendi dogmatis de Purgatorio, & Cultu Sanctorum, ac de Imaginibus. Conuentus à Lunensi coactus Præsulum Hispaniæ Regi subiectorum, vt Synodi conclusioni obfisteretur. Quæ Lotharingus cum Rege Galliæ egerit de Concilio, & illius responsa. Nuntij de periculoso Pontificis morbo ad Lunensem, & postea ad Legatos delati, & studia ab illis impensa ad opus finiendum. Generalis Congregatio secundo Decembris.

Legati in proposito persistentes, cæterum rursus^a coegerunt, conflatum duobus Cardinalibus, & quàm plurimis ac præcipuis Patribus; & expositâ denuò absoluendæ Synodi necessitate, ab illis consilium & opem petiere. Lotharingus dixit, se ac-

Pars III.

K k k k

cerfiri

^a Litteræ Legat. ad Borrom. 29. Nouembris, & Acta Paleotti & Salmanticensis,

1563.

cerfiri à Rege, qui proximis Christi nascentis ferijs adesset in Lotharingia, memoratum puerum è sacro fonte suscepturus, & ad eam functionem Lotharingum vocabat, quò cum eo postea de grauissimis regni negotijs ageret, atque vt secum cunctos nationis Episcopos reduceret, eidem imperabat. Si proinde cuperent ipsis presentibus Synodum conficere, necesse esse, vt proxima Sessio etiam esset postrema, & vltra diem constitutum neuiquam protraheretur. Esse tamen aliquid de commemoratis dogmatibus statuendum: cum enim hinc exorta fuisset hæresum origo; vbi nulla haberetur decisio, licuisset hæreticis triumphum canere, iactantibus, post tot annos à Synodo nihil compertum vbi ea dogmata fundaret, ideoque prætermissa fuisse. Rem autem breuiter posse perfici, per formam de qua iam inter ipsos conuenerat. Granatenfis, alijque Hispani consenserunt, vt Sessio celebraretur statuto die, sed ita, vt referuarentur ad alteram propinquam argumenta nondum digesta. Cæsariani monuerunt, tamquam summè necessariam, tractationem Indulgentiarum, contra quas Lutherus primò classicum cecinit in bello quod in Ecclesiam intulit. Lunensis reluctari non cessabat, vulgabatque, Gallicos Oratores regressuros, vt obfisterent conclusioni. Sed Lotharingus pro certo affirmabat, eos minimè reuersuros.

^b Cuncta exstant in memorato libro Gallico.

Id autem Lotharingo haud dubiè compertum erat. Etenim cum is Mannensem Abbatem in Galliam Romà misisset^b cum suis ad Regem litteris, & curasset vt Tridento illuc pergeret Episcopus Aurelianensis, ostensus Regi, contestationem ab Oratoribus interpositam superuacaneam fuisse, eumque ad illos remittendos induceret, Rex nono Nouembris ad ipsum & ad suos Oratores responderat in hanc sententiam: Articulos iam propositos à Legatis tam noxios vniuersè Principibus esse, ac tam disertè sui regni iura ab illis vulnerari, vt qui suo intererant Consilio, existimauerint necessariam interpellationem, nisi illi reuocarentur. Se quidem cupiisse, vt Oratores ante rem gestam Lotharingi sententiam ac directionem acciperent; sed stimulante necessitate fuisse coactos, cum animaduertent, duas tertias Patrum partes petere vt illi articuli reponerentur, adeoque cum interluceret, arcanum aliquod conuenisse inter illos ac Præsides; vnde prænoscebatur, eosdem articulos confestim redituros in theatrum, sublatà Lotharingi præsentia. Quod si Pontificis esset mens, sicuti Mannensis testabatur, ne iura & priuilegia Principum tangerentur, Pontifici non de Regis Oratoribus querendum esse, sed de Legatis suis; qui cum aliter quam ipse

iple vellet egissent, ad eam commotionem Oratores coëgerant. Maximopere se latari ad Reipublicæ Christianæ bonum, ob Pontificis animum à Lotharingo deprehensum, emendationis exacte cupidum, & illius effecta præstolari. De Oratorum reditu à se missum iri mandata, vbi certò sciret, prædictos articulos in perpetuum prætermitti: eos interim Venetijs commorari, prout illis iniunctum fuerat, vt habitâ interpellatione illuc se conferrent, alio responso ex Patrum prudentia non expectato, sed vt in Synodo remanerent Episcopi, à quibus defensum iri sua iura certus erat. Ita Rex ad Lotharingum respondit. Oratoribus imposuit, vt in danda opera, quâ contestatio referretur in Acta, aut in alio præsentando, obseruarent quo pacto Synodus procederet, & noua Regis mandata præstolarentur. Ex hoc Regis responso cognouit Lotharingus, Oratores proculdubiò non regressuros tam breui temporis interuallo, quod vsque ad destinatum Synodi exitum supererat.

3 Sed vt à Gallis Oratoribus ad Hispanum regrediamur; hic præter adhibita ab eo Tridenti studia ad Synodum retardandam, celerrimum cursorem Romam miserat ad Vargam, vt illi poneret ob oculos tamquam grauem Regis iniuriam Synodi terminationem absque diserto illius consensu, adeoque vt ipsum stimulare ad premendum ex aduerso præualidis petitionibus Pontificem. Suavis, qui studet non quæ scit enarrare, sed quæ credit diuinare, confidenter affirmat, noluisse Vargam iterare petitionem prorogationis tum ob Pontificis morbum, tum ob responsum ab illo acceptum paucis antè diebus, à se nimirum libertati Concilij rem committi. Sed oppositum affirmat epistola Borromæi ad Legatos, signata quarto Decembris, Vargam scilicet ad Pontificis ædes aduolasse; cumque ab hora nimis sera illi aditus ad Pontificem præclusus esset, cum ipso Borromæo fuisse locutum, horrendis malis denuntiatis, nisi ante finem Regis responsum expectaretur; sed à Borromæo fuisse recantatas easdem causas, quas sæpè narrauimus, compellentes ad Synodum concludendam, re tamen remissa nouo iudicio Pontificis, ad quam Oratoris postulata à se deferenda erant. Et pro eo ac ratio comitate condita vim obtinet inexpugnabilem in animis prudentum, visus est Vargas mitior abire quam venerat. Id quo eius impetus validius retundebatur, Borromæus scribebat esse, quia nec ab ipso nec à Lunensi produci poterat vllum Regis mandatum quod opponeretur; adeoque quoscumque obices ab illis opponi animo vacillanti ac dubio, ne postea ijdem

1563.

reijcerentur à Rege. Missum tamen fuisse à Varga postredie qui responsum Pontificis cognosceret, quod erat huiusmodi: Non posse Pontificem allatis rationibus remoueri ab ardenti desiderio, quo peroptabat celere Synodi terminationem, nisi oppositum videretur maiori Patrum numero, quorum libertati neque in eo neque in alio quopiam officere statuerat. Addidit Borromæus Legatis, quod spectabat ad Regis Hispaniæ consensum, censere Pontificem, satis illum à se obtineri, quando Rex ipse se remiseraat Cæsari, cuius Oratores non modò finem petebant, sed vnà cum Gallis alijsque denuntiabant se discessuros, vbi Synodus protraheretur. Hinc videri idem esse eam protrahi ac dissolui: à quo abhorrebat aded Pontifex, vt legentes animaduernerint, cum ille comprobant in Legatis quidquid ab ipsis responsum fuerat Lunensi de ceteris rebus, solùm improbasse quòd prænuñtiasent, Si Comes obfirmatus obstiteret, se discessuros: debuisse potiùs virilem ipsorum repugnantiam eos contestari. Atque vt ad id illos animaret, ipse Pontifex ^e epistolam scripsit, in qua suam hanc certam voluntatem ostendebat, ne Synodus vltra præstitutum diem nonum protraheretur, quocumque obice superato; & rationes ad id ipsum adducebat. Ex hisce rebus gestis intelligatur, quàm benè fuerit edoctus Suauis, dum narrat, Vargam recusasse dilationis postulata repetere. Verum quidem est, secundùm vetus effatum, Romæ consuli post captam Saguntum, quemadmodum palàm fiet.

¶ 4. Decemb.
1563.

¶ Acta Pa-
leotti, & Sal-
manticensis.

Sed Lunensi impensa à se opera satis non fuit. Die ante postremum Nouembris domi suæ Præsules Hispanos cœgit ^d. & quamuis arctissimum illis silentium imponeret de ijs quæ ibi agerentur, rescitum est, de prolatione actum fuisse. Consilium illic susceptum, ex effectu patuit: nam die postero apud se pariter conuocauit vesperi reliquos omnes Episcopos vrbium, quibus Philippus Rex imperabat, conuocatusque est suos in illis sensus imprimere de Ecclesiæ & Coronæ Catholicæ in eo negotio dignitate. Verumtamen qui vocati fuerant, duobus ac tribus exceptis, assensu non sunt; sed ob oculos illi posuerunt necessitatem absoluendæ Synodi, antequam Galli discederent, tum etiam varia infortunia quæ potuissent accidere, hoc est, obitus siue Cæsaris siue Pontificis, siue aliud quippiam, quod tot annorum opus irritum redderet. Ad hæc postrema respondit Orator, De huiusmodi remotis periculis habendam non esse maiorem rationem in deliberationibus, quàm de morte, singulis momentis homini impendente, haberetur.

Dimissus est conuentus secundâ noctis horâ; & ecce horâ quartâ, si non

si non diuino miraculo, casu certè admirabili, superuenit ad Lunensem tabellarius Româ missus à Varga, illi nuntiaturus improuifum Pontificis morbum, quo penè vitæ spes præcidebatur. Dein peruenere ea de re nuntij^e, ad Legatos à Borromæo^f dati, cum mandatis ægroti Pontificis, vt ad conclusionem omnino procederent, ne fortè ipsius mors quali pro hereditate schisma relinqueret Ecclesiæ, excitatâ lite inter Collegium & Concilium de potestate eligendi noui Pontificis.

6 Confestim acciuerunt Legati duos Purpuratos cum Oratoribus Cæsaris ac Philippi Regis^g, eosque cohortati sunt ad promouendum exitum Synodi, quò Rempublicam Christianam innumera- bilium cladum periculo subducerent. Cæsariani, tametsi prius aded festini, petierunt post improuifum nuntium diem illum inte- grum ad deliberandum. Die postero iterum conuocati, manè ad cœtum omnium Oratorum, & quinquaginta fermè Præsulum ex præcipuis, responsum reddiderunt, se consentire. Idem inter cete- ros conuenit, excepto Lunensi, qui cum suis Hispanis, ac tribus Ita- lis firmiter repugnauit: sed quò simul omne semen schismatis tol- leretur^h, veterem epistolam regiam Patribus suo Principi subie- ctis ostendit, in qua declarabatur, id si accideret, Regis mentem esse, vt Pontifex more consueto à Cardinalibus eligeretur. Ad hoc Granatensis, inter Hispanos primus, respondit, Numquam aliam in animo suo cogitationem ortam fuisse; & concorditer omnes Hispani reliqui locuti sunt. Cùm autem ibi adesset Marcus An- tonius Columna Archiepiscopus Tarentinas, dixit, Præconem se futurum apud Præsides, Romæ, & per vniuersum terrarum orbem, huiusce piæ voluntatis tum Lunensis, tum Hispanicæ nationis. In eandem declarationem conuenerunt Cæsaris Oratores erga Præsules Ferdinando subiectos; sibi tamen reseruatâ facultate illius mutandæ, si contrarium à Cæsare mandatum acciperent: quod non solum non accidit, sed comprobauit Cæsar quidquid ab illis actum fuerat tum in hoc negotio, tum in exitu maturando, ad quem ille pro certo posuit (nec falsò) iam deuentum iri, quo tempore suum ipsis responsum redderetur; quamquam ex aduerso in supe- rioribus litteris, nondum de Pontificis periculo certior factus, illos arguerit quòd nimium festinarent, cùm ipse mallet in Synodo prolationem ad mensem aut sesquimenssem, vbi hoc pacto obtine- retur ne quid missum fieret, & cuncta maturitatem caperent. Quod vnâ cum alijs, quæ significauit Ferdinandus, indicio mihi est, Del- finum nimis progressum fuisse, dum Legatis describit in eo præci- puè

^e Acta scri- bunt, nuntios maximè de- sperantes peruenisse ad Legatos; sed ex litterarum voluminibus Aulæ Roma- næ oppositū apparet.

^f Hæc epist. scripta fuit 27. Nouemb. nec extat in volumine lit- terarū, sed fit de ea mentio in sequenti, scripta 29. Nouemb. & in peculiari, scripta pari- ter 29. No- uemb. à Gal- lio, à secretis Pontifici, ad Moronum.

^g Duæ litteræ Legatorū ad Borromæum 1. Decemb. tametsi secū- da verè fuerit scripta 2. De- cemb.

^h Scripturæ iam allatæ, & Acta Sal- manticensis.

1563. pue animum adeo cupidum ut Synodus absolueretur in Sessione præstituta, ut diximus, vndecimo Nouembris, ipsis denuntiatis, nisi Cæsar id obtineret, periculum esse, ne consensum conclusionis reuocaret. Quæ denuntiatio, simul cum prænuntiato discessu Lotharingi, qui iam supellectilem, & familiæ partem præmiserat, stimulus fuit Pontifici ac Legatis, ut cursum caperent, sicuti ostensum est. Sed mos est hominum, dum se alicuius consilij auctores præbent, imprudenter cum eo coniungere animi affectionem; quæ sine mendacio supra verum, & etiam supra verisimile prædicat bona euentura si illud suscipiatur, & mala si repudietur. Nisi lubeat dicere, eiusmodi celeritatis studium non in Cæsare, sed in Cæsaris filio extitisse, ob rationes politicas, quas exposuimus.

Interim Legati, tametsi gauisi pacificâ voluntate, quam in Oratoribus & in Patribus nacti sunt de futura Pontificis electione, tamen intelligentes, cuiusmodi sit in hisce fretis æstus reciprocatio, sedulo dabant operam ut se reciperent in portum. Conspicabatur Lunensis illius causæ probitatem, easque conditionum angustias, ob quas Regis dignitas illæsa persisteret, Synodo etiam ante acceptum illius consensum absolutâ: quocirca penè amplius non audebat nisi per tepentem quamdam repugnantiam obistere, quanta satis esset ut ipse dici posset obistere.

i Litteræ Legar. & Acta memorata.

ii In Actis Arcis Æliæ, in volumine signato litterâ A, quod spectat ad tempus Concilij Bononiæ translati.

iii Acta Arcis Æliæ & Paleotti 2. Decemb. 1563. & litteræ Tridentis eodem die.

Cuncta diei noctisque momenta tum à Præsidibusⁱ tum à Patri-⁸ bus selectis infumebantur ad formanda Decreta, quò temporis angustias, rerumque vastitatem infatigabili diligentia superarent. Nec parum contulit, ad sancienda dogmata quæ supererant, adhibitum aliquot annos studium^k Bononiæ, dum illic extabat Synodus translata. Tunc enim habitæ sunt assiduæ & accuratissimæ disputationes de cunctis articulis nondum definitis: & summæ animaduersionum ac sententiarum de ijs singulis in Acta relatæ sunt. Quamobrem id, quod ex norma huiusmodi virorum & apparatus tam solertis conficiebatur, reuera nec indiligens dici poterat, nec improuisum; quemadmodum his nominibus non appellatur magnarum litium decisio, quæ in grauissimis tribunalibus habetur vnus diei studio, sed innixo commentarijs, ab egregijs iurisperitis plurium mensium spatio elaboratis.

Eapropter Legati ad generalem cœtum postridie^l coactum detulerunt quidquid spectabat tum ad dogmata Purgatorij, Imaginum, Reliquiarum, Inuocationis Sanctorum, tum etiam ad leges Disciplinæ. De Indulgentijs paratum non habebatur Decretum, adeoque in peculiari cœtu pridie congregato statutum fuerat ut illud

illud omitteretur, tamen compluribus id ægrè ferentibus, ac præfertim Cæsariensis; qui tamen eo carere malebant, nisi posset aliter euitari Gallorum discessus ante Concilij exitum, quod longè deterius existimabant. Moronus breui sed efficaci sermone studuit illius festinationis necessitatem in animis imprimere: eos rogauit, vt non nisi Deum præ oculis haberent, vt meminissent, Synodum esse liberam. & adiecit: *Vtinam qui nos conturbant (vt ait sanctus Paulus) non quidem exciderentur, sed conuerterentur.*

10 Decreta de dogmatibus excepta fuerunt; etiam si Decretum de Purgatorio videretur quibusdam tenue, ac parum dignum Concilio. Sed respondebatur, In cunctis ingentibus fabricis aliquid minus perfectum reperiri, & quò vitarentur grauiora mala, ex mora impendentia, quamcumque prætermissionem alicuius lentæ solertiae laudabilem, nedum excusabilem reddi.

11 In Disciplina sanctionibus mirum fuit, eam quæ spectabat ad immunitatem Capitulum, argumentum antea tantæ contentio- nis, summâ concordia fuisse receptam. Lotharingus petijt, atque obtinuit, vt concederetur Episcopis facultas procedendi in Canonicos concubinarios, etiam si eorum Collegia essent immunia ex foundationis titulo. De Regularium emendatione petijt, impetrauitque, vt mentio fieret disertâ, & per honorificam formam, Monasterij Cluniacensis, ob egregias illius prærogatiuas.

12 Sermo dein habitus est ^m de finiendo Concilio in Sessione futu- ^{m Acta Archie}
ra. Primus Legatorum dixit, eam valde prolixam laboriosamque ^{Æliæ.}
fore; sed necesse esse, Synodum absolui propter causas, quibus gra-
uiores iam vsque ab initio Ecclesiæ non acciderant. De illius con-
seruatione aut peruersione agi: aliquid imminere, quod si contin-
geret, postremâ lineâ nondum operi ductâ, in causa foret, vt cuncti
præteriti labores ac Decreta in irritum reciderent, nec ea nationes
reciperent. Adiecit, Non nisi tria superesse consilia, suspendere, dis-
soluere, concludere: duo priora videri æquè inhonesta ac pericu-
losa, ne monstrum aliquod gigneretur, hoc est peculiare Nationum
Concilium: in solo tertio partum nobilem simul & conducibilem
posse obtineri. Deum precarentur pro salute Pontificis, qui tam-
quam filios ipsos amabat, nec quidquam ardentius quàm exitum
Synodi cupiebat. Cùm illi maior Angelorum custodia quàm ali-
cuiuslibet assisteret, credendum esse, Pontificis mentem maiori per-
fundi luce ad cognoscendum, eiusque animum magis impelli ad
optandum id quod optimum esset. In eandem voluntatem con-
uenire Principum Oratores; sed auctoritatem in ipsis Patribus sitam
esse.

1563. esse. Vbi illis placeret, illud Legatos esse comprobaturos; sin minus, à Patribus, non à Legatis reddendam esse rationem de malis quæ sequerentur.

¶ Litteræ Legat. ad Borrom. 2. Decemb. & fusiis in Actis Salmanticens. & in litteris memoratis Ladrensis

Lunensis è sella confurgens, Legatos * adiit, schedulam manu 13 præferens, cui comperio nomen placidum *petitionis* ab alijs fuisse datum, ab alijs acerbum *contestationis*. Præsides hominem dehortati sunt, ne huiusmodi scintillam inijceret eo tempore, quo tantus aderat fomes ad ignem corripendum, & Christianam Rempublicam labefactandam. Ille verò haud difficulter se retrahi permisit, vt qui non sponte ad id motus fuerat, sed vt gratificaretur quibusdam suorum Præsulum, qui illum quasi ad officium suo muneri debitum incitabant. Ceterùm cum ipse peculiaria iussa ad id peragendum non haberet, illud attentare non poterat sine metu, ne merito despiceretur à Synodo tamquam vanum, & à Rege tamquam temerarium improbaretur. E conuerso Oratores Cæsaris, Lusitanæ, Sabaudia ac Florentiæ, sanxerant vt edicerent, nisi Concilium finiretur, se contestaturos, & abituros. Quin Cæsariani ad Legatorum sedes accedentes, soli diu sermonem prius habuerunt, & postea Lunensi accito. Denique sicut optimates in litigijs cum cedunt, id per honorificam concordia speciem agere student, hoc illi concessum est, ne finis Concilij in eo conuentu decerneretur, sed in diem postferum Sessio indiceretur, solumque generatim sermo fieret, in ea de Synodi fine agendum esse, pro quo simul ac pro incolumitate Pontificis cuncti eâ nocte preces funderent.

Conclusionis decreto vnâ voce cuncti cum laude consenserunt, 14 quatuordecim exceptis, vndecim Hispanis, & tribus Italis. Propositum non fuerat à Legato, vt vnico die Sessio conficeretur, sed duobus continuis, cum plurima Decreta superessent firmanda, quibus vnâ cum reliquis functionibus dies vnicus satis non erat; præsertim quia vnum ex Decretis complurium dierum spatium postulabat, illud nimirum, quo statutum fuerat vt in Sessione Decreta omnia, Paulo & Iulio sedentibus edita, legerentur. Rei siquidem absoluendæ celeritas locum non dedit antecedenti Lotharingi voto, vt in Conuentu post Sessionem recitarentur. Eademque festinatio susceptum antea consilium abruptit petendæ, absolutis omnibus Decretis, confirmationis disertæ à Pontifice, ibique præstolandi reditum tabellarij, qui eam deferret antequam Synodus clauderetur, ac Patres dimitterentur. Quare huiusce rei vice statutum fuit, vt decerneretur, eam confirmationem à Legatis postea Concilij nomine petendam esse.

Ita

Ita rerum ex improviso accidentium frequentia efficit, ut negotijs parum proffit prouidentia maturitatis, nisi illi celeritas, prudentiæ comes, adsit, quæ consilijs præconceptis nouerit, alia improuisa subrogare. Sed hæc ipsa promptior celeritas, mentis sæpè assidua, patientisque præmeditationis fructus est.

C A P V T V.

Novi nuntij de meliori Pontificis statu. Decreta composita. Sessio vigesimaquinta. Quæ continentur in Decretis de Purgatorio, de Imaginibus, de Reliquijs, & de Inuocatione Sanctorum; & de primis quatuordecim articulis super Regulis.

MOrbus Pontificis ex illis fuit, qui magis terrent quàm nocent: iam enim ex eo conualuerat. Sed metuens ipse, ne rumor desperatæ salutis suæ mali aliquid in Synodo gigneret, cui malo sufficientem medelam postea morbi cessatio afferre non posset, per celerrimum cursorem valetudinem confirmatam Legatis ad eò sollicitè nuntiauit^a, ut eius notitia perueniret ac vulgata fuerit quintâ noctis horâ, quæ Sessionem indictam præcedebat. Non tamen complures defuere, sicut liquet ex Actis Salamanticensis, qui existimauerint, hunc morbum Pontificis simulatam quasi scenam fuisse, quòd metus turbarum alas adderet Synodo: quòd ad eò aduerfabatur rectæ rationi politicæ, & euentiæ, quæ communiter super hoc Romæ habebatur, ut ne Suavis quidem dubitationem præ se tulerit. Sed hinc palàm fit, & quàm modica fides habenda sit sinistris narrationibus de Principibus, quæ in commentarijs supersunt, & quàm intutum sit historiam conscribere, si res gesta in vnicò libro habeatur. Etenim ut altero hominis sensu, perinde altero scriptoris textu opus est, ad confirmandum aut corrigendum id quòd alter refert. Quin ex opposito tam sedulò curauit Pontifex ut euanesceeret diffusa morbi sui opinio, eo studio quo Principes vrnâ delecti uti solent in eo, tunc presentibus etiam conditionibus aucto, ut voluerit non modò alterâ statim epistolâ ea de re certiore facere præter Legatos ipsum Lotharingum^b, per opportunitatem quâ eius epistolâ respondebat; sed illic quasi testem adducere appendicem non breuem suâ manu exaratum, vbi sibi ipsi blandiens, affirmabat, tam benè se conualuisse ex præterito morbo, ut numquam se melius habuerit; simulque illum

^a Litteræ Borrom. ad Legatos, & Gallijad Moronum 29. Nouembris 1563.

^b Litteræ Pontificis ad Lotharingum 30. Nouembris, missæ 1. Decembris 1563.

Pars III.

L IIII

illum

1563. illum hortabatur, vt in Patribus suspensionem abstergeret, à Cardinali significatam, quòd ipse aut confirmaturus non esset Synodum, aut solùm post diuturnam moram. Fructuosam à se Synodum expectitam fuisse; at verò sine sua confirmatione non infructuosam modò, sed perniciosam euasuram: vbi Synodus eam à se peteret, quod ab ea factum iri nuntiabatur, parato se animo esse ad eam exemplò per cursorem mittendam.

Littere Pontificis ad Legatos 7. Decembris 1563.

Exemplar huius epistolæ deferendum ad Legatos per eundem tabellarium curauit; & alteram ad eos scripsit, in qua consimilibus verbis & suo chirographo idem affirmabat de sua bona valetudine. Ceterum immensam præ se gerebat voluptatem ob factam sibi spem proximi exitus, per litteras ab illis octo ante dies ad se scriptas. Monebat, quam graue periculum immineret, ne Synodo statim non absolutâ Oratores ac Præfules Germaniæ & Galliæ discederent, vnde plurimum auctoritatis ac dignitatis illi subtraheretur. Idcirco eos extimulabat, vt curarent, ne vnicam quidem horam præscriptum Sessioni tempus protraherent, quin vt potius coarctarent. Quòd si tam breui spatio confici non potuissent ea omnia quæ habebant in animo Legati, veluti de Imaginibus, de Purgatorio, de correctione Regularium, ac de similibus, consilium dabat, vt Patres illa reponerent in sanctionibus aliarum Synodorum, & in Constitutionibus antiquis; cum sibi maius Dei obsequium, & Christianæ Reipublicæ bonum videretur, si ea concluderentur, quæ absolui possent assistentibus Oratoribus, quam alia quæcumque ultra hæc, eâ luce deficiente, adeoque velut in Concilio eclipsim patiente. Denique illis certò pollicebatur promptum in se animum ad Synodum confirmandam, eandemque corroborandam, atque in opus deducendam, itidem ac in ea conuocanda, continuanda & complenda ardentem operam dederat.

Quamquam hi nuntij de recuperata Pontificis valetudine non modicâ sollicitudine Legatos leuarent; gnari tamen, huiusmodi repentina & improuisa ægritudinum leuamenta non rarò fallere, ex hac pariter ratione nihil parcentes sollicitudini, ad exitum entebantur; cuius causâ vsque ad septimam noctis horam laboratum est in componendis disciplinæ Decretis, ita vt varij obices, tum à Patribus tum ab Oratoribus iniecti, amouerentur: quod negotium tam nodosum experti sunt, vt interdum de successu desperarent. Delecti fuerant ad ea conficienda Simonetta, Verallius, Castanea, Couarruua, Facchinettus, Bonellus, & Paleottus. Tandem, pro eo quod accidit, cum vtraque partium, aut certè altera concordia cupida

pida est, & cum sequestri peritiæ ac solertiæ plurimum inest, 1563.
 euentus spem superauit.

Manè ad Sessionem ventum est: solemniter litauit Zambeccarus Antistes Sulmonensis: orauit latinè, & multo cum lepore, sicut aliàs, Hieronymus Ragazzonus Venetus, Episcopus Nazianzi, & adiutor Salaminae, qui postea Bergomeni Ecclesiæ admotus fuit, Nuntiusque in Galliam missus; & obiit Romæ, dum Clementis VIII iussu Regulares inuisebat. Postea qui celsè brarat, è suggestu clarâ voce Decreta de dogmatibus in hanc sententiam recitauit:

Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris Litteris, & antiqua Patrum traditione, in sacris Concilijs, & nouissime in hac Oecumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasq; ibi detentas, fidelium suffragijs, potissimum verò acceptabili Altaris sacrificio iuari, præcipit sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus & sacris Concilijs traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Apud rudem verò plebem difficiliore ac subtiliores quæstiones, quæq; ad edificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, à popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, euulgari ac tractari non permittant. Ea verò, quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala & fidelium offensacula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, Orationes, Eleemosynæ, aliæq; pietatis opera, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta piè & deuotè fiant; & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel aliâ ratione debentur, non perfunctoriè, sed à sacerdotibus, & Ecclesiæ ministris, & alijs, qui hoc præstare tenentur, diligenter & accuratè persoluantur.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & ceteris, docendi munus curamq; sustinentibus, ut, iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ usum, à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq; Patrum consensionem, & sacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum intercessione, Inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imaginum usu, fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos, unâ cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse suppliciter eos inuocare; & ob beneficia impetranda à Deo per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Saluator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere: illos verò, qui negant, Sanctos, æternâ felicitate in cælo fruente, inuocandos esse; aut qui afferunt, vel illos pro hominibus non orare; vel eorum, ut pro nobis

1563. etiam singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei; aduersariq; honori vnius mediatoris Dei & hominum Iesu Christi; vel stultum esse, in Cælo regnantibus voce vel mente supplicare; impie sentire. Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viuentium sancta corpora, quæ viua membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, à fidelibus veneranda esse: per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita ut affirmantes, Sanctorum reliquijs venerationem atque honorem non deberi, vel eas, aliq; sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetranda causâ Sanctorum membras frustra frequentari; omnino damnandos esse, prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Imagines porò Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas & retinendas, eisq; debitum honorem & venerationem impertiendam; non quòd credatur inesse aliqua in ijs diuinitas, vel virtus, propter quam sint colenda; vel quòd ab eis sit aliquid petendum; vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, velut olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ille representant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum ille similitudinem gerunt, veneremus. Id quod Conciliorum, præsertim verò secunda Synodi Nicenæ Decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.

Illud verò diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostra redemptionis, picturis vel alijs similitudinibus expressas, erudiri & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis: tum verò ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi; non solum quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula & salutaria exempla oculis fidelium subiiciuntur: ut pro ijs Deo gratias agant, ad Sanctorumq; imitationem vitam moresq; suos componant; excitenturq; ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit, aut senserit; anathema sit. In has autem sanctas & salutare obseruationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes, statuatur. Quod si aliquando historias & narrationes sacræ Scripturæ, cum id indocta plebi expediet, exprimi & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. Omnis porro superstitio in Sanctorum inuocatione, Reliquiarum veneratione, & imaginum sacro vsu tollatur; omnis turpis qua-

stus eliminetur, omnis denique lasciuia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur; & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad comessationes atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciuiam agantur. Postremo, tanta circa hæc diligentia & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut prapostere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilq; inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo. Hæc ut fidelius obseruentur, statuit sancta Synodus, nemini licere illo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse noua miracula, nec nouas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscante & approbante Episcopo. Qui simul atque de ijs aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & alijs pijs viris, ea faciat, quæ veritati & pietati consentanea iudicanerit. Quod si aliquis dubius aut difficilis abusus sit extirpandus; vel omnino aliqua de ijs rebus grauior quaestio incidat: Episcopus, antequam controuersiam dirimat, Metropolitanis, & comprovincialium Episcoporum in Concilio prouinciali sententiam expectet; ita tamen, ut nihil, inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, nouum, aut in Ecclesia hæctenus inuisitatum decernatur.

De his rebus propositis, Montis Marani Episcopus dixit: Sibi non licuisse ob temporis penuriam certum iudicium stabilire; proinde in Pontifice ac Sede Apostolica eas reponere. Guadixensis Decretorum veritatem comprobauit, præcipitem celeritatem improbauit. Reliqui omnes responderunt per merum verbum, *Placet*.

Deinde lecti sunt Canones tum ad peculiarem Regularium, tum ad vniuersalem cunctorum disciplinam spectantes. Priores ad viginti duos redacti sunt, ijs etiam comprehensis, qui ad solas Sanctimonialiales attinent, & erant huiusmodi.

I. Quoniam non ignorat sancta Synodus, quantum ex Monasterijs pie institutis, & recte administratis, in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur; necessarium esse censuit, quò facilius ac maturius, ubi collapsa est, vetus & regularis disciplina instauretur, & constantius, ubi conseruata est, perseueret. præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes Regulares, tam viri quam mulieres, ad Regula, quam professi sunt, præscriptam vitam instituant & componant, atque in primis quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientia, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicuius Regule & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respectiue essentiam, nec non ad communem vitam, victum & vestitum conseruanda pertinentia fideliter obseruent. Omnisq; cura & diligentia à superioribus adhibeatur,

1563. tam in Capitulis generalibus & prouincialibus, quàm in eorum uisitationibus, quæ suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur: cum compertum sit, ab eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis uitæ pertinent, relaxari: si enim illa, quæ bases sunt & fundamenta totius Regularis discipline, exactè non fuerint conseruata, totum corruiat edificium necesse est.

II. Nemini igitur Regularium, tam uirorum quàm mulierum, liceat bona immobilia, uel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quouis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aui etiam nomine conuentus, possidere, uel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, conuentuiq; incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usum fructum, uel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum, Monasteriorum, seu Conuentuum ad solos Officiales eorundem, ad nutum Superiorum amouibiles, pertineat. Mobilium uero usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam prof. si sunt, conueniat, nihilq; superflui in ea sit; nihil etiam quod sit necessarium eis denegetur. Quod si quis aliter quidquam tenere deprehensus aut conuictus fuerit, is biennio actiua & passiuâ uoce priuatus sit; atque etiam iuxta suæ Regulæ & Ordinis constitutiones puniatur.

III. Concedit sancta Synodus omnibus Monasterijs, & domibus, tam uirorum quàm mulierum, & mendicantium, exceptis domibus fratrum sancti Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia uocantur, etiam quibus aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex prædictis, quibus auctoritate Apostolicâ similia bona possidere permissum erat, eis spoliata sint; eadem omnia illis restituenda esse decernit. In prædictis autem Monasterijs, & domibus, tam uirorum quàm mulierum, bona immobilia possidentibus, uel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum conseruetur, qui uel ex redditibus proprijs monasteriorum, uel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari: nec de cetero similia loca erigantur sine Episcopi, in cuius diocesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.

IV. Prohibet sancta Synodus, ne quis Regularis sine sui Superioris licentia prædicationis, uel lectionis, aut cuiusuis pijs operis prætextu, subiciat se obsequio alicuius Prælati, Principis, uel Vniuersitatis, uel Communitatis, aut alterius cuiuscumque personæ, seu loci, neque ei aliquod privilegium, aut facultas, ab alijs super ijs obtenta, suffragetur. Quod si contra fecerit, tamquam inobediens arbitrio Superioris puniatur. Nec liceat Regularibus

bus à suis conuentibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos acceden-
di, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine prædicto man-
dato, in scriptis obtento, repertus fuerit; ab Ordinarijs locorum tamquam
desertor sui instituti puniatur. Illi autem, qui studiorum causâ ad Vniuersi-
tates mittuntur, in conuentibus tantum habitent: alioquin ab Ordinarijs
contra eos procedatur.

V. Bonifacij Octauæ Constitutionem, quæ incipit, Periculoso, renouans san-
ctæ Synodus, vniuersis Episcopis sub obtestatione diuini iudicij, & inter-
minatione maledictionis æternæ, præcipit, vt in omnibus monasterijs sibi
subiectis, ordinaria, in alijs vero Sedis Apostolica auctoritate, clausuram
Sanctimonialium, vbi violata fuerit, diligenter restitui; & vbi inuiolata
est, conseruari maxime procurent; inobedientes, atque contradictores per
censuras Ecclesiasticas, aliasq; pœnas, quacumque appellatione postpositâ,
compescentes, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secula-
ris. Quod auxilium vt præbeatur, omnes Christianos Principes hortatur
sanctæ Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso factò incurrenda,
omnibus Magistratibus secularibus iniungit. Nemini autem Sanctimonia-
lium liceat post professionem exire à Monasterio, etiam ad breue tempus, qua-
cumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbanda:
indultis quibuscumque, & priuilegijs non obstantibus. Ingredi autem in-
tra septa monasterij nemini liceat, cuiuscumque generis, aut conditionis,
sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia, in scriptis
obenta, sub excommunicationis pœna, ipso factò incurrenda. Dare autem
tantum Episcopus vel Superior licentiam debet in casibus necessarijs; ne-
que alius villo modo possit, etiam vigore cuiuscumque facultatis, vel indul-
ti, hætenus concessi, vel in posterum concedendi. Et quia monasteria San-
ctimonialium, extra mœnia vrbis vel oppidi constituta, malorum homi-
num præde, & alijs facinoribus, sine vlla sæpè custodia, sunt exposita;
curent Episcopi, & alij Superiores, si ita videbitur expedire, vt Sancti-
moniales ex ijs ad noua vel antiqua monasteria intra vrbes vel oppida
frequentia reducantur, inuocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachij sa-
cularis. Impedientes verò, vel non obediētes, per censuras Ecclesiasticas
parere compellant.

VI. In electione Superiorum quorumcumque, Abbatum temporalium,
& aliorum Officialium, ac Generalium, & Abbatissarum, atque aliarum
Præpositarum, quò omnia rectè & sine vlla fraude fiant, in primis sanctæ
Synodus districtè præcipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta,
ita vt singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Nec in po-
sterum liceat, Prouinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscumque Ti-
tulares, ad effectum electionis faciendæ constituere; aut voces & suffragia
absen-

1563.

absentium supplere. Si verò contra huius Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; & is, qui ad hunc effectum se in Prouinciam, Abbatem, aut Priorem creari permiserit; deinceps ad omnia officia, in religione obtinenda, inhabilis existat; facultatesq; super his concessa, eo ipso abrogatae censeantur; & si in posterum alie concedantur, tamquam surreptitiæ habeantur.

VII. Abbatissa, & Priorissa, & quocumque alio nomine Praefecta vel Praeposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio, ex alio eiusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni praest, videtur, ex ijs, quæ in eodem monasterio annum trigessimum excefferint, & quinque saltem annis post professionem recte vixerint, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur. Duobus verò monasterijs nulla praeficiatur. Et si qua duo vel plura quocumque modo obtinet, cogatur, vno excepto, intra sex menses cetera resignare. Post id verò tempus, nisi resignauerit, omnia ipso iure vacent. Is verò qui electioni praest, Episcopus, siue alius Superior, claustra monasterij non ingrediatur; sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis seruentur singulorum Ordinum vel monasteriorum constitutiones.

VIII. Monasteria omnia, quæ generalibus Capitulis aut Episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares Visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione ac directione regi consueuerunt, teneantur infra annum à fine presentis Concilij, & deinde quolibet triennio, sese in congregationes redigere, iuxta formam Constitutionis Innocentij III. in Concilio generali, quæ incipit, In singulis: ibiq; certas regulares personas deputare, quæ de modo & ordine, de praedictis congregationibus erigendis, ac statutis in eis exequendis deliberent & statuunt. Quod si in his negligentes fuerint, liceat Metropolitanò, in cuius prouincia praedicta monasteria sunt, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, eos pro praedictis causis conuocare. Quod si infra limites vnius prouinciæ non sit sufficiens talium monasteriorum numerus ad erigendam congregationem, possint duarum vel trium prouinciarum Monasteria vnã facere congregationem. Ipsi autem congregationibus constitutis, illarum generalia Capitula, & ab illis electi Praesides vel Visitatores eandem habeant auctoritatem in sua congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes, quam alij Praesides ac Visitatores in ceteris habent Ordinibus: teneanturq; suæ congregationis monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere; & ea obseruare, quæ in sacris Canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta. Quod si etiam, Metropolitanò instante, praedicta exequi non curauerint; Episcopis, in quorum

quorum diœcesibus loca prædicta sita sunt, tamquam Sedis Apostolica delegatis, subdantur.

IX. *Monasteria Sanctimonialium, sanctæ Sedi Apostolica immediatè subiecta, etiam sub nomine Capitulorum sancti Petri, vel sancti Iohannis, vel alias quomodocumque nuncupentur, ab Episcopis, tamquam diœces Sedis delegatis, gubernentur, non obstantibus quibuscumque. Quæ verò à deputatis in Capitulis generalibus, vel ab alijs Regularibus reguntur, sub eorum cura & custodia relinquuntur.*

X. *Attendant diligenter Episcopi, & ceteri Superiores monasteriorum Sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur Sanctimonialia, ut saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, & sacrosanctam Eucharistiam suscipiant, ut eo se salutari presidio muniant ad omnes oppugnationes demonis fortiter superandas. Præter ordinarium autem confessorem alius extraordinarius ab Episcopo, & alijs Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat. Quod verò sanctissimum Christi corpus intra chorum vel septa monasterij, & non in publica Ecclesia conferretur, prohibet sancta Synodus: non obstante quocumque indulto, aut privilegio.*

XI. *In monasterijs seu domibus virorum seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas quæ sunt de illorum monasteriorum seu locorum familia, persone tam regulares quam seculares, huiusmodi curam exercentes, subsint immediatè in ijs quæ ad dictam curam & Sacramentorum administrationem pertinent iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles, deputentur, nisi de eiusdem consensu, ac prævio examine, per eum aut eius Vicarium faciendo; excepto monasterio Cluniacensi, cum suis limitibus, & exceptis etiam ijs monasterijs seu locis, in quibus Abbates Generales, aut Capita Ordinum sedem ordinariam principalem habent, atque alijs monasterijs seu domibus, in quibus Abbates, aut alijs Regularium Superiores iurisdictionem Episcopalem & temporalem in Parochos & parochianos exercent: salvo tamen eorum Episcoporum iure, qui maiorem in prædicta loca vel personas iurisdictionem exercent.*

XII. *Censuræ, & interdictiones, nedum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesijs publicentur, atque serventur. Dies etiam festi, quos in diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, serventur.*

XIII. *Controversias omnes de præcedentia, quæ persæpè cum scandalo oriuntur inter Ecclesiasticas personas, tam seculares quam regulares, cum in Processionibus publicis, tum in ijs, quæ fiunt in tumultandis defunctorum corpori-*

1563. corporibus, & in deferenda umbella, & alijs similibus, Episcopus, amotâ omni appellatione, & non obstantibus quibuscumque, componat. Exempti autem omnes, tam clerici seculares quàm regulares, quicumque, etiam monachi, ad publicas Processiones vocati, accedere compellantur; jjs tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt.

XIV. Regularis, non subditus Episcopo, qui intra claustra monasterij degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo scandalo sit; Episcopo instante, à suo Superiore intra tempus, ab Episcopo præfigendum, seuerè puniatur; ac de punitione Episcopum certiores faciat: sin minus, à suo Superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit.

Tamet si facilius videatur, supplicio quempiam affici quàm præmio, cum alterum sæpè cum lucro, alterum cum dispendio præstetur; tamen plura sunt reuerà delicta quæ non puniuntur, quàm promerita quæ præmio carent: siquidem supplicium à delinquente vitatur, & à iudice non sine contentione, odio ac periculo exercetur; præmium à merente flagitatur, & à superiore conceditur sine contentionis labore, cum adeptione beneuolentiæ, & cum spe gratificationis.

CAPVT VI.

Alia octo de disciplina Regularium capita. Consilium, ut annus decimus Tauus exigeretur tamquam necessarius ad professionem, cur mutatum. Manifestum Suauis mendacium de exceptione Societatis Iesu in capite decimosexto habita. Patrum sententiæ in Sessione de viginti duobus capitibus recitatis.

XV. **S**ubsequabantur Canones: In quacumque Religione, tam virorum quàm mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum expletum; nec qui minore tempore, quàm per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem antea facta, sit nulla, nullamq; inducat obligationem ad alicuius Regule, vel Religionis, vel Ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus.

XVI. Nulla quoque renuntiatio aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscumque cause piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, siue eius Vicarij fiat, intra duos menses proximos ante professionem; ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secutâ professione: aliter verò facta, etiamsi cum huius fauoris expressâ renuntiatione, etiam iurata, sit irrita, & nullius effectus. Finito tempore nouitiatus,
Superio-

Superiores, nouitios, quos habiles inuenerint, ad profitendum admittant, aut e monasterio eos eiciant. Per hæc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis Iesu, iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino & eius Ecclesie inferuire possint. Sed neque ante professionem, excepto victu & vestitu, nouitij vel nouitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocumque pretextu, à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus, eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare possit. Quin potius precipit sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat; & ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant. Quod ut rectè fiat, Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.

2 Duo sunt, quæ me detinent in his duobus capitibus; alterum ad narrationem spectans, alterum ad confutationem. Primum est, fuisse paratum^a Canonem, quo statuebatur, fas non esse regularem professionem emitti ante annum decimumoctauum. Sed Archiepiscopus Pragensis, vir claustrî peritus, præualidè dehortatus est Patres ab eo consilio, affirmans, deteriorem fructum reddi plerumque in cœnobijs ab ijs, qui à teneris annis illic sati non fuerint, adeoque adhuc illesi à vitijs laxioris libertatis: satius esse, sancire, vt probationis tempus ad duos annos produceretur; ita tamen, vt fas esset professionem emitti anno decimosexto. Aliud incommodum antea perpenderat Archiepiscopus Granatensis: Cùm fas esset puellæ anno duodecimo nubere, si postea ante matrimonium consummatum vellet religiosam vitam profiteri, opus futurum viro sex annos cælibem vitam agere, & aliam vxorem non ducere; cùm huiusmodi coniugium non nisi per professionem dissolui possit. Quare tum illis tum alijs probabatur, ne quid in eo ius commune variaretur: & argumentum deducebant à coniugio corporum ad sacrum coniugium animorum. Sed tandem in temperamentum, quod diximus, conuentum est, cùm censeretur, ante annum decimumsexto ægrè pernosci posse difficultates, quibus se subijcit perpetuò vita regularis. Si verò religiosus habitus anno decimoquinto suscipiatur, teneram adhuc ac puram ætatem esse, vt per regularem educationem rectè formetur.

3 Alterum, ad quod refellendum hîc sistor, est fabula Suauis, qui sic scribit: Excogitatum fuit hoc consilium, vt religiosus moderator, absoluto probationis anno, adstringeretur ad nouitium dimittendum, aut

M m m m m 2

admit-

a Acta Pa-
lotti die 23.
& 24. No-
uembrijs
1563.

1563.

admittendum ad professionem, idque additum est capiti decimosexto tamquam in loco congruente. Lainius Praeses generalis decretum tamquam necessarium summarè commendavit; sed petijt, ut sua Societas exciperetur, causatus, aliam esse huius conditionem à ceteris Regularium Ordinibus: in illis & vetustissimâ consuetudine, & Sedis Apostolica comprobatione locum esse professioni tacite, qua in ipsorum Societate prohibetur. Offensionis causam, quod populus alios cernat in seculari veste, postquam diu religiosam gesserint, hic cessare, propterea quod habitus Iesuitarum à seculari non distinguitur. Obtineri quoque à sua Societate confirmationem Sedis Apostolica, ut liceat Superiori ad professionem post longum tempus admittere, quod nulli ex Regularibus umquam concessum est. Cuncti in eius gratiam assenserunt exceptioni, in qua dictanda Lainius contendit, regulas latini sermonis poscere, ut numero plurali diceretur: Per haec autem sancta Synodus non intendit aliquid mutare in Iesuitarum instituto, &c. Et animaduersum non est, illum loquendi modum referri posse tum ad facultatem admittendi aut dimittendi nouitios post annum, tum ad ea omnia quae capite decimosexto continentur; & etiam referri posse ad omnia, sexdecim illis capitibus contenta. Sed Lainius nauiter vsus est modicâ aliorum attentione, iecitque fundamentum, in quo Iesuita posteri extruere possent eam singularitatem, quae in eorum Societate conspicitur.

Vtque aded intemperantia vituperandi, vituperatorem ipsum non modò vituperatione, sed irrisione dignum reddit! Quoniam umquam tempore Societas Iesu, huius exceptionis titulo, arrogauit sibi ius non subiacendi sanctionibus quindecim Canonum praecedentium? Si fortè id in animum homini cuiquam incidere, sine dubio numquam comperietur, fuisse ab ea reuocatum in controuersiam, aut tentatum. Quod autem spectat ad caput decimumsextum, in iudicium erin. i. iusum vocemus, & infamiâ puniamus, si mereatur, palmarem fraudem, per quam Lainius à Suauis describitur deceptor Synodi, dum vi particulae haec, numero plurium expressae, familiam suam subduxit non solum sanctioni proximè praecedentium verborum, sed omnium planè antecedentium: & quò rectius acta causae conficiantur, expendamus quæso, quænam illa sint, quæ capite illo decimosexto continentur. Ea sunt: Nulla obligatio aut renuntiatio ante professionem facta valeat, nisi fiat intra postremos duos menses, & cum Episcopi licentia; & effectum illæ non sortiantur, nisi professione subsecutâ. Hoc igitur fuit id, quod ex dicto Suauis Lainium impulit ad Concilium decipiendum. Ingens profectò emolumentum ex eo lucratur Societas, quòd in ipsa id locum non habeat! Si huiusmodi renuntiationes, prius firmate
ab

ab eius religiosis, efficaciâ carerent, liceret illis dono dare Societati magnam vim rei familiaris, quæ ipsis integra remaneret vsque ad postremos duos menses; cum amore obstricti ob diuturnam consuetudinem cum religiosa familia, & soluti, ob diuturnam absentiam, amore paternæ familiæ, hanc plerumque illi posthaberent per ultimam voluntatem, cui proximè successurus est mundanæ vitæ finis: contra verò, cum iidem nunc bona sua relinquunt, viuentibus adhuc in ipsis sanguinis affectionibus, fere semper aut ea omnia, aut potiora patrimonij ibi relinquunt, vbi plurimum animi retinent. Hoc igitur emolumentum est, cuius cupiditas potuit Lainium alligere ad eam fraudem, quam illi Suauis appingit. Verùm quid prodest venari chimæras ad reperiendam rei gestæ causam, quam ille solùm non adspicit, qui sibi studiosè palpebras consuit? Nimum enim uerò patet necessitas apponendi particulam, *hec*, & non, *hoc*, atque amouendi à Societate non minùs primam quàm secundam sanctionem capitis decimi sexti; cum posterior auferri non posset, quin prior dissentanea esset, & obseruari nequiret. Euidens probatio in promptu est: Si concessâ Societati immunitate à secunda, illæsus eidem relinquatur vsus instituti sui de professionibus; igitur ipsi conceditur vt quamplurimi numquam professi sint, reliqui verò post multorum annorum numerum. Quoniam igitur pacto poterant irritæ reddi renuntiationes obligationesque horum omnium Religiosorum, ijs exceptis quæ intra duos menses ante professionem conficerentur, prout in priori capitis illius parte statuit Concilium? In primis grauissimo fuisset detrimento eorum familiaris extra religionem, quibus non nisi pauci Religiosi, & post diuturnum tempus, subuenire potuissent, parte ipsorum propriâ illis relicta; quæ utilitas ex præcipuis est inter ceteras, quas capit Respublica, non solùm ob æternam, sed etiam ob civilem felicitatem, ab Ordinibus Regularium vniuersè. Præterea nullâ ratione connecti poterat huiusmodi lex cum propria Societatis institutione, ad ipsius vota professionesque spectante. Etenim vbi nihil valerent in hominibus Societatis hæc renuntiationes, nisi intra duos ante professionem menses confectæ, nec efficaciam obtinerent, nisi subsequeretur professione, efficeretur, vt omnes *Coadiutores formati, tum temporales tum spirituales*, sicut in ea nominantur, qui numquam euadunt professi, retenturi essent in perpetuum suorum bonorum dominium; quæ res ex aduerso opponeretur institutioni huius Ordinis, à qua dominij non amplius capaces redduntur. Eueniret insuper, vt ij, qui tandem ad professorum gradum accedunt, antequam

1563. eò peruenirent, necessariò penes se haberent hoc dominium fere septemdecim annorum spatio (hoc enim esse solet temporis intervallum, à primo in tyrocinium ingressu ad professionem) quod magno semper illicio esset ad domum suam repetendam, eosque rei familiaris cura magnoperè implicaret: quod incommodum locum non habet in alijs Religiosorum Ordinibus, vbi quotquot in illis persistunt, professionis vinculis post annum elapsum sese obstringunt. Idcirco, sicuti diximus, non poterat Synodus Societatem excipere à posteriore illius capitis parte, quin ipsam exciperet à priori.

Nec illud etiam dignum est fide, Lainium attulisse pro argumento, nulli ex religiosis Ordinibus licuisse ad professionem post longum tempus admittere; quando varij libri de Societatis Instituto oppositum palàm faciunt claris testimonijs Ioannis Climaci, Cassiani, & aliorum, qui videri possunt apud Franciscum Suarium b.

b Tom. 4. de
Relig. lib. 6.
cap. 6. tract.
10. cap. 1.

Sed ea Suavis animaduersio, tunc iactum fuisse à Lainio fundamentum, in quo posteri Iesuitæ possent extruere singularitatem, qua in eorum Societate conspicitur, ridicula profecto est: quandoquidem eadem Synodus, & eodem in loco affirmat, illorum Institutum fuisse iam ab Apostolica Sede confirmatum. Paulus III. id egerat, & postea Iulius III. & atate Pontificum sequentium ad eam æstimationem euecta erat Societas Iesu, vt Nuntij Pontificis, & Principum Oratores proponerent tamquam maximum inter cuncta remedia ad Germaniam restituendam, multitudinem illius Collegiorum, sicuti liquet ex voluminibus litterarum Commendonum, & Legatorum, vbi hi sensa Lunensis referunt, cum primum ad Cæsaream Aulam aduenit: quod in opportunis locis ostensum est. Et quoniam ad eò progressi sumus in hoc argumento, referam quænam fuerit potissima ratio, cur Synodus tam honorificam mentionem fecerit huius Ordinis, eiusque Institutum comprobavit c.

c Litteræ
Borromæi ad
Legatos 4.
Augusti
1563.

7 Scripserat ante quatuor menses Borromæus ad Legatos, superuacaneum à se putari, causas illis recensere, quibus mouebatur Pontifex ad amandam Societatem Iesu, & ad optandum, vt illa in cunctis Catholicorum Prouincijs exciperetur, gnarus, Legatos in eisdem sensu conuenire. Audiri, eam in Gallia non excipi, idque potius ex quorundam priuatorum aduersa affectione, quam ex Regis regijque Consilij voluntate: eapropter, cum Galliæ Senatus id negotij in Oecumenica Synodo reposuisset, gratum fore Pontifici, si, vbi de Regularibus ageretur, Legati opportunitatem arriperent fauendi

uendi Societati, in eo quod ipsis consentaneum videretur; ea de re quoque differentes cum Lotharingo, quem certum erat eidem propitium esse, amplexurumque negotium singulari charitate. & epistolam his verbis clausit: *Hi Patres, præterquam quòd ut vobis comperitum est, filij sunt obsequentissimi Pontifici, & Apostolicæ Sedi, me sibi patronum habent. Quamobrem pro certo habeatis, quidquid fauoris ac beneficij illis conferetur, tamquam mihi proprium à me acceptum iri. Vos denique rogo, ut eosdem maximoperè vobis commendatos habeatis.* Quam animi beneuolentiam in Societatem S. Carolus vsque ad mortem re ipsa ostendit, tum commissâ animæ suæ curâ illius Patribus, tum fundatis duabus præcipuis eiusdem domibus, etiâ Abbatia à se ad hoc ipsum abdicatâ. Iam verò quò Societatis institutio præstaretur immunis ab vniuersali Decreto de professionibus, posita fuerat in primo Canonum exemplo hæc particula: *Per hæc tamen sancta Synodus nihil intendit innouare, aut prohibere, vnde Clerici Societatis Iesu, secundum eorum Institutum, approbatum à sancta Sede, professionem retardare non possint.* Postea id ipsum tum honorificentiorum, tum ampliorum in formam mutatum est, addito Societati *Religionis* nomine, & eius Instituto voce *pij*, eademque nihil variatâ per sanctionem illius capituli decimisexti, non modò quod spectat ad professionis moram, sed ad ea omnia, per quæ ex Instituto suo Domino eiusque Ecclesiæ illa deferuit.

8 Hæc itaque fuit mutatio, non illa, quam malè compacto mendacio Suauis describit: nec originem ea traxit à fraude Lainij, sed à studio Pontificis, eiusque sororis filio S. Carolo, & ab vtriusque amore in Societatem; quæ postea non solum excepta fuit in Gallia, sed illic accepit, & accipit tum à Christianissimis Regibus, tum ab omni hominum ordine ea singularis honoris & charitatis effecta, quæ cuncti conspiciunt. Grates iterum agantur Suauis, qui per calumnias suas viam mihi aperit ad enarrandas matris meæ laudes citra iactantiam. Non satis memini, numeret ne Plutarchus hanc ipsam inter utilitates, quæ possunt ex inimicis trahi. Nunc tenorem Decretorum de Regularibus resumamus.

9 XVII *Liberati professionis virginum Deo dicandarum prospiciens sancta Synodus, statuit atque decernit, ut si puella, quæ habitum regularem suscipere voluerit, maior duodecim annis sit, non antè eum suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, quàm explorauerit Episcopus, vel, eo absente vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat. Et si voluntas eius pia ac libera cognita fuerit, habueritq; conditiones requisi-*

1563. *requisitas iuxta monasterij illius & Ordinis regulam, nec non monasterium fuerit idoneum, libere ei profiteri liceat: cuius professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur Præfecta monasterio eum ante mensem certiore facere. quod si Præfecta certiore Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.*

XVIII. *Anathemati sancta Synodus subijcit omnes & singulas personas, cuiuscumque qualitatis vel conditionis fuerint, tam Clericos quam laicos, seculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam, præterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emittendam professionem, quicquid, consilium, auxilium, vel fauorem dederint, quicquid, scientes, eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel presentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subijcit eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa impedierint. Eaque omnia, & singula, quæ ante professionem, vel in ipsa professione fieri oportet, seruentur non solum in monasterijs subiectis Episcopo, sed & in alijs quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quæ Penitentes, aut Conuertitæ appellantur, in quibus constitutiones earum seruentur.*

XIX. *Quicumque Regularis prætendat, se per vim & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile; velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum à die professionis; & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tamquam apostata puniatur: interim verò nullo priuilegio suæ religionis iuuetur. Nemo etiam Regularis cuiuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem; nec detur licentia cuiquam Regulari occultè ferendi habitum suæ religionis.*

XX. *Abbatem, qui sunt Ordinum capita, ac ceteri prædictorum Ordinum Superiores, Episcopis non subiecti, quibus est in alia inferiora monasteria, Prioratusve legitima iurisdictio, eadem illa sibi subdita monasteria & Prioratus, suo quisque loco atque ordine, ex officio visitent, etiamsi commendata existant. Quæ cum Ordinum suorum Capitibus subsint, declarat sancta Synodus in his, quæ aliàs de visitatione monasteriorum commendatorum defini-*

nita

nita sunt, non esse comprehensa: teneanturq; quicumque prædictarum Ordinum monasterijs præsent, prædictos Visitatores recipere, & illorum ordinationes exequi. Ipsa quoque monasteria, quæ sunt Ordinum Capita, iuxta sanctæ Sedis Apostolicæ, & cuiusque Ordinis constitutiones visitentur. Et quamdiu durabunt huiusmodi commendæ, Priores claustrales, aut in Prioratibus conuentum habentibus, Subpriors, qui correctiones & spirituale regimen exercent, à Capitulis generalibus, vel ipsorum Ordinum Visitatoribus instituantur. In ceteris omnibus præfatorum Ordinum privilegiis, & facultatibus, quæ ipsorum personas, loca, & iura concernunt, firma sint & illesæ.

XXI. Cùm pleraque monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, Præposituræ, ex mala eorum, quibus commissæ fuerint, administratione, non leuia passa fuerint tam in spiritualibus quàm in temporalibus detrimenta; cupit sancta Synodus ea ad congruam monasticæ vitæ disciplinam omnino reuocare. Verùm adeò dura difficilissq; est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi: ut tamen nihil prætermittat, vnde prædictis salubriter aliquando prouideri possit, primùm quidem confidit, Sanctissimum Romanum Pontificem pro sua pietate & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut ijs, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos conuentus habent, regulares persone, eiusdem Ordinis expresse professæ, & quæ gregi præire & præesse possint, præficiantur. Quæ vero in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur. Quoad ea verò monasteria, quæ Capita sunt ac Primates Ordinum, siue Abbatiæ, siue Prioratus, filia illorum Capita nuncupantur, teneantur illi, qui in præsentia in commendam obtinent, nisi sit eis de regulari successore prouisum, infra sex menses religionem illorum Ordinum propriam solemniter profiteri, aut ijs cedere: aliàs commendæ prædictæ ipso iure vacare censeantur. Ne autem in prædictis omnibus & singulis fraus aliqua adhiberi possit; mandat sancta Synodus, ut in prouisionibus dictorum monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimat: aliterq; facta prouisio, subreptitia esse censeatur: nullaque subsequenti possessione, etiam triennali, adiuuetur.

XXII. Hæc omnia & singula in superioribus Decretis contenta, obseruari sancta Synodus præcipit in omnibus cænobijs ac monasterijs, collegijs ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium virginum, ac viduarum, etiam si illa sub gubernio militiarum, etiam Ierosolymitane, vianant, & quocumque nomine appellentur, sub quacumque regula, vel constitutionibus & sub custodia vel gubernatione, vel quavis subiectione, aut annexione, vel dependentia cuiuscumque Ordinis, mendicantium, vel non

1563. mendicantium, vel aliorum regularium monachorum, aut Canonicorum quorumcumque, non obstantibus eorum omnium & singulorum priuilegijs, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non constitutionibus & regulis, etiam curatis, atque etiam consuetudinibus, vel prescriptionibus, etiam immemorabilibus. Si qui vero regulares tam viri quam mulieres sunt, qui sub arctiori regula vel statutis viuunt, exceptâ facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum instituto & obseruantia sancta Synodus amouere non intendit. Et quia sancta Synodus desiderat, ut omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur; precipit omnibus Episcopis, in monasterijs sibi subiectis, & in omnibus alijs, ipsis in superioribus decretis specialiter commissis, atque omnibus Abbatibus, & Generalibus, & alijs Superioribus Ordinum supradictorum, ut statim prædicta exequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam Concilia prouincialia suppleant, & coerceant. Regularium vero Capitula prouincialia & generalia, & in defectum Capitulorum generalium, Concilia prouincialia, per deputationem aliquorum eiusdem Ordinis prouideant. Hortatur etiam sancta Synodus omnes Reges, Principes, Respublicas, & magistratus, & in virtute sanctæ obedientiæ precipit, ut velint prædictis Episcopis, Abbatibus, ac Generalibus, & ceteris Præfectis in superioribus contentæ reformationis executione suum auxilium & auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti: ut sine vilo impedimento præmissa rectè exequantur ad laudem Dei omnipotentis.

Hæc Decreta communiter comprobata sunt; non tamen defuere qui aduersarentur. Decretum de Commendis notabilem aliquam contradictionem sustinuit: quibusdam enim videbatur, nihil noui statuendum esse. Ita censebant Patriarcha Venetus, Archiepiscopi Hydruntinus, Spalatrensis, Materanus, & Bariensis, & cum his alij complures. Contrâ verò Episcopus Verdunensis, alijque non pauci, arbitrati sunt, Commendas omnino tollendas esse, aut certè validiores sanctiones illis admouendas. Difficultates tamen, spectatâ Galliâ, proposuerat Lotharingus in generali Conuentu, dicens, in eo regno innumera esse monasteria, summis viris commendata, quibus ea adimere difficillimum foret. Præterea Archiepiscopis Bracarensi ac Messanenſi non placuit facultas tradita Franciscanis Conuentualibus bona stabilia possidendi. Optarunt quàm plurimi, ut Regulares extra claustra delinquentes multari liberè possent ab Episcopis, non autem cum statuta exceptione. Quidam improbarunt, quòd hîc derogaretur alicui ex rebus constitutis in antegressis Sessionibus. Multi quoque in dicenda sententia

ita imitati sunt Granatensem, qui se maiori parti remiserat. Apud sanè ratio ad conscientiam simul ac reuerentiam illàsam seruandam, & ad suam sententiam dedecoris periculo subtrahendam.

1563.

C A P V T VII.

Viginti & unum Decreta de generali emendatione. Patrum de ipsis iudicia, & eiusdem Sessionis prorogatio in diem posterum.

E piscopus operatus Sacris, legit continenter post Decreta de Regularium disciplina, Decreta de vniuersali emendatione, quæ vnum supra viginti fuere.

I. Optandum est, ut ij qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ suæ sint partes agnoscant; ac se non ad propria commoda, non ad diuitias aut luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem innocentiamq; facilius inflammandos, si Præpositos suos viderint non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac celestem patriam cogitantes. Hac cum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animaduertat; admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis, ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: in primis verò ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantoperè commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter, exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solum iubet, ut Episcopi modestâ suppellectili & mensâ ac frugali victu contenti sint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum; quodq; non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino verò eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiarè suæ augere studeant: cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed, si pauperes sint, ijs ut pauperibus distribuunt; eas autem non distrahant nec dissipent illorum causâ: immò, quàm maxime potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes propinquosq; carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis, tam secularia quàm regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione obseruari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales perti-

Nnnnn 2

1563. pertinere decernit: quorum consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem cum vniuersalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non ipsi etiam virtutum insignibus, ac viuendi disciplinâ eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos conuertant.

II. Cogit temporum calamitas, & inualescentium heresum malitia, ut nihil sit præmittendum, quod ad populorum edificationem, & Catholica fidei præsidium videatur posse pertinere. Præcipit igitur sancta Synodus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus alijs, qui de iure vel consuetudine in Concilio prouinciali interesse debent, ut in ipsa prima Synodo prouinciali, post finem præsentis Concilij habenda, ea omnia & singula, quæ ab hac sancta Synodo definita & statuta sunt, palam recipiant; nec non veram obedientiam summo Romano Pontifici spondeant & profiteantur; simulque hereses omnes, à sacris Canonibus, & generalibus Concilijs, præsertimq; ab hac eadem Synodo damnatas, publice detestentur & anathematizent. Idemq; in posterum quicumque in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos Episcoposq; promouendi, in prima Synodo prouinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino obseruent. Quod si quis ex supradictis omnibus, quod absit, renuerit; Episcopi comprouinciales statim summum Romanum Pontificem admonere sub pœna diuine indignationis teneantur; interimq; ab eiusdem communionem abstineant. Ceteri vero omnes, siue in præsentem, siue in futurum beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in Synodo diocesana conuenire debent, idem ut supra, in ea Synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, faciant & obseruent: alias secundum formam sacrorum Canonum puniantur. Ad hæc omnes ij, ad quos Vniuersitatum & studiorum generalium cura, visitatio & reformatio pertinet, diligenter curent, ut ab eisdem Vniuersitatibus Canones & decreta huius sanctæ Synodi integrè recipiantur, ad eorumq; normam Magistri, Doctores, & alij in eisdem Vniuersitatibus ea, quæ Catholica fidei sunt, doceant, & interpretentur; seq; ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemnem iuramento obstringant: sed & si aliqua alia in prædictis Vniuersitatibus correctione & reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, prorelegationis & disciplina Ecclesiastica augmento emendentur, & statuuntur. Quæ verò Vniuersitates immediatè summi Romani Pontificis protectioni & visitationi sunt subiectæ; has sua Beatitudo per eius delegatos eadem, quæ supra, ratione, & prout ei utilius visum fuerit, salubriter visitari & reformari curabit.

III. Quamuis excommunicationis gladius neruus sit Ecclesiastica disciplina, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobriè tamen magnâque circumspectione exerendus est: cum experientia doceat, si temere, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni quàm formidari; & perniciem
potius

potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem reuelationis, ut aiunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur; & tunc non aliàs, quam ex re non vulgari, causarum diligenter ac magnâ maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat; nec ad eas concedendas cuiusuis secularis, etiam magistratus, auctoritate adducatur; sed totum hoc in eius arbitrio & conscientia sit positum: quando ipse pro re, loco, persona aut tempore eas decernendas esse iudicauerit. In causis uero iudicialibus mandatur omnibus iudicibus ecclesiasticis, cuiuscumque dignitatis existant, ut quandocumque executio realis vel personalis in qualibet parte iudicij propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam desinendo, à censuris ecclesiasticis, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis ciuilibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque, etiam laicos, per multas pecuniarias, quæ locis pijs, ibi existentibus, eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur; seu per captionem pignorum, personarumque, districtiorem, per suos proprios aut alienos executores faciendam, siue etiam per priuationem beneficiorum, aliarumque iuris remedia procedere, & causas desinere. Quod si executio realis vel personalis aduersus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga iudicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone, arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit à censuris abstinendum: sed si dicta executioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spiritali gladio in delinquentes uti; si tamen delicti qualitas, præcedente binâ saltem monitione, etiam per edictum, id postulet. Nefas autem sit seculari cuiilibet magistratui prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet; aut mandare, ut latam excommunicationem reuocet, sub prætextu, quod contenta in præsentis decreto non sint obseruata; cum non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus uero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, & communionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur: sed, si obdurato animo, censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de heresi suspectum, procedi possit.

IV. Contingit sæpè in quibusdam Ecclesijs uel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex varijs defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus, à testatoribus præscriptis, nequeat satisfieri; uel elemosynam huiusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inueniatur, qui uelit huic se muneri subicere; unde depereunt pie testantium voluntates, & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi

1563.

occafio datur. Sancta Synodus, cupiens hæc ad pios vsus relicta, quo plenius & vtilius potest, impleri, facultatem dat Episcopis, vt in Synodo diocesana, itemq; Abbatibus & Generalibus Ordinum, vt in suis Capitulis generalibus, re diligenter perspectâ, possint pro sua conscientia in predictis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognouerint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen vt eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios vsus reliquerunt.

V. Ratio postulat, vt illis, quæ benè constituta sunt, contrarijs ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut alijs constitutionibus, qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta; in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione, eis non dérogetur. Idem in prebendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus, quandocumque ita constituta fuerint, obseruetur, vt eorum qualitatibus vel Ordinibus nihil in vlla prouisione detrahatur: & aliter facta prouisio surreptitia censetur.

VI. Statuit sancta Synodus, vt in omnibus Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis decretum sub fel. rec. Paulo III. quod incipit, Capitula Cathedralium, obseruetur, non solum quando Episcopus visitauerit, sed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicuius, contra aliquem ex contentis in dicto decreto, procedat: ita tamen, vt, cum extra visitationem processerit, infra scripta omnia locum habeant, videlicet, vt Capitulum initio cuiuslibet anni eligat ex Capitulo duos: de quorum consilio & assensu Episcopus, vel eius Vicarius, tam in formando processum, quàm in ceteris omnibus actibus vsque ad finem cause inclusiue, coram notario tamen ipsius Episcopi, & in eius domo, aut consueto tribunali procedere teneatur. Vnum autem tantum sit vtriusque votum, possitq; alter Episcopo accedere. Quod si ambo ab Episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum Episcopo tertium eligant: & si in electione tertij etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio deuoluatur; & iuxta eam partem, cum qua tertius conueniet, articulus, in quo erat discordia, terminetur: alijs processus, & inde secuta nulla sint, nullosque producant iuris effectus. In criminibus tamen ex incontinentia prouenientibus, de qua in Decreto de concubinarijs, & in atrocioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione, post initio solus Episcopus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere; seruato tamen in reliquis ordine præmissis. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, vt iuxta qualitatem delicti ac personarum, delin-

delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur. Episcopis præterea ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est, et in choro, & in Capitulo, in Processionibus, & alijs actibus publicis sit prima sedes, & locus quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Qui si aliquid Canonice ad deliberandum proponant, nec de re ad suum vel suorum commodum spectante agatur, Episcopi ipsi Capitulum conuocent, vota exquirant, & iuxta ea concludant. Absente vero Episcopo, omnino hoc ab his de Capitulo, ad quos hoc de iure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admittatur. Ceteris autem in rebus Capituli iurisdictionis, & potestatis, si qua eis competit, & bonorum administratio salua & intacta omnino relinquatur. Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de Capitulo, non omnes in causis Ecclesiasticis Episcopo subiciantur: non obstantibus, quoad supradicta, priuilegijs, etiam ex fundatione competentibus, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus sententijs, iuramentis, concordijs, quæ tantum suos obligent auctores: saluis tamen in omnibus, priuilegijs, quæ Vniuersitatibus studiorum generalium, seu earum personis, sunt concessa. Hæc autem omnia & singula in his Ecclesijs locum non habeant, in quibus Episcopi, aut eorum Vicarij, ex constitutionibus vel priuilegijs, aut consuetudinibus siue concordijs, seu quocumque alio iure maiorem habent potestatem, auctoritatem, ac iurisdictionem, quam præfenti decreto sit comprehensum: quibus sancta Synodus derogare non intendit.

VII. Cum in beneficijs ecclesiasticis ea, quæ hereditaria successione imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria; nemini in posterum accessus, aut regressus, etiam de consensu ad beneficium Ecclesiasticum cuiuscumque qualitatis concedatur; nec hætenus concessi suspendantur, extendantur aut transferantur. Hocq; decretum in quibuscumque beneficijs Ecclesiasticis, ac etiam Cathedralibus Ecclesijs, ac in quibuscumque personis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat. In Coadiutorijs quoque cum futura successione idem posthac obseruetur, vt nemini in quibuscumque beneficijs Ecclesiasticis permittantur. Quod si quando Ecclesie Cathedralis, aut monasterij vrgens necessitas, aut euidentis utilitas postulet Prælato dari Coadiutorem; is non aliàs cum futura successione detur, quam hæc causa prius diligenter à sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ à iure Decretisq; huius sanctæ Synodi in Episcopis & Prælatibus requiruntur: aliàs concessiones super his factæ, surreptitiæ esse censentur.

VIII. Admonet sancta Synodus quoscumque Ecclesiastica beneficia, secularia seu regularia, obtinentes, vt hospitalitatis officium, à sanctis Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum prouentus licebit, prom-

ptè,

1563. p̄e benignēq; exercere assuescant; memores, eos, qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere. Illis verò qui hospitalia vulgò nuncupata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumve usum præcipuè instituta, in commendam, administrationem, aut quencumque titulum, aut etiam Ecclesiis suis unita, obtinent; vel si Ecclesia parochiales, hospitalibus fortè unita, aut in hospitalia erecta, earumq; patronis in administrationem concesserint; præcipit omnino, ut impositum illis onus officinæve administrarent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis actu exerceant, iuxta constitutionem Concilij vniuersalis, aliàs in hac eadem Synodo sub fel. rec. Paulo III. innouatam, quæ incipit, Quia contigit. Quod si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco ubi sunt dicta hospitalia, similes persone, aut perpauca reperiantur; mandat adhuc ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore utilior, conuertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire fuerit visum: nisi aliter fortè, etiam in hunc euentum, in eorum fundatione aut institutione fuerit expressum: quo casu quod ordinatum fuit, obseruari curet Episcopus, aut, si id non possit, ipse, prout supra, utiliter provideat. Itaque si prædicti omnes, & singuli, cuiuscumque Ordinis & Religionis & dignitatis, etiamsi laici fuerint, qui administrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, ubi viget regularis obseruantia, ab Ordinario moniti hospitalitatis munus, adhibitis omnibus, ad quæ tenentur, necessarijs, re ipsa obire cessauerint; non solum per Ecclesiasticas censuras, & alia iuris remedia ad id compelli possint; sed etiam hospitalis ipsius administratione curæ perpetuò priuari possint; aliq; eorum loco ab ijs, ad quos spectabit, substituantur. Et prædicti nihilominus, etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum hospitalium institutionem perceperunt, quæ nullâ eis remissione aut compositione indulgeatur, in foro conscientie teneantur: nec administratio seu gubernatio huiusmodi locorum vni & eidem persone ultra triennium deinceps committatur; nisi aliter in fundatione cautum reperitur: non obstantibus quoad omnia prædicta, quacumque ratione, exemptione, & consuetudine in contrarium, etiam immemorabili, seu priuilegijs, aut indultis quibuscumque.

IX. Sicuti legitima patronatum iura tollere, piaq; fidelium voluntates in eorum institutione violare, æquum non est: sic etiam ut hoc colore beneficia Ecclesiastica in seruitutem, quod à multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum. Ut igitur debita in omnibus ratio obseruetur, decernit sancta Synodus, ut titulus iuris patronatus sit ex fundatione, vel

dota.

dotatione, qui ex authentico documento, & alijs iure requisitis ostendatur; siue etiam ex multiplicatis presentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliâsve secundum iuris dispositionem. In ijs vero personis, seu Communitatibus, vel Vniuersitatibus, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quesitum præsumi solet, plenior & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur: nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quam si, præter reliqua ad eam necessaria, presentationes, etiam continuata, non minori saltem quàm quinquaginta annorum spatio, que omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur. Reliqui patronatus omnes in beneficijs, tam secularibus quàm regularibus, seu parochialibus, vel dignitatibus, aut quibuscumque alijs beneficijs, in cathedrali vel collegiata ecclesia; seu facultates, & priuilegia concessa tam in vim patronatus, quàm alio quocumque iure nominandi, eligendi, presentandi ad ea, cum vacant, exceptis patronatibus, super cathedralibus ecclesijs, competentibus, & exceptis alijs, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes ac supremos Principes, iura Imperij in dominjs suis habentes, pertinent; & quæ in fauorem studiorum generalium concessa sunt, in totum prorsus abrogata & irrita cum quasi possessione inde secuta intelligantur. Beneficiaq; huiusmodi, tamquam libera, à suis collatoribus conferantur; ac prouisiones huiusmodi plenum effectum consequantur. Ad hæc liceat Episcopo, presentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quod si ad inferiores institutio pertineat; ab Episcopo tamen, iuxta aliâs statuta ab hac sancta Synodo, examinentur: alioquin institutio ab inferioribus facta, irrita sit & inanis. Patroni autem beneficiorum, cuiuscumque Ordinis & dignitatis, etiamsi Communitates, Vniuersitates, Collegia quæcumque Clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obuentionum quorumcumque beneficiorum, etiamsi verè de iure patronatus ipsorum ex fundatione & dotatione essent, nullatenus, nullâve causâ vel occasione se ingerant; sed illos liberè Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacumque consuetudine, distribuendos dimittant. Nec dictum ius patronatus transferre præsumant: si secus fecerint, excommunicationis & interdicti pænis subiciantur, & dicto iure patronatus ipso iure priuati existant. Insuper accessiones, per viam vniõis factæ de beneficijs liberis, ad ecclesias iuris patronatus, etiam laicorum, subiectas, tam ad parochiales, quàm ad alia quæcumque beneficia, etiam simplicia, seu dignitates vel hospitalia, ita vt prædicta beneficia libera eiusdem nature cum ijs, quibuscum vniuntur, efficiantur, atque sub iure patronatus constituentur; hæc si nondum plerum sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cuiusuis instantiam fient, quacumque

1563. cumque auctoritate, etiam Apostolica, concessa fuerint, simul cum unionibus ipsis per surreptionem obtenta intelligantur: non obstante quacumque in ijs verborum formâ, seu derogatione, qua habeatur pro expressa: nec executioni amplius demandentur; sed beneficia ipsa unita cum vacauerint, liberè, ut antea, conferantur. Quæ verò à quadraginta annis citrà facta, effectum & plenam incorporationem sunt consecuta; hæc nihilominus ab Ordinarijs, tamquam à Sede Apostolica delegatis, reuideantur, & examinentur: ac quæ per surreptionem vel obreptionem obtenta fuerint, simul cum unionibus irrita declarentur, ac beneficia ipsa separentur, & alijs conferantur. Similiter quoque patronatus quicumque in ecclesijs, & quibuscumque alijs beneficijs, etiam dignitatibus antea liberis, acquisiti à quadraginta annis citrà, & in futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu ex noua constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate Sedis Apostolicæ, ab iisdem Ordinarijs, uti delegatis, ut supra, qui nullius in his facultatibus aut priuilegijs impediuntur, diligenter cognoscantur: & quos non repererint ob maximè euidentem Ecclesiæ, vel beneficij, seu dignitatis necessitatem legitime constitutos esse, in totum reuocent; atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, & restituto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant: non obstantibus priuilegijs, constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

X. Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causæ mandantur, usque adeò haberi non potest; hincq; interdum iudicibus, non undequaque idoneis, causæ in partibus delegantur: statuit sancta Synodus, in singulis Concilijs provincialibus, aut diæcesanis aliquot personas, quæ qualitates habeant, iuxta Constitutionem Bonifacij VIII. quæ incipit, Statutum, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum, ijs etiam post hac causa ecclesiasticæ ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Et si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituatur Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum usque ad futuram prouincialem, aut diæcesanam Synodum: ita ut habeat quæque diæcesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas; quibus huiusmodi causæ à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur: alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quæcumque aliorum iudicum alijs, quàm his factæ, surreptitiæ censeantur. Admonet dehinc sancta Synodus tam Ordinarios, quàm alios quoscumque iudices, ut terminandis causis, quantâ fieri poterit breuitate, studeant; ac litigatorum artibus, seu

in litis contestatione, seu alia parte iudicij differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti aliâ ratione occurrant. 1563.

XI. Magnam ecclesiis perniciem asserre solet, cùm earum bona, representata pecuniâ, in successorum præiudicium alijs locantur. Omnes igitur he locationes, si anticipatis solutionibus fient, nullatenus in præiudicium successorum valide intelligantur: quocumque indulto aut priuilegio non obstante: nec huiusmodi locationes in Romana curia, vel extra eam confirmantur. Non liceat etiam, iurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi aut deputandi Vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus per se aut alios ea exercere: aliterq; concessiones, etiam à Sede Apostolica factæ, surreptitiæ censeantur. Locationes verò rerum ecclesiasticarum, etiam auctoritate Apostolicâ confirmatas, sancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citrà, ad longum tempus, seu, ut in nonnullis partibus, ad viginti nouem, seu bis viginti nouem annos, vocant factas: Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt.

XII. Non sunt ferendi, qui varijs artibus decimas, ecclesiis obuenientes, subtrahere moliantur; aut qui ab alijs soluendas temerè occupant, & in rem suam vertunt: cùm decimarum solutio debita sit Deo: & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt. Præcipit igitur sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de iure tenentur, in posterum cathedrali, aut quibuscumque alijs ecclesiis, vel personis, quibus legitime debentur, integre persoluant. Qui verò eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plenâ restitutione secutâ, absoluantur. Hortatur dehinc omnes & singulos pro Christiana charitate, debitoq; erga Pastores suos munere, ut de bonis sibi à Deo collatis, Episcopis & Parochis, qui tenuioribus præsumt ecclesiis, largè subuenire ad Dei laudem, atque ad Pastorum suorum, qui pro eis inuigilant, dignitatem tuendam, non grauentur.

XIII. Decernit sancta Synodus, ut quibuscumque in locis iam ante annos quadraginta, Quarta, que funeralium dicitur, cathedrali aut parochiali ecclesiæ solita esset persolui, ac postea fuerit ex quocumque priuilegio, alijs monasterijs, hospitalibus, aut quibuscumque locis pijs concessa, eadem posthac integro iure, & eadem portione, que antea solebat, cathedrali, seu parochiali ecclesiæ persoluantur: non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs, etiam Mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumque.

XIV. Quàm turpe, ac Clericorum nomine, qui se diuino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitia sordibus, immundoq; concubinato versari, satis res ipsa, communi fidelium omnium offensione, summoq;

1563. Clericalis militiæ dedecore testatur. Vt igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem ministri Ecclesiæ reuocentur; populusque hinc eos magis discat reuereri, quo illos vitâ honestiores cognouerit: prohibet sancta Synodus quibuscumque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum ijs ullam consuetudinem habere audeant: alioquin penis à sacris canonibus, vel statutis ecclesiarum impositis, puniantur. Quod si à Superioribus moniti, ab ijs se non abstinuerint, tertiâ parte fructuum obuentionum ac prouentuum beneficiorum suorum quorumcumque, & pensionum, ipso facto sint priuati: quæ fabricæ ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicetur. Sin verò in delicto eodem cum eadem, vel alia femina, perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes, ac prouentus suorum beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur; sed etiam à beneficiorum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, etiam vti Sedis Apostolicæ delegatus, arbitrabitur, suspendantur; & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum ijs etiam versentur, tunc beneficijs, portionibus, ac officijs, & pensionibus quibuscumque ecclesiasticis perpetuo priuentur, atque inhabiles ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficijs, ac officijs in posterum reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum Superioribus cum ijs ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint; præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quæuis appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat, aut suspendat: supradictorumque omnium cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat: qui sine strepitu, & figura iudicij, & solâ facti veritate inspectâ, procedere possint. Clerici verò beneficia ecclesiastica, aut pensiones non habentes, iuxta delicti & contumaciæ perseverantiam & qualitatem, ab ipso Episcopo carceris pœnâ, suspensione ab Ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, alijsve modis, iuxta sacros Canones, puniantur. Episcopi quoque, quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinuerint; & à Synodo prouinciali admoniti, se non emendauerint, ipso facto sint suspensi: & si perseverent, etiam ad Sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per priuationem, si opus erit, in eos animaduertat.

XV. Vt paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo consecratis, quos maximè puritas sanctitatisq; decet, longissimè arceatur, non liceat filijs Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesijs, vbi eorum patres beneficium aliquod ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque
etiam

etiam dissimile, beneficium obtinere; nec in dictis ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel aliàs obtinuerunt, habere. Quod si in presenti pater & filius in eadem ecclesia beneficia obtinere reperiantur; cogatur filius suum beneficium resignare, aut cum alio permutare extra ecclesiam intra trium mensium spatium: aliàs ipso iure eo priuatus existat, & super ijs quæcumque dispensatio surreptitia censeatur. Ad hæc, reciproca resignationes, si quæ posthac à parentibus Clericis in fauorem filiorum sient, vt alter alterius beneficium consequatur; in fraudem huius decreti, & canonicarum Sanctionum factæ omnino censeantur: nec collationes secutæ, vigore huiusmodi resignationis, seu aliarum quarumcumque, quæ in fraudem factæ fuerint, ipsis Clericorum fideijs suffragentur.

XVI. Statuit sancta Synodus, vt ecclesiastica beneficia secularia, quocumque nomine appellentur, quæ curam animarum ex primæua eorum institutione, aut aliter quomodocumque retinent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignatâ Vicario perpetuò congruâ portione, non conuertantur: non obstantibus quibuscumque gratijs, quæ suum plenarium effectum non sunt consecuta. In ijs verò, in quibus contra earum institutionem seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiamsi in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum, Vicario, quocumque nomine is appelletur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum à fine presentis Concilij, arbitrio Ordinarij, iuxta formam decreti sub sel. rec. Paulo III. assignentur. Quod si id commodè fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit: cum primum per cessum vel decessum Vicarij, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacauerit, beneficium curam animarum recipiat, ac Vicaria nomen cesset, & in antiquum statum restituatur.

XVII. Non potest sancta Synodus non grauitè dolere, audiens Episcopos aliquos, sui status oblitos, Pontificiam dignitatè non leuiter dehonestare; qui cum Regum ministris, Regulis & Baronibus, in Ecclesia & extra indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti inferiores ministri altaris, nimis indignè non solum loco cedunt, sed etiam personaliter illis inferuunt. Quare, hæc & similia detestans sancta Synodus, sacros Canones omnes, Conciliaq; generalia, atque alias Apostolicas sanctiones ad dignitatis Episcopalis decorum, & grauitatem pertinentes renouando, præcipit, vt ab huiusmodi in posterum Episcopi se abstineant; mandans eisdem, vt tam in Ecclesia, quàm foris suum gradum & Ordinem præ oculis habentes, vbique se Patres & Pastores esse meminerint; reliquis verò tam Principibus, quàm ceteris omnibus, vt eos paterno honore ac debitâ reuerentiâ prosequantur.

1563.

XVIII. Sicuti publicè expedit, legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, euenientibus casibus & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius legem soluere, exemplèq; potius, quàm certo personarum, rerumq; delectu, petentibus indulgere, nil aliud est, quàm vnicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant vniuersi, sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad eius fieri poterit, indistinctè obseruandos. Quod si vrgens iustaq; ratio, & maior quandoque utilitas postulauerit, cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ, ac summâ maturitate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinet, erui præstandum: aliterque facta dispensatio, surreptitia censeatur.

XIX. Detestabilis duellorum vsus, fabricante diabolo, introductus, ut cruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine, Domini temporales, qui locum ad monachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo, vel apud quem duellam fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur; & si feudalia sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium honorum suorum proscriptionis, ac perpetue infamiae penam incurrant; & ut homicide, iuxta sacros Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiasticâ sepulturâ. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in iure quàm facto dederint; aut aliâ quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetue maledictionis vinculo teneantur: non obstante quocumque priuilegio, seu prauâ consuetudine, etiam immemorabili.

XX. Cupiens sancta Synodus ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuò sartam tectam à quibuscumque impedimentis conseruari; præter ea, quæ de Ecclesiasticis personis constituit, seculares quoque Principes officij sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut Catholicos, quos Deus sanctæ fidei Ecclesiæq; protectores esse voluit, ius suum Ecclesiæ restitui, non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & superiores Ordines reuerentiam reuocatos, nec permissuros, ut officiales, aut inferiores magistratus, Ecclesiæ & personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliquâ violenter; sed unâ cum ipsis Principibus debitam sacris Summorum Pontificum & Conciliorum constitutionibus obseruantiam præsent. Decernit itaque & præcipit, sacros Canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones, in fauorem ecclesiasticarum personarum, liber-

tatis

Historia
Concilij Tru
Pars III
SIV

tatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia presenti etiam decreto innouat, exactè ab omnibus obseruari debere. Proptereaq; admonet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes, & singulos, cuiuscumque status & dignitatis extiterint, ut, quo largius bonis temporalibus atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, quæ ecclesiastici iuris sunt, tamquam Dei præcipua, eiusq; patrocinio tecta, venerentur, nec ab ullis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, alijsve dominis temporalibus, seu magistratibus, maximeq; ministris ipsorum Principum, ledi patiantur; sed seuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iurisdictionem impediunt, animaduertant: quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, religionem, ecclesiarumq; protectionem existant; imitantes anteriores optimos religiosissimosque Principes, qui res Ecclesiæ suæ in primis auctoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum iniuria vindicarunt. Adeoq; ea in re quisque officium suum sedulo præstet: qua cultus diuinus deuotè exerceri, & Prælati, ceteriq; Clerici in residentijs, & officijs suis, quieti, & sine impedimentis, cum fructu, & adificatione populi, permanere valeant.

XXI. Patrem sancta Synodus, omnia & singula, sub quibuscumque clausulis & verbis, quæ de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina, tam sub Fel. rec. Paulo III. ac Iulio III. quam sub Beatissimo Pio IV. Pontificibus Maximis, in hoc sacro Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, ut in his salua semper auctoritas Sedis Apostolicæ & sit, & esse intelligatur.

- 2 De his quæ propofita sunt, mirus fuit consensus. Solùm declaratio in fine posita, duobus non placuit: alter enim diuersas voces earum loco postulabat; alter eam esse superuacaneam opponebat, quippe suâ naturâ in omni Decreto intellectam, & idcirco in præteritis Concilijs haud vsurpatam. Duo pariter improbarunt Decretum vigesimum de Principibus, tamquam inefficax, & speciosus tantummodò verbis contextum.
- 3 Recitatum postea, & acceptum fuit Decretum, in quo dicebatur, cum tardior esset hora, adeoque expediri non possent eo die res omnes stabilitæ, opus in diem posterum protogari, sicut in cœtu generali decretum fuerat: tum consuetus hymnus in Dei laudem decantatus est ad grates ipsi reddendas, cum penè tangeretur meta, adeoque palma: arbor nimirum, cuius fructus quàm dulces, tam serimaturefcunt; sed qui in hac palmarum classe etiam prius, quàm decerpantur, palato sapiunt.

Decretum de Indulgentijs digestum & comprobatum ante reditum ad Sessionem; & que ratio sit habita de Cruciatu. Alterum decretum de ciborum discrimine, de ieiunijs, & de festis diebus. Tertium de Catechismo, de Indice librorum, de Breuario, de Missali. Quartum de loco Oratorum. Quintum de observatione Decretorum quæ à Synodo confecta fuerant. Sextum de recitandis Decretis, firmatis in Synodo Pauli & Iulij; & de fine Concilij. Acclamationes subsequente, & titulus per eas Pontifici tributus. Subscriptiones quorum hominum, & quot, & quâ varietate & prudentiâ.

Acta Palæotici, Salmanticensis, & arcis Æliæ; litteræ Iadrensis 6. Decembris, & Legatorum ad Borrom. 3. & 6. Decembris 1563.

Egressis è Sessione Patribus, exarsit vt cum maximè à vniuersale desiderio, vt aliqua de Indulgentijs decisio prodiret, ne videretur prior ex articulis Catholicis à Luthero oppugnatis debilior fuisse compertus, adeoque à propugnatoribus destitutus. Solus Moronus auctor erat vt omitteretur, aut veritus, ne contentioni, adeoque dilationi daretur ansa; aut ratus, vt dicebat, honestius fore silentium, quàm ieiunam illius tractationem. Oportuit tamen communi iudicio cedere, in quod duo Purpurati, & omnes Oratores conueniebant. Decretum itaque à viris peritissimis, & studij apparatu, quod multis in locis, & plures annos præcesserat, eadem nocte digestum fuit, formulâ contradictionibus haud obnoxia. Et primo manè in cœtu ferè generali perlectum. Primus Legatus in sua sententia, sed omnes reliqui in opposita persistere: quare comprobatum illud fuit. Solum cum ibi vetaretur, ne certæ taxarentur eleemosynæ ad Indulgentias consequendas, & ne suspenderentur diplomata, Episcopus Salmanticensis proposuit Lotharingo, per Decretum damnari id quod in Cruciatu à Rege Catholico usurpabatur. Quod si eiusmodi consuetudo praua fuisset, eam postea cognitum ac sublatum iri à Pontifice cum alijs, pro eo quod vniuersè statuebatur in Decreto, non tamen hoc dedecus ac decrementum Regi à Synodo esse inferendum: cumque postulatio Lunensis accederet, ea verba sublata sunt. Atque id fortasse postremum illud fuit, quod Lunensis duritiem emollijt, ne conclusioni reluctaretur, vnde non parum splendoris ademptum fuisset, nec parum amaroris iniectum illius actionis lati-

lætitia. Itum deinde serius est, ob hanc interpositam moram, ad Sessionem absoluendam. Sacrificium ad Aram obtulit Nicolaus Maria Caracciolus Catanensis Episcopus, & absque reliquis ceremonijs, quippe quod præcedentis functionis continuatio habebatur. Decretum de Indulgentijs primo loco recitatum est in hanc sententiam.

2 *Cum potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit; atque huiusmodi potestate, diuinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa vsa fuerit: sacrosancta Synodus Indulgentiarum vsum Christiano populo maxime salutare, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet & præcipit; eosq; anathemate damnat, qui aut inuitiles esse asserunt; vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, iuxta veterem & probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit; ne nimiam facilitate ecclesiastica disciplina eneruetur. Abusus verò, qui in his irrepsérunt, & quorum occasione insigne hoc Indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur, emendatos & correctos cupiens, presenti Decreto generaliter statuit, prauos quæstus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusu causa fluxit, omnino abolendos esse. Ceteros verò, qui ex superstitione, ignorantia, irreuerentia, aut aliunde quomodocumque prouenerunt, cum ob multiplices locorum & prouinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas commode nequeant specialiter prohiberi; mandat omnibus Episcopis, vt diligenter quisque huiusmodi abusus ecclesiæ suæ colligat, eosq; in prima Synodo prouinciali referat: vt aliorum quoque Episcoporum sententiâ cogniti, statim ad summum Romanum Pontificem deferantur: cuius auctoritate & prudentiâ, quod Vniuersali Ecclesiæ expediet, statuatur; vt ita sanctarum Indulgentiarum munus piè, sanctè, & incorruptè omnibus fidelibus dispensetur.*

3 *Addebatur aliud Decretum; vbi per speciem legis confirmabantur consuetudines, ac sanctiones Ecclesiæ, quæ ab hæreticis impugnantur. Insuper hortatur sancta Synodus, & per sanctissimum Domini nostri atque Saluatoris aduentum Pastores omnes obtestatur, vt tamquam boni milites illa omnia, quæ sancta Romana Ecclesia, omnium ecclesiarum mater & magistra, statuit, nec non ea, quæ tam in hoc Concilio, quàm in alijs Oecumenicis statuta sunt, quibuscumque fidelibus sedulo commendent; omnique diligentia vtantur, vt illis omnibus, & ys præcipuè sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, vt ciborum delectus, & ieiunia; vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, vt dierum festorum deuota & religiosa celebratio; admonentes populos crebro, obedire Præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient; qui verò contemnunt, Deum ipsum ultorem sentient.*

1563.

Sacro sancta Synodus in secunda Sessione, sub Sanctissimo Domino nostro Pio Quarto celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de varijs censuris, ac libris, vel suspectis vel perniciosis, quid factu opus esset, considerarent; atque ad ipsam sanctam Synodum referrent: audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen, ob librorum varietatem & multitudinem distincte & commode positi a sancta Synodo diiudicari; precipit, ut quidquid ab illis prestitum est, Sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur: ut eius iudicio atque auctoritate terminetur, & euulgetur. Idemq; de Cathecismo a Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Missali & Breuiario fieri mandat.

Declarat sancta Synodus, ex loco assignato Oratoribus, tam Ecclesiasticis quam secularibus, in sedendo, incedendo, aut quibuscumque alijs actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse preiudicium; sed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, Rerumpublicarum, ac Principum suorum iura, & prerogatiuas illasas & saluas esse, in eodemq; permanere, prout ante presens Concilium reperiebantur.

Subsequebatur Decretum, constat verbis excogitatis ac perpenis solerti studio a duobus Cardinalibus non Legatis, & a duobus doctissimis Episcopis Antonio Augustino Leridensi, & Didaco Couarruuia Ciuitatensi, de Synodi executione: & erat huiusmodi.

Tanta fuit horum temporum calamitas, & hereticorum inueterata militia, ut nihil tam clarum in fide nostra asserenda umquam fuerit, aut tam certo statutum, quod non humani generis hoste suadente, illi errore aliqua contaminauerint. Eapropter sancta Synodus id potissimum curauit, ut precipuos hereticorum nostri temporis errores damnaret & anathematizaret; veramq; & Catholicam doctrinam traderet & doceret, prout damnauit, anathematizauit, & definiuit. Cumq; tamdiu tot Episcopi, ex varijs Christiani orbis prouincijs euocati, sine magna gregis sibi commissi iactura, & uniuersali periculo, ab ecclesijs abesse non possint, nec ulla spes restet, hereticos, toties, fide etiam publica, quam desiderarunt, inuitatos, & tamdiu expectatos, huc amplius aduenturos, ideoq; tandem huic sacro Concilio finem imponere necesse sit: superest nunc, ut Principes omnes, quod facit, in Domino moncat, ad operam suam ita prestandam, ut que ab ea decreta sunt, ab hereticis deprauari aut violari non permittant; sed ab his & omnibus deuote recipiantur, & fideliter obseruentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, que declarationem, quod non eredit, aut definitionem postulant, prater alia remedia in hoc Concilio instituta, confidit sancta Synodus, Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel euocatis ex illis presertim prouincijs, unde difficultas orta fuerit, ipsos, quos eisdem

eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam Concilij generalis celebratione, si necessarium iudicauerit, vel commodiore quacumque ratione, ei visum fuerit, prouinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesie tranquillitate consulatur. Quæ postrema sunt addita Oratore Hispano postulante, qui difficulter consensisset conclusioni, nisi nouo Concilio aliquis aditus relinqueretur.

1563.

7 His Decretis concorditer sunt assensi, excepto Decreto de Indulgentijs, ob verba petente Lunensi deleta; quæ vt redderentur, postularunt viginti Præsules, ex quibus plerique Hispani, quibus Cruciarum consuetudo displicebat. Sed hi præ alijs erant pars modica.

Tum proposita fuit sanctio vt legerentur omnia Decreta, quæ tum Paulo, tum Iulio Pontifice confecta fuerant, & ad dogmata & ad mores spectantia: idque vniuersè placuit Patribus, & peractum est.

Suavis hinc ita loquitur. *Iidem Galli, qui aliàs tam efficaciter petierant vt declararetur, Concilium esse nouum, & cum antegresso Pauli & Iulij minimè continuatum, supra reliquos conabantur, vt quacumque dubitandi ratio tolleretur, quin omnia Acta, ab anno 1545. vsque ad finem, eiusdem essent Synodi. Ita contingit in rebus non modo humanis, sed in ijs etiam, quæ pertinent ad Religionem, vt mutata vtilitate mutetur credulitas. Cum igitur omnes in idem signum spectarent, decretum tantummodo fuit, vt ea simpliciter legerentur, nec quidquam aliud diceretur: hoc etiam pacto Synodi vnitas apertissime palam fiebat, & difficultas adimebatur, quæ suborta esset, si confirmationis verbum vsurparetur, relicta singulorum arbitria facultate existimandi, an ex illorum lectione conficeretur, ea fuisse confirmata, an rata fuisse declarata; an etiam inde deduci, vnicam esse sanctam Synodum, quæ illa confecit & quæ eadem legit. Quemadmodum fieri non potest, vt homini mens adeo distorta insit, quæ eodem tempore manifesta contradictioni acquiescat, ita par esse videretur, fieri quoque non posse, vt homo os aut calamum habeat, quæ vnâ eademque periodo manifestò repugnantia pronuntiet. Verum, id homini accidere posse, satis patet in Suauis, nisi quantum immoderata perturbatio animi rationem adimit homini, adeoque efficit, ne remaneat homo. Affirmat ille, modum illum fuisse vsurpatum, quo omnis dubitatio amoueretur, quin vniuersa ea Synodus esset vnâ: simulque affirmat, adhibitum fuisse illum modum, vt id in anticipi, & in iudiciorum varietate relinqueretur. Quod autem postea dicit, in rebus ad religionem spectantibus mutata vtilitate credulitatem mutari, licuit id ipsi arguere ex proprio ipsius experimento. Id.*

P P P P P 2

addo,

1563.

addo, quod si ille animaduertisset, ea verba compressisset, ne ab eadem vipera veneni sui remedium extrahi posset. Vbi hæc ipsius enuntiatio vera foret, eiusdem machina funditus euerteretur. Etenim hinc argui liceret, cum in comperito nobis sit, à prudentiori ac nobiliori parte Reipublicæ Christianæ & Orbis terrarum, fidem retineri in Religione Catholica, & Romani Pontificis auctoritate, huiusmodi fidem experimento comprobari tamquam magis accommodatam communi hominū vtilitati, quàm contrariam: vnde pateret, hanc Religionem & hanc auctoritatem non esse iugum intolerabile, sicut ille eam describit, sed idoneum ad civilem felicitatem instrumentum. Quod attinet ad rem ipsam, profectò religiosissimi Patres Gallici tam contumeliosum epiphonema neutiquam merentur; & vbi cuncta reliqua responsioni deficerent, Galli, qui nouam conuocationem postularant, vt in dubium vocarent articulos iam sancitos, non fuerant Episcopi Gallici, sed Oratores Gallici; hi verò nimis etiam in hac sententia obduruerunt, vt Suauis, & nos postea narrabimus. Prætermitto, an ea Synodus noua fuerit, an veteris continuatio, articulum non esse; qui per se solus fidem variaret, sicuti pro certo assumit Suauis. Etenim tametsi duo sint Concilia, si vtrumque obtinet auctoritatem, cunctæ illorum definitiones erunt fidei dogmata, perinde ac si vnicum esset. Atque idcirco interrogatus Cæsar^b paucis antè diebus à suis Oratoribus, quid ipsi acturi essent, si rursus oriretur controuersia inter Hispanos & Gallos, essetne ea Synodus continuatio, an noua conuocatio, illis iniunxit, vt Patres quâ par erat modestiâ hortarentur, ne inutilem huiusmodi articulum declararent: quod si tamen eius habenda esset declaratio, maioris partis auctoritatem sequerentur.

^b Littere Cæsaris ad Oratores 19. Nouembris, que Tridentum peruenere 27. Nouembris 1563.

Narrationem prosequamur. Rogati denique sunt Patres, num esset ipsorum voluntas, vt Synodus terminaretur, & vt Legati nomine Synodi Decretorum omnium confirmationem peterent à Romano Pontifice. Narrat Suauis, sententias hac de re non fuisse pro more dictas singulatim, sed responsum ab omnibus simul redditum, *Placet*. Oppositum non solum legitur in Actis authenticis, sed in quodam vulgato & auctoritate digno commentario, qui non potuit absque negligentia Suauis notitiam fugere. Fuit hic Diarium Seruantij, qui adfoit, & Massarello, qui à secretis erat Synodo, dabat operam: Massarello verò, vt ille narrat, cum scribis de more Patres sententiam rogauit. Quin in distincta huiusce rei narratione Seruantius scribit, vnum ex Patribus repugnasse confirmationis postulato, & à primo Legato id ipsum fuisse altâ voce relatū,

tum, dum testificaretur Patribus, vt mos erat, Decretum fuisse comprobatum. Acta per typos vulgata Antuerpiæ anno 1564. dicunt, tres ex Patribus; sed re ipsa testis præfens, sicut euenire solet, magis veridicus fuit, cum verè vnus tantummodò contradixisset, pro eo quod constat ex Actis in Arce Ælia seruatis, nimirum Granatensis, qui respondit, *Placet vt Synodus absoluat, sed confirmationem non peto*. Quod fortasse dixit, arbitratus, Synodum fuisse confirmatam, quantum satis erat, auctoritate Legatorum, quos Pontifex miserat, & mandatis, quæ illis tradiderat de rebus postea statutis. Sed occasio vnde is, qui Acta typis edidit Antuerpiæ, tres loco vnus posuerit, orta est ex eo, quòd cum omnes simpliciter respondissent decreto, *Placet*, tres aduersus Granatensem dixerunt, *Confirmationem tamquam necessariam peto*, qui tres Hispani fuere, insignis Antonius Augustinus Episcopus Leridentis, Bartholomæus Sebastianus Episcopus Pattenfis, & Petrus Consalvus de Mendoza Salmanticensis. Et sanè de hoc Decreto non tamquam de tumultuoso, sed tamquam de concordati mentionem facit Andreas Morosinus * in historia Reipublicæ Venetæ. Libro 8.

1563

9 Cuncta monumenta, quæ commemoravi, de hac Synodi conclusione conueniunt in affirmanda communi lætitia animique voluptate, omnem expectationem longè supergressa; adeò vt ora lacrymis rorantia vndique visa fuerint, & nonnulli, qui Synodo durante aliquam inter se alienati animi quasi rubiginem præ se tulerant, tunc veluti milites eiusdem exercitus, qui cum palma redueantur, fraternâ charitate se mutuo amplexarentur. Perductum ad exitum animaduertebant post decimumoctauum annum opus tot laboribus spinosum, tot difficultatibus arduum, tot fructibus locuples: quæ omnia non concipi, nedum explicari possunt, nisi tota narratio relegatur; imò ne hoc quidem pacto: nam sicut in pictura, ita in scriptura, quantum tenuiora interdum augentur, tantum maxima semper decrescunt.

10 Accesserunt communi gaudio festæ acclamationes. Hæ à Lotharingo compositæ, pro more veterum Synodorum, & ab eodem præcinente, sunt editæ, tamquam à præcipuo in eo Senatu, cui reliquorum Patrum chorus respondebat.

In illis preces Deo fundebantur, vt felicitas concederetur Pio IV. qui ab eodem Lotharingo nominabatur *Pontifex sanctæ & Vniuersalis Ecclesiæ*, adeoque visum est, ab eo illi tribui prærogatiuam supra Ecclesiam vniuersalem, quæ ab eodem & à Gallis fuerat impugnata: postea, vt requiete fruerentur animæ Pauli III. Iulij III. Caroli

1563. roli V. aliorumque Regum defunctorum, qui opem Synodo contulerant. Annos plurimos auspicati sunt Serenissimo Imperatori Ferdinando semper Augusto, Orthodoxo, & pacifico, aliisque Regibus, Rebuspublicis, & Principibus, qui rectam fidem seruabant, generatim solum nominatis, ad euitandas infaustas æmulationes prioris loci, quæ difficultatem nunc afferunt commercio non tantum inter homines, sed inter voces. Grates Deo peractæ sunt, eiusque beneficia postulata Legatis, Reuerendissimis Cardinalibus, Illustrissimis Oratoribus. Postea datæ sunt Deo preces, ut sanctissimis Episcopis, veritatis præconibus, longam vitam, felicem reditum, & perpetuam memoriam largiretur. Omnes Fidem, & obseruantiam Tridentinorum Decretorum professi sunt. Inuocarunt Christum Sacerdotem supremum, & inuiolatam Dei Parentem, & omnes Sanctos, & anathema hæreticis dixerunt.

Huic gaudiorum dulcedini Suavis aliquid sui fellis inspergit, duobus obiectis. Alterum est, huiusmodi acclamationes in antiquis Concilijs fieri ex impetu alicuius Episcopi, non autem præconceptas, sicuti ibi factæ sunt, sed prout à sancto Spiritu impellebantur. Ego contra certius ducere, impulsus esse Spiritus sancti, qui *Spiritus Consilij* appellatur, id quod concipitur, ac decernitur antea ab Oecumenica Synodo, in eodem sancto Spiritu congregata, quam id, quod in mentem venit Episcopo priuato, & per speciem casus, & cui postmodum aliorum voces accedunt. id quod spectat ad rationem: sed quod spectat ad rem ipsam, longè aberrat à vero id quod dicit, semper in veteribus Synodis huiusmodi acclamationes ex impetu repentino fuisse profectas, cum videri possit in multis Sessionibus octauæ Concilij Oecumenici, ac præsertim in fine octauæ actionis, eas ex præmeditatione conuentus processisse.

Alterum est, susceptam fuisse curam à Lotharingo, non solum ut præcipuas ipse partes exerceret in acclamationibus componendis, sed etiam in illis recitandis; quod vniuersæ leuitati ac vanitati illi versum fuit: parumque condecens huiusmodi Præsulem ac Principem habitum est, ipsum fungi munere, quod potius Diacono Concilij congruebat, nedum Archiepiscopo & Cardinali tam præcipuo. Equidem cum illius temporis monumenta peruoluerem, in hanc communem leuitatis opinionem non offendidi, quin comperi communem erga Lotharingum plausum ex hoc ipso quod gesserat. Satis sit ad Galli defensionem, quod ita de eo scribat tum ex suo tum ex aliorum iudicio Hispanus vir, illustri etiam ortus genere, adeoque idoneus cognitor & æstimator decori, nimirum sæpè memoratus Petrus Consalvus de Mendoza Episcopus

scopus Salmanticensis. Enimuerò non modicæ temeritatis fuit, hominem è vulgi fece natum, cuiusmodi Suauis erat (quod cùm eius culpa non sit, illi sanè non exprobrassem, nisi vbi culpam eius temeritatis id auget) hominem inquam è vili plebe ad priuata claustra transgressum, & ductâ semper in illis vitâ, iudicem se constituere eorum quæ Principes deceant; & prætentâ laruâ consuetâ vniuersalis famæ, confidenter audere tamquam vitiosum carpere aut in cognoscenda aut in retinenda dignitate, dum tam adspetabilis ac præconcepta celebritas ageretur, Principem natalibus, dignitate & æstimatione inter primarios, qui tunc in Europa splenderent. Quinam autem Diaconi partes erant ea præcinere, quibus non mulicrum chorus, sed Oecumenica totius Ecclesiæ Synodus responsura erat: Quod nõnne legimus accidisse octauo Concilio Oecumenico, sicuti nuper narratum est: quin absolutâ functione Hymnum consuetum in Dei laudes non cantor quispiam^d, sed Legatorum Princeps præcinit, vt statim dicitur.

^d Diarium.

13 Denique Præsides singulis præceperunt, iniectâ anathematis pœnâ, ne discerent antequam subscripsissent, aut publicis tabulis integrum Concilij tenorem comprobassent. Promotor cunctos scribas, qui aderant, iussit eam actionem in tabulas referre. Moronus canticum, de quo paulò antè diximus, præcinuit: quo absoluto ad Patres conuersus, ipsis benè precatus est, ac dixit: *Ite in pace.* Decreta Concilij simul collecta, & in legitimam formam deducta à Massarello & à scribis, subscriptionem, prout imperatum fuerat, exceperunt; eorumque qui subscripserunt nomina fuere ducenta quinquaginta quinque. Quatuor Legati, alij duo Cardinales, tres Patriarchæ (inter quos Historicus Morosinus^e connumerat imprudenter loco Barbari Grimani, qui numquam ad vllam Synodi actionem admissus est) viginti quinque Archiepiscopi, centum sexaginta octo Episcopi, triginta nouem Procuratores hominum absentium cum legitimis mandatis, septem Abbates, vnus Clarualentis, quatuor Cassinates, sextus Cluniacensis, septimus è villa Bertranda in prouincia Tarraconensi Hispaniæ. Duo Abbates Galli dogmata Fidei absolutè comprobantes, ad sanctiones disciplinæ tantùm dixerunt, Se prompto esse animo ad illis parendum. Septem quoque Religiosorum Ordinum Generales consenserunt, nimirum Ordinis Prædicatorum, Minorum Obseruantium, & Minorum Conuentualium, Eremitarum, Seruorum B. Virginis, Carmelitarum, & Iesuitarum. Cuncti ad verbum *subscripsi*, addiderunt, *definiem.*

^e Lib. 2.

1563. *definiendo*, exceptis Procuratoribus quatenus Procuratores, utpote quibus numquam suffragij ius concessum est.

Perfistebatur in proposito, ut Oratores quoque subscriberent, ser- uato eodem scripturæ ac aduentus ordine. Quamquam enim ex absentia Gallorum Oratorum pretium illius solemnis actionis mi- nueretur; tamen ad dignitatem firmitatemque Synodi conducere videbatur, si faltem ij qui aderant, tamquam suorum Princi- pum personam agentes, illam acciperent; adeoque ipsius acce- ptionem in eorundem ditionibus certiore redderent: sed im- petrari non potuit, ut Lunensis aliâ quàm hac formâ sub condi- tione subscriberet ⁶, *reseruato Regis Catholici assensu*. Huiusce rei con- scijs Suavis extruit verisimile supra verum: sed illi accidit in hoc id quod solent Iuris periti dicere: Similem non esse rem ipsam, cui similis ille est. Sic igitur narrat: *Et quamuis fuerat decretum, ut Oratores infra Patres subscriberent, contrarium tunc susceptum est consi- lium ob plures causas: prima fuit, quoniam cum Orator Gallicus non adesset, ubi conspecta fuissent aliorum subscripta nomina, & non Gallici, declaratio quadam fuisset, à Gallis non recipi Concilium. Altera, quia Lunensis men- tem suam patefecerat, se nolle absolute subscribere, sed cum retentâ sibi ad id facultate, propter quod terminationi Synodi Rex non consenserat. Legati vero vulgarunt, cum in more positum esset, ut non nisi ab obtinentibus ius suffragij subscriberentur Decreta, insuetum fuisset si subscriberent Ora- tores.*

⁶ 6. Decem- bris 1563 & tabulæ sunt in Actis au- thenticis Arcis Æliæ, & cuncta narrantur in Diario Ser- uantij.

Contrarium omnino peractum est: biduo post absolutam Syn- odum, Oratorum, qui Tridenti aderant, excepto Lunensi qui recusauit, habitæ sunt acceptiones amplissimâ formâ ⁶, & subscri- ptiones sub Actis in authenticis tabulis, quæ seiunctæ sunt à subscri- ptionibus Patrum. Atque hoc posito existimatum est aptius ad eui- tandam æmulationem ordinis, si seruaretur in acceptionibus & sub- scriptionibus non ordo aduentus secundum prius decretum, sed aliquo modo consuetus sedendi ordo. Et præterea Heluetiorum acceptio in alijs tabulis posita est, & ab alio scriba signata, cuius rei causam equidem ignoro. Atque ita quatuor tabulæ formatæ sunt, aliæ, quæ acceptionem omnium Oratorum Ecclesiasticorum con- tinebant, hoc est Cæsarianorum, & tamquam gerentium personam Cæsaris, & tamquam gerentium personam Regis ac Principis he- reditarij; Poloni, Sabaudi, Florentini, ac Hierosolymitani. Sed inter hos oportuit ut laicus quidam apponeretur, quippe Ecclesia- stici collega; fuit hic Sigismundus Tonus Orator Cæsareus, socius Archiepiscopi Pragensis; vnde tamen difficultas orta non est, cum de

1563.

de prerogatiua contentio cum eo nemini esset. In alijs tabulis scripta fuit acceptio Ioachimi Abbatis Valdensis, tamquam Oratoris ab vniuerso Heluetiorum Clero missi. In tertijs firmata fuit acceptio Oratoris Lusitani ac Veneti, nimirum Nicolai à Ponte, cum Dandalus tunc abesset. In vltima relata est comprobatio Melchioris Luffij, Oratoris Pagorum Heluetiorum Catholicorum. Cuncti verò suorum Principum nomine fidem obstrinxerunt. Quòd si huiusmodi subscriptiones non intpexit Suavis impressas in volumine Concilij; neque pariter vidit subscriptiones Patrum ac Procuratorum ibidem impressas, sed mera nomina eorum, qui quocumque modo interfuerant. Nollem vt quispiam fortasse hinc argueret, illum ex eo hominum genere fuisse, qui rerum omnium, quæ sub sensum non cadunt, veritatem negant.

C A P V T IX.

Duorum Legatorum reditus Romam, & cur non omnium. Concilium in Senatu confirmatum à Pontifice; & eiusdem studia, vt integrè obseruaretur. Quæ depingit in hoc Suavis, confutata. Declaratio temporis, ex quo Synodus obstringere incipiebat. Læticia Catholicorum ob eam confirmationem; & gratulationes cum Pontifice habitæ à Lusitano Rege, qui plenam obseruationem Concilij in cunctis suis ditionibus præcipit.

Leuamen incredibile infirmæ Pontificis valetudini attulere conclusionis nuntij, adeò vt nolisset profectò eo morbo carere, qui Ecclesiæ tam salutaris euaserat. Cùm autem nondum confirmatis esset viribus ad habendum Senatum, illicò cœtum Senatorium coëgit duodecimo Decembris ^a, vbi de prospero

^a A Ra Cōst. stor. 1.2. Decembris.

successu Collegium edocuit, statuitque, vt idibus eiusdem mensis grates Deo persoluerentur solemnibus supplicationibus à S. Petri Basilica ad templum S. Mariæ supra Mineruam, quibus amplas Indulgentias concessit.

^b Diarium. ^c Extat in duabus litteris Borrom. ad Legatos 4. Decembris 1563.

² Interim Tridento discesserant ij qui conuenerant, & Præsides, qui decem aureorum millia distribuerant ^b Magistratibus, & egenis Episcopis ad reditus sumptum: simulque significarant ^c varijs Episcopis, tum Transmontanis, tum Italis, ea quæ Pontifex indulserat antegressis eorum petitionibus: præcipuè verò Præsulibus,

Pars III.

Q9999

Theolo-

1563. Theologis, & Oratori Lusitano exposuerant studiosissimas gratiarum actiones, amplissimasque pollicitationes ad compensandum ingens studium, in sustinenda Sede Apostolica ab ipsis exercitum: quin voluit ipse Pontifex per se Oratori hoc benevolentia & honoris officium exhibere suo diplomate.

Haud ita multo post Romam peruenere duo ex Legatis, Moronus & Simonetta. Etenim Nauagerus enixe postularat, ut sibi liceret confestim reuerti ad suam Ecclesiam Veronensem, iam diu viduam, & ipsius ope indigentem ob periculosam contaminatam Germaniam, propinquitatem. Et ardentius etiam Osius, consimili permotus studio, facultatem petierat redeundi statim ad suam Poloniam; de quo plurimae ab eo preces, etiam extante Concilio, scriptae fuerant, sicut indicatum est, rato magis illic necessariam praesentiam suam quam Tridenti. Quamobrem Pontifex vtriusque pietati reditum indulgit, concessitque ut immolarent Ecclesiae utilitati voluptatem, qua fuissent affecti Romam adeuntes, & Vaticanum ingressi longe ampliore promerito & gloria, quam veteres triumphatores Capitolium: sed gloriosior diuturniorque triumphus, clari nominis triumphus est, qui absentiam non impeditur, quin interdum augetur.

Narrat Suauis, Aulae Romanae Magistratus obstitisse confirmationi Concilii, ob tot sanctiones, ex quibus proventus & auctoritas illi detrahebantur, & vnicum inter eos, Hugonem Boncompagnum Vestensem Episcopum, in magno apud Pontificem pretio, aliter suasisse.

Aliquos ex magistratibus dehortatos fuisse Pontificem ab absoluta confirmatione, & Boncompagnum eam suasisse, verum quidem est; non tamen verum est, Boncompagnum in ea sententia vnicum fuisse, cum Paleottus, alijque complures ex primarijs, illius telae praecipui textores fuissent, eamque disruptam cernere minimè cuperent: & ineluctabiles rationes pro integra confirmatione tam dilucidae apparebant, ut omnium magistratuum oculos, ab oculis Boncompagni distinctos, latere non possent. At verò quae à nonnullis magistratibus opponerentur, ob detrimenta Aulae Romanae à Concilio illata, quae à Suauis recensentur, & amplificantur, falsitatis contradictionisque conuincunt id, quod ille sui Operis initio dicit, ubi ratus se per suasurum, euasisse Synodum ex omni parte expectationi contrariam, scribit, *Cum Synodus ab Aula Romana timeretur ac vitaretur, utpote instrumentum efficax ad moderandam nimiam potentiam, quae paruis è principijs per varios progressus ad infinitum*

d Vita manus-
cripta
Gregorij
XIII. com-
posita à Io.
Petro Mas-
fazio.

tum excessum peruenerat, potentiam illam ita stabilivit & confirmavit in ea parte, quæ subiecta ipsi persistit, ut numquam tanta fuerit, ac tam validas radices egerit. Sed cum à natura instituta fuerint verba ad veritatem cognitam exprimendam, nimis exquisitâ opus est arte mendacibus, ad eandem in longo sermonis decursu obtergendam.

1563.

5 Addit, Pontificem ad hanc confirmationem propendisse, sed perplexo fuisse animo, propter querimonias *Aulae, & vniuersalem Cardinalium opinionem*: horum cœtum ab eo fuisse coactum ad consilium capiendum; eorumque iudicia refert, quasi de re in ancipiti posita deliberaretur. Sed e conuerso Pontifex die 30. Decembris, nondum benè conualescens ex morbo, denuò Cardinalium cœtum coegit, in quo latinum sermonem habuit, quem lubet hîc apponere. Hic profectò dies, ô fratres, nouam affert vitam, novos postulat mores: nam auctoritate Concilij Tridentini restituta est disciplina iam ultra modum collapsa; præsertim verò Ecclesiasticis viuendi ratio præscripta est, quò cum illi personam huiusmodi susceperint, animaduertant necessitatem imponi sibi eius vitæ ducendæ, quam in salutaribus decretis diuino lumine descriptam vident. De quo in primis, sicuti paulo antè à nobis actum est, immortales Deo grates agimus, cuius benignitate Concilium Tridentinum, summè celebre, finem summè felicem optabilemq; iam obtinuit. Post hæc Imperatori Ferdinando Christiana pietatis, ac singularis in nos beneuolentiæ laudem tribuimus, cuius custodia Synodus Tridentina cuncta ac munita, auctoritatem & amplitudinem suam liberam illesamq; seruaui. Huiusce testificationem officij cum alijs Regibus, Catholicisq; Principibus libenter communicamus: summâ pariter voluptate Legatos nostros commendamus ob vigilantiam, ob prudentiam, ob fortitudinem, animiq; constantiam, numquam deficientem inter extremas euentuum temporumq; difficultates in sustinenda Sedis Apostolicæ dignitate. Fatemur denique & comprobamus religionem, ac perseuerantem libertatem reliquorum Patrum, qui laborem omnem curamq; impenderunt ad hereses corruptelasq; auferendas. Quibus præterea non mediocriter obnoxij sumus, quòd in moribus ac disciplina reformandis eâ moderatione atque indulgentiâ erga nos vsi sunt, ut si maluissemus hanc nos ipsi curam suscipere, eorumq; arbitratui non committere, plus certè seueritatis à nobis fuisset adhibitum. Proinde cum hæc salutariter constituta sint, firmissima nobis voluntas inest, ut per obseruationem Decretorum sacrosanctæ Synodi, ea disciplina ratio inducatur in mores: quâ, si qui malam de nobis opinionem concepere, tollatur ab ipsis error huiusmodi; qui cum ignoremus vndenam ortum traxerit, multorum animos occupauit, existimantium, in ijs, quæ ad emendationem attinent, à nobis

e Acta Consistorij die 30 Decembris. 1563. Inter Commentarios Magalottorum, & Acta consistorialia.

Q9999 2

prima

1563. *prima Concilij claustra esse perfringenda. Potius igitur moderationem limitationemq; à Patribus usurpatam, nos, ubi opus fuerit, diligentia nostra corrigemus, & tanquam rei nostro iudicio reseruatae supplebimus: tantum abest ut vel unum quidem apicem negligere aut diminuire velimus. Moronus Cardinalis, viuidi consilij, magniq; animi vir, & actionum Synodi, quibus laudabiliter interfuit ac presuit, peritissimus, volumus ut solertissimè curet, ne quidquam discrepans alienumve à Synodi Decretis fiat in Senatu, aut priuatim à nostris ministris erga nos tentetur. Easdem partes intendimus esse communes Simonetta Cardinali, illius college, cuius fides, industria, ac perpetua sanctæ Sedis defensio in Tridentina legatione insignis extitit; sagaci perspicaciq; Datario adhibito, ne id flagitemur, quod à nobis propter maximas occupationes non perpensum, & fortasse concessum, offensionis ac turbamento esse possit ijs, qui aut animi nostri sensus ignorant, aut omnia sinistre interpretantur.*

Significauit pottea, velle se Prouinciarum Legatos mutare, ac per se ipsum ditionem Ecclesiasticam inuisere. Tum ad Concilij functiones conuerso sermone, denuntiavit, ut pro Tridentinorum Decretorum obseruatione omnes Episcopi pergerent ad suas Ecclesias, ibi permanfuri: quòd si qui Cardinalium renuntiarant suis Ecclesijs, earum retentis prouentibus & administratione, hæc integra, & prouentus pro congruenti portione traderentur Episcopo. Laudauit tamquam afflatu diuino decretam Seminariorum institutionem, dicens, velle se omnium primum eius rei exemplum sponte præbere: & quòd Concilij negotium aptius firmitusque procederet, addi à se, tamquam Legatorum adiutores, Cicalam, Vitellium, & Borromæum Cardinales, qui de modo validissimæ confirmationis, atque integerrimæ executionis consilium haberent: affirmavitque, sui propositi summam esse, ut Synodus Tridentina eo pacto auctoritate Pontificiâ stabiliretur, quo eius Acta & Decreta inuiolata persisterent, nec ea vniquam fauoris aut potentia gratiâ quispiam transgrediretur. Quod si fortè, ut fert humana conditio, contingeret, in aliquo euentu conducibile, rationique consentaneum videri, à Concilij sententia discedere, numquam illis Cardinalibus liceret id agere, nisi deserto suo iussu accedente.

Hinc ad alia transgressus, tandem conclusit: Cùm ex eo cuncta mala traxerint originem, quòd homines nequiter improbi sacras Infulas obtinuerant; operam in posterum nauandam esse, ne ad Episcopi gradum promouerentur nisi viri munus illud amplissimum promerentes. Ideirò tribus Ordinum capitibus à se committi, ut vnà cum Cardinali Relatore inquirerent in vitam, in mores,

mores, in doctrinam eorum, qui erant eligendi, quò eiusmodi essent, vt ipsorum sermone atque exemplo salutaris cibus benignè præberetur gregi, non autem, sicut interdum acciderat, vt illius sacrae dignitatis ornamenta deturparentur; quin potius animi atque ingenij luce splendor Episcoporum augeteretur. Hi fuerunt Pij IV. sensus in prima illa oratione ad Patres Purpuratos habita post Concilium. 1563.

8 Hinc liquet, quàm graui calumniâ Suauis narret, à Pontifice, præter iussionem, quâ cunctis Episcopis imperauit, vt suas apud Ecclesias residerent (prætermittens silentio id Cardinalibus, ac postea sororis filio fuisse commune) nullam ibi prætereà diligentiam fuisse adhibitam ne Tridentina Decreta violarentur, nisi demandatâ curâ Morono & Simonettæ, ne in Senatu Cardinalium quidquam admitteretur, quod Synodi sanctionibus obesset; id verò existimatum fuisse leue remedium, cum ex concessionibus, quæ Romæ habentur, ne centesima quidem pars in Senatu Purpuratorum discernatur. Homini, qui audet factum tam grauius variare, sine dubio satis erit sibi fidem à lectoribus, ac sententiam propitiam obtinere.

9 Et quod spectat ad integram Synodi confirmationem, cui repugnantes ille inducit Magistratus omnes Aulae, præter Boncompagnum; quænam species mortalium oculis obiecta fuisset, si Pontifices Synodum conuocassent post tam inflammatas Christianæ Reipublicæ preces ad expetitam emendationem Ecclesiæ, postea verò ijdem recusarent emendationem, in Synodo, à suis Legatis administrata ac recta, sancitam? Nónne hoc pacto quasi tubâ signum fuisset editum ad propria nationum Concilia, adeò per minas intentata, & odio habita celebranda per cunctos populos transalpinos? Præterquam quod quâ fronte licuisset Pontifici petere ab alijs Principibus, vt morum emendationem exciperent, nisi cum plurimis ex ipsorum arbitrato exceptionibus, vbi ipse ad aliquam illius partem reiiciendam exemplo præuisset?

10 Pontifex nullâ iniectâ morâ, in Senatu vigesimæ sextæ diei Ianuarij, iterum suis Legatis ornatissimâ oratione collaudatis, simulque Patrum pietate ac prudentiâ commendatâ, solemnem Legatorum petitionem communi Patrum nomine accepit, vt Synodus confirmaretur. Rogatisque de more sententiam Cardinalibus, vniuersali consensu eam comprobauit, & confirmauit diplomate, ab illis omnibus subscripto. Qua de re Borromæus ad duos in Hispania Nuntios ita scripsit: *In Senatu habito die 26. Pontifex cum sacri* 1564.

Acta C66istorialia.

Primo Februarij. Colle- 1564.

Q99993

1563. Collegij consensu cuncta Decreta Concilij sine ulla exceptione confirmavit; ac tam egregiè pieq; locutus est de obseruatione atque executione illorum Decretorum, ut si ad probum ipsius animum accedat opera Principum laicorum, ac potissimum Regis Catholici, sperandum sit, quamprimum decerptum iri salutarem fructum, qui ad quietem ac sanitatem Christianæ Reipublice peroptatur. Nunc per typos hic diligenter eduntur ea Decreta, quò postea nauiter correctâ, per cunctas prouincias mitti possint: & Pontifex habet in animo, certos homines ad cunctos Principes mittere, ut eos hortentur, & vrgeant ad eorum custodiam, quæ in Synodo sancita sunt; quamquam nondum certò statuerit. Interim ille solertiam omnem ad rectam præscribendam formam ijs omnibus, quæ ab Aula Romana conficiuntur, quò emendatio, eiusq; executio hinc vires capiat, ac reliquis exemplum præferat.

In quo Suauis obiecta quædam in Pontificem insulse confingit: à Pio nimirum ea confirmari, quorum sententiam idem ignorabat; cum appareat ex Actis Senatus (ita scribit) à Pontifice non nisi decretum petende confirmationis visum fuisse. Id autem Suauis confingit, quo responsum pariter ad obiecta confingat, quod ille scribit redditum esse: videlicet, nihil actum fuisse Tridenti, nisi prius à Pontifice Romæ deliberatum. Iam verò ut hoc illum honore prosequamur, in vtroque eius dicto aliquantulum inmoremur. Hoc postremum, quod quasi responsum ille refert, si veritati congrueret, nec iniquum, neque nouum fuisset, sicuti sæpius ostendimus; quin fuisset illud idem, quod in tot venerandis Concilijs, Lateranensi, Lugdunensi, Viennensi, & Florentino fuerat obseruatum, quibus Pontifices per se ipsi adfuerant ac præfuerant. Sed hoc in Tridentino falsum omnino est, cum Pontifex eousque deueniret, ut non solum Legatos iusserit procedere, secum prius non communicatâ notitiâ; sed eosdem arguerit cum id non agebant, quemadmodum ex tot eius litteris hinc appositis, & ex alijs probationibus à nobis patefactum est; & insuper cum complura Decreta grauia, & aduersantia expectationi tum Aulæ Romanæ, tum Legatorum, sancita fuerint interdum in cæteribus Sessionem proximè præcedentibus, interdum in ipsis Sessionibus. Profectò Nicolaus de Ponte, Orator Venetus, vir non adedò studiosus Pontificis, ut hic nonnumquam de illo acriter conquestus fuerit, sicuti narrauimus, is, inquam, in vberima narratione de Concilio, affirmat quidem, initio integram illic agendi libertatem non fuisse (quod tamen verè dici non potest, sicut in hac historia ostensum est) sed postremo tempore illam fuisse summam fatetur. Et certè animaduertitur,

vertitur, & plures & grauiores sanctiones postremis quinque mensibus constitutas fuisse, quo etiam tempore aliquod ex iam decretis reuocatum ac variatum est; ac postea exte o die lecta iterum & confirmata sunt plenâ concordia cuncta Decreta: adeoque etiam si ad legitimam Actorum efficaciam opus fuisset eiusmodi effræni libertate, ne huius quidem defectus opponi possit.

12 Sed vt ad id reuertamur, quod Suauis narrat obiectum fuisse modo, quo Pius vsus est in Concilio confirmando, an stultitiæ plus an malitiæ illud obtineat, equidem ambigo. Vbinam apparet, in ea Senatus actione, vt ille pro certo ponit, à Pontifice non nisi decretum petende confirmationis visum fuisse? Paralogismum Suauis in eo commisit, in quem si vel maxime rudis ex auditoribus Logicæ prolapsus esset, irrisionibus exciperetur, arguens à sensu, vt loquuntur scholæ, negante ad infinitantem. Eo planè modo, ac si quis diceret: Non apparet in Testamento veteri Deum esse Trinum: ergo apparet, Deum non esse Trinum. Ita sanè in re nostra. Non apparet, in ea breui Senatus actione visa fuisse à Pontifice Decreta Concilij; ergo (arguit Suauis, alienam personam fingens) apparet visa non fuisse. Egregiam profectò consecutionem! Num fortè satis non erat, Pontificem ante mensum, dum in eodem Senatu verba faceret, sicuti diximus, ostendisse, ea fuisse à se lustrata, & adeò plenè perpensa? sed quid amplius? In eadem actione res apparet aduersus quàm Suauis autumat apparere. Affirmat ibi Pontifex, habitam à se fuisse super his maturam cum Cardinalibus deliberationem. Quænam autem fuisset matura deliberatio in habenda confirmatione illius, cuius sententia ignoraretur? Præterea in eadem actione legitur tunc fuisse decretum, vt diploma de his vulgaretur, quod, sicuti narrauimus, re ipsa vulgatum fuit, eodem die signatum, & ab iisdem Cardinalibus subscriptum, ac postea per typos impressum. Et in eo sic loquitur Pontifex: *Quoniam noueramus, omnia ea Decreta esse Catholica, & utilia populo Christiano; ad laudem Omnipotentis Dei, omnia, & ipsorum singula, cum consilio & consensu fratrum nostrorum, hodie in nostro Consistorio secreto auctoritate Apostolicâ confirmauimus.* Et sanè nonne notorium erat, Decreta Sessionum subinde non modò in Pontificis, sed in cuiuslibet hominis, latinam linguam callentis, manus peruenisse? Quod si quis me percontaretur, cur potius huiusce decreti, quo Synodus confirmationem postulabat, quàm aliorum, fieret mentio expressa in Senatu; animo reputet, hoc decretum interesse potissimum in ea actione, vt liqueret, agnitam fuisse à Synodo necessitatem Pontificiæ auctoritatis, vt ipsius sanctiones.

1564.
i Litteræ
Borrom. ad
Legatos 2.
Decembris
1563.
k Litteræ
Borrom. ad
Legatos 4.
Decembris.

nes vim haberent. Hinc accidit, vt cum Legati Romam miserunt
i exemplum confirmationis, à Simonetta digestum, ad ipsos respon-
sum fuerit, promptum esse Pontificem ad eam habendam, dum mo-
dò à Synodo postularetur, quod postulatum à Pio percipi. Idem
etiam rursus k significauit, cum rumor esset, velle Lotharingum
postridie quàm res concluderentur discedere, Tridentum miti
non posse confirmationem antequam Synodus absolueretur: vel-
le se tamen absque dubio eam confirmare statim ac legitimam
postulationem acciperet: atque ita planè perfecit diplomate, de
quo diximus.

Quoniam autem varietas, & ambitiosa subtilitas ingeniorum 13
frequenter efficit, vt interpretationes mutatâ ipsarum naturâ im-
plicent potius quàm explicent scriptionis sententiam; & peculiari-
ter prænoscatur, Concilij Decreta in explicationes contrarias
pertractum iri à contrarijs non modò mentium conditionibus, sed
animorum affectionibus atque vtilitatibus, corrupto magna ex par-
te fructu, & Ecclesiâ perturbatâ potius quàm compositâ; inter-
dixit per idem diplomata Pontifex, ne interpretationes super illis
imprimerentur, sibi reseruata eorum declaratione quæ in dubium
vocarentur, quemadmodum ipsa Synodus constituerat.

Dubitatum postea fuit de tempore, quo Decreta initium duce- 14
rent ad obstringendum. Pontifex verò, quò ambiguitas omnium
interioris tum exterioris fori tolleretur, aliud diploma proximo
Iulio vulgauit; declarans, Tametsi Decreta ab initio Romæ obser-
uata fuissent, tamen quoniam spatium aliquod à iure conceditur,
antequam obliget noua lex, & quia uniuersi Concilij Decretis ali-
quâ temporis morâ opus fuerat, vt correctius per typos ederentur
in lucem, intelligendum esse, initium obligationis constitui Ka-
lendis Maijs. Dein secundo Augusti tertium diploma confecit, per
quod octo ex Purpuratis Patribus designauit, qui plenæ Concilij
executioni præsent, opportunâ illis auctoritate concessâ.

Antequam hæc postrema & ab eo perficerentur, & inde vulga- 15
rentur in remotis Regionibus, siue desiderium vehemens, à quo
metus progignitur, siue odium, à quo noxium prænuntiatur opus
ex impatienti libidine illius vituperandi priusquam perpetretur,
rumorem excitauerat, Pontificem difficulter adactum iri ad Syn-
odum confirmandam, cum tanto Aulae suæ sui que ærarij detrimen-
to. Quamobrem nuntius postea oppositi euentus Christianos popu-
los mirificè recreauit. Mihi autem satis erit, litteras hæc proferre,
quas ad Pium scripsit religiosissimus Lusitanæ Rex Sebastianus.
Miserat

Miserat iam Pontifex librum impressum Decretorum Synodi per Oratorem Lusitanum ad Henricum Cardinalem, Regis patrum, eiusdemque postea successorem. Is vero in responsione, commutato extra modum Pontificis studio¹ ob perfectum confirmatumque Concilium, indicauerat, ad explendam communem laetitiam expectari diploma litterarumque Pontificis, quibus Decretorum executionem praeciperet. Paulò post litterae illae ad Regem missae sunt, qui haec rescripsit^m. *Nullum unquam diem arbitror nostram aut maiorum nostrorum aetate illuxisse uniuersae Christianae Reipublicae feliciorum illo die, quo Sanctitas vestra, confirmatis omnibus Decretis sacrosanctae Tridentinae Synodi, salutare signum sustulit in Arce Apostolicae Sedis ad bene sperandum de hac ipsa Reipublica. Satis erat apud homines pios, salutis, communis studiosos, auctoritas grauisissimi Decreti, per quod vestra Sanctitas omnes sanctissima illius Synodi Canones Apostolicam suam potestate comprobaret. Sed apud proteruos ac peruicaces, donec id publicis Pontificis litteris palam fieret, non modo sacrosancti Concilii firmitas vacillabat, sed dignitas & existimatio Sedis Apostolicae in discrimine integritatis suae versabatur; cum essent qui circumspectam Sanctitatis vestrae cunctationem, & religiosam maturamque prudentiam istius sacri Senatus in promulgando diplomate, valde aliter interpretarentur quam opus ipsum ostendit. Nunc vero dum ob litteras Pontificias cuncti fatentur, omnem caliginem esse dissectam, dubitationemque, sublatam, conuertunt animum ad bonam frugem, intelligunt oportere sibi ut alios induant mores, aliaque procedant via: Christianae disciplinae seueritas reparatur; bonarum artium studia reflorescunt; animarum procuratio iam intermissa resumitur; debitus Ecclesiae splendor restituitur; sacerdotibus, Deique ministris honor exhibetur; Pastores suo funguntur munere; complurium sacerdotiorum obligationes expenduntur, & pristinae functiones ad usum reuocantur. Idcirco grates publicae Deo optimo persoluuntur, qui tam piam mentem iniecit Sanctitati vestrae, cui pariter semper grates agemus ob numquam defessam constantiam, quam salutare opus perfectum est. Quod ad me spectat, in tuenda sacri Concilii dignitate, & istius sanctae Sedis auctoritate, efficiam, ut qui mihi subiecti sunt, & etiam alij, intelligant, nihil nobis magis cordi esse, quam ut pristina dignitas reddatur Ecclesiae, atque ut nostram operam cuncta sanctae Synodi Decreta, tum de rebus fidei, tum de moribus, obseruentur inconcussa & inuiolabili integritate: quod illico significauimus cunctis Praesulibus in nostris regnis ac ditionibus: seduloque commendauimus, ut ad id omni studio incumbat Henricus Cardinalis patruus meus, & vester Legatus, non tam ut promptiorem illum redderem, cum ipse ab innata pietate vehementer ad id feratur, quam ut idem cognosceret, in hoc negotio mentem meam*

Pars III.

Rrrr

cum

1 Litterae
Henrici Car-
din. Lusitani
ad Pontif. 1.
Iulij 1564.
m Die 2.
Octobris: &
extant in
Archiuo Va-
ticano.

1564. cum ipſus fide, religione atque integritate plenè concordare, & ut me paterne admoneret quidquid mihi agendum putaret.

Huiusmodi ſenſus in Concilium & in Pontificem pius Luſitaniae Rex ſebaſtianus præ ſe tulit:

Humana nequitia dum ſemper de Principibus ac Præfulibus opera mala prænuntiat, hoc boni ſecum fert, quòd poſtea opera prædictioni contraria, tamenſi obligationem haud excedentia, tamquam heròica, cum admiratione ac laudibus excipiantur.

C A P V T X.

Obieſta à Ferrerio duarum Seſſionum poſtremarum Decretis, ne acciperentur in Gallia. Alia Suauiana commenta ab Auctore conſutata de iuriſdictione Eccleſiaſtica, de iure Patronatus, de facultate poſſidendi bona ſtabilia mendicantibus conceſſa, & de Commendis.

Sed huiusmodi ſenſus haud præ ſe tulit Ferrerius, qui Venetijs adhuc morabatur. Hinc ubi primùm cognouit, Synodum fuiſſe terminatam, ad Regem ſcripſit^a, ac (pro eo quod homines conſuerunt, ut è cunctis ſubſecutis euentibus comprobationem ſuorum operum, conſiliorumque præcedentium conquirant) argumentum ſumpſit ad affirmandum, abſentiam ſuam & collegæ à poſtremis duabus Seſſionibus peropportunam fuiſſe, ne ipſorum præſentiã immunitatibus ac prærogatiuis Eccleſiæ Coronæque Gallicanæ detrimentum inferretur. Atque ita diſſerebat: In Seſſione vigefima quarta capite quinto, octauo, ac vigefimo ſancitum fuiſſe, ut Epifcoporum cauſæ cognoscerentur Romæ, aduerſus Gallia priuilegia, per quæ habebatur, ut ipſe dicebat, ne illæ extra Regnum egrederentur. Penſiones comprobari: (perinde quali Rex in Sacerdotijs diſtribuendis eas non imponat:) & in fine pluribus modis declaratum fuiſſe, Concilium illud vnum continuum, non autem nouum fuiſſe, cui ſemper obſtiterant Regis Oratores, ſecundùm ipſius mandata. Romanum Pontificem nominari *Epifcopum Eccleſiæ Vniuerſalis*, cui titulo ſemper Oratores repugnant: & alia complura eſſe, ex quibus neceſſariò conſciebatur, illum præſſe Concilio, aduerſus quàm opinabatur Gallia & Sorbona; quæ opinio ſemper illic ab ipſis vnà cum Lotharingo Cardinali, cum Epifcopis ac Theologis Gallis fuerat propugnata. Nullam fuiſſe habitam rationem conteſtationis, ab Henrico Rege pronuntiatæ in
Iulij

^a Litteræ Ferrerij ad Regem, Venetijs 6 Decembris 1563.

Iulij conuocatione : illius verò, quæ dicebatur interposita ad conseruanda illa iura Ecclesiæ Gallicanæ, non potuisse exemplum ab Oratoribus obrineri : & vt multa in pauca redigantur, aucta fuisse Romæ commoda, sed à se ne minimam quidem postulatorum partem impetratam fuisse. Tam aliam præ se tulit mentem Ferrerius, cum spem suam apud Pontificem arescentem putauit, ab illa quam ostenderat Gualterio, eâ spe florescente.

1564

2 Porro Deo planè tribuendum est, quòd imprudenter hîc se gesserit Suauis, dum rationes recensuit, ab ipso atque ab alijs per summam efficaciam allatas, vt ostenderet, à Tridentino Concilio prærogatiuam Romanorum Pontificum supra Concilia declaratam fuisse : hoc enim pacto nolens ille, in ea tam sublimi causa, strenuus patronus hostium suorum euasit. Si res ita se habet, vt Synodus Tridentina protulerit ea verba, quibus declarata intelligatur prærogatiua summi Pontificis supra Concilia, igitur sicuti quilibet Catholicus accipit, seque obstrictum fatetur ad accipiendam Tridentinam Synodum in ijs omnibus quæ spectant ad doctrinam, ita pariter quilibet Catholicorum obstringitur ad concedendam hanc prærogatiuam in summo Pontifice: vbi verò Suauis super hoc argumento non alienam agens personam, sed ipse per se decertauit cum alijs, ex ijs quæ postea scripsit in opere quod refello, conuincitur manifestæ rationi aduersari; tunc enim disceptabatur vtrimque à Catholicis, positâ iam tamquam extra dubitationem doctrinâ Conciliorum omnium Oecumenicorum, & quæ à Catholicis accepta fuerant.

3 Pergit comminisci varia obiecta illis Decretis à Parisiensi Senatu, tamquam iniuste sibi occupantibus potestatem laicorum, simulque Regiam violentibus. Ego verò prætermisâ aliâ disputatione, solum illud assumam, quasi auream hastam, contra huiusmodi criminationes : Id si accidit, talpas fuisse oportuit Oratores & Consiliarios tot Principum, qui paratas sanctiones, antequam stabilirentur, expenderunt, curaruntque vt quodcumque verbulum mutaretur, in quo vel tenuis vmbra detrimenti suis ditionibus cerneretur; atque ita præsertim Cæsar egit etiam ipse per se, & per assiduas litteras ad suos Oratores, qui cum eo communicabant è propinquo quidquid parabatur, sicut hoc in Opere animaduersum est : & tamen hi omnes Oratores, Consiliarij ac Principes illis Decretis minime repugnarunt. Oportet similiter talpas fuisse Regia Consilia Hispaniæ ac Lusitaniæ, Senatum Venetum, & tot alios Principes ac Dynastas, à quibus illa postea sunt accepta.

R IIII 2

Sed

1564.

Sed omittis odiosis controuersijs de iurisdictione, videamus quæ 4
 Suauis differit sub consueta sibi communitatis larua: *In ijs quæ ad
 ius patronatus spectant, dicebant, periniquè actum fuisse cum laicis, dum
 ipsis difficiles reddebantur probationes: atque integrum illud caput inniti in
 quadam assumptione falsa, cuncta nimirum sacerdotia esse libera, nisi
 ius patronatus probetur: nam è contrario certum est, ab Ecclesijs tempora-
 ria bona non possideri, nisi tradita à laicis; quos assumendum pro certo
 non est, voluisse ea ita concedere, vt sacerdotium tractari ac dissipari fas esset
 pro Ecclesiasticorum arbitrato. Quare ab initio erat donantium dominio
 subiectum, & eiusmodi credendum esset, nisi ostenderetur absoluta eius do-
 natio, & integra domini concessio. Et quemadmodum Communitas aut
 Principes succedunt illi, qui nullum alium habet heredem, ita cuncta sacer-
 dotia, quæ non subiacent domini peculiaris iuri, sub dominio publico esse de-
 berent. Eorum etiam complures formam illam loquendi deridebant, quod
 sacerdotia alicuius iuri subiecta, essent in seruitute, alia verò essent libera,
 quasi manifesta seruitus non esset, quod illa subiecta sint libera facultati Ro-
 manæ Aulae, contra quam instituta ac fundata sunt, eadem administran-
 tis, non autem laicorum dominio ea conseruantis.*

Suauis sensum audiuius; illum trutinâ perpendamus. Ac pri- 5
 mò quidem verum non est, probationes beneficiorum, iuri donan-
 tium subiectorum, difficiles hîc vniuersè fuisse redditas; sed solum
 illas, de quibus præsumitur iniusta occupatio. Iam verò si perle-
 gantur quæ de hoc scribunt celebriores Canonum periti, compe-
 rietur, varijs temporibus à compluribus potentioribus fuisse iniuste
 occupata tam profana suorum oppidorum dominia, quam Ec-
 clesiastica Sacerdotiorum; quod præcipuè narrant contigisse in Sa-
 cerdotijs Italiæ, cum summi Pontifices Auenione degebant. Hisce
 folis potentioribus Synodus probationes coarctauit, contra verò
 cum de reliquis loqueretur, postquam varia connumeravit legiti-
 ma genera probationum, vt ostenderet à se nullam excludi, ad-
 dit; & alias, vt secundum iuris dispositionem patronatus probaretur.

Sed de hoc mirifica sanè. ea doctrina est, quâ Suauis arguit, cun- 6
 cta Sacerdotia, vbi ex institutione oppositum non liqueat, esse sub
 laici domini iure. Me non fugit, duas esse opiniones de iure Patro-
 natus^b: alteram Pauli de Castro, ius illud non acquiri à laico per
 solam aut ædificationem aut dotationem Ecclesiæ, vbi diserte illud
 sibi non reseruet, & secundum hanc opinionem longiori confuta-
 tione opus non est contra Suauis ratiocinationem: alteram Cæ-
 saris Lambertini Antistitis Insulensis, à laico ius acquiri per ea
 opera, vbi non appareat, ab eodem illi renuntiarî. Sed neque hic
 Doctor,

^b Vide Cæ-
 sarem Lam-
 bertinum de
 iure Patrona-
 tus, in prima
 parte lib. 1.
 in toto artic.
 4. secundæ
 quæstionis
 præcipuæ.

Doctor, nec eius asseclæ aded stultè pronuntiarunt, in donationibus, ac præcipuè ex causa pia habitis, quæ liberalissimæ censendæ sunt, intelligi eas conditiones exceptionesque, de quibus qui donauit non loquitur, multoque minus illas, quæ non sunt in ipsius potestate, sed pendent à consensu excipientis donum, cuiusmodi est facultas eligendi Ecclesiæ ministri. Fundamentum igitur Lambertini, eorumque qui cum eo secundam sententiam sequuntur, in eo situm est, quòd ipsa Ecclesia, quòd fideles alliciat ad hoc pium opus, hanc facultatem largiatur, cui potest renunciari à donante; sed renuntiatio non nisi extante probatione credenda est. Verumtamen in hac ipsa sententia ab eius auctoribus duo affirmantur, per quæ Suauis argumentum labefactatur.

7 Vnum est, non idcirco esse in laici potestate, vt acquirat dominium sine Præsulis voluntate: non enim illi fas est auctoritate propria Ecclesiam ædificare, sacerdotiumve fundare. Quapropter vbi non ostendatur, huiusmodi ædificationem fundationemve ab illo factam, præsumitur id peractum non esse operâ laici, cui per se id fas non erat, sed operâ Præsulis, tametsi fortasse per eleemosynas laici.

Alterum, de quo conueniunt etiam qui defendunt hanc sententiam, sacerdotiorum dominis fauentem, est, vt beneficium iam memoratum, fundatori concessum ab Ecclesia, deueniat quidem ad heredem quemcumque, siue consanguineum siue extraneum, quoniam id ad alliciendos homines conducit; non tamen postea, si heredes deficient, reuoluatur ad Fiscum: de hoc enim nihil laborat fundator, neque id valeret ad augendam in eo voluntatem huiusmodi eleemosynæ largiendæ; adeoque imprudenter & sine vllò commodo Ecclesia seipsam auctoritate suâ priuaret, concederetque patronatum fundatori eo genere concessionis, vt cunctis heredibus deficientibus, tum proximis tum remotis, ea potius acquireretur Fisco, quàm extingueretur.

8 Porro mirum est, velle persuadere, sacerdotia dicenda tunc esse in seruitute, cum in arbitrio sunt Præsulis, cui Deus iniunxit res Ecclesiasticas curare, magis quàm si essent in arbitrio laici, ad quem solum pertinet administratio ciuilis. Atque vt vocabula seruitutis aut libertatis omitamus, res quæstioni subiecta non est, an melius sacerdotia committantur distributioni Præsulis, qui à suo munere compellitur, vt ea dignioribus conferat absque personarum exceptione, an domino laico, cui mos est illa tradere homini arctissimâ sibi propinquitate coniuncto, aut seruo optimè merito in sua pri-

1564. uata familia. Quod profectò locum ita non habet in patronatibus supremorum Principum, de quibus Concilium nihil dixit.

Agit postea Suauis de facultate Pontifici reseruata, cognoscendi primas causarum delationes ob earum grauitatem, & iudicandi causas criminofas omnium Episcoporum. Sed hæc de re à nobis abundè dictum est.

Addit: Nullà ratione comprobabant, bonorum stabilium possessionem mendicantibus concessam; & aiebant: Cùm in Gallia per huiusmodi institutionem illa fuissent recepta, æquum esse ut non nisi in eodem statu retinerentur. Perpetuum esse artificium Aulae Romanae, bona è laicorum manibus excutere, & ad Clerum trahere, ac deinde Romam, cùm prius detur opera, ut per speciem voti paupertatis monachi æstimationem sibi comparant, quasi nihil ab ipsis fluxorum bonorum spectetur, sed cuncta ex charitate ad populi commodum destinant: postea verò, æstimatione sibi comparatâ, voti ligamen Aula relaxat, vnde facile ditescunt; & ita monasteria, iam affatim opulenta, in commendationem traduntur; ac denique vniuersa in Aulam Romanam commigrant. Hæc ratiocinatio, à Suauis Gallis adscripta, inter eas fabellas connumeranda est, quibus ut quispiam oblectetur, opus est ut puer sit, & in illis amet quod admirabile est, & quod confictum non agnoscat.

Ac primò quidem res ex aduerso procedit. Ordines illi, è quorum bonis fundatæ sunt Commendæ, fuerunt Ordines monachorum, qui se numquam obstrixerunt voto non possidendi bona stabilia. Huiusmodi votum, saltem vniuersè ac frequenter, initium habuit in mendicantibus: & quemadmodum accidit in cunctis rebus nouis, tametsi bonis, illi voto ac mendicationi acriter aduersati sunt Guillelmus à sancto Amore, alijque Galli Doctores, aduersus quorum obiecta votum illud propugnarunt S. Bonauentura in Apologia Pauperum, & S. Thomas* in Summa contra Gentes, & vberius in Opella^d Contra Religiosorum impugnatores. Præterea Ordines mendicantium, qui hoc laxamentum à Concilio acceperunt, non prænoscebatur fore ut tam largis ac tam frequentibus donationibus abundarent, vnde cuiquam suboriri posset metus illius immensæ opulentiae, aut illius periculi, quæ Suauis depingit.

Sed quò pressius eum facto conuincam, duo obseruo: alterum, Gallos, quamuis leges Concilij non exceperint, non tamen quidquam restitisse facultati mendicantibus concessæ acquirendi bona stabilia; ut re ipsa compertum est. Alterum, non modò hoc Decretum illis non displicuisse, quoniam ea bona in Commendationem

e Lib. 3. cap.
332.
* Cap. 6.

nem postea traduntur; sed præcipuum titulum, cuius gratiâ Regina & ministri obstiterent ne leges Concilij exciperentur, fuisse, præscriptam ab eo ademptionem Commendarum, uti palam fiet: hæc siquidem in Gallia cunctæ Regis distributione concedebantur. Licet etiam nostro lectori in memoriam reuocare, quàm eriter improbauit Cæsar, quòd Synodus vellet prohibere ne prouentus monasteriorum, in quibus disciplina collapsa fuerat, adhiberentur ad fundanda alterius generis sacerdotia.

1564.

13 Hæc satis superque essent contra piam Suauis commentationem: sed fingamus, quod ille vult, post diuturnum sæculorum curriculum hos prouentus in Commendas conuersos, Romanam in Aulam confluisse. Vicio mihi vertendum haud censeam, si adstringentem defensionem repetam, quando aduersarius numquam cessat repetere oppugnationem speciosam, & quæ reuera centrum omnium ipsius linearum est, sed centrum auernale. Cuperem ut mihi Suauis explicuisset, quid tandem hæc Aula sit. Ea profectò ararium est, ac theatrum commune virtuti, doctrinæ, ac promeritis eorum omnium Christianorum, qui se in Ecclesiastica militia mancipant peculiari Dei cultui, & præcipuo quodam fidelium auxilio: neque quisquam est hisce dotibus ornatus, atque huic militiæ adscriptus, qui hoc theatrum ingressus, plus minúsve huius ararij non fiat particeps. Iam verò animaduertatur, num quidquam incommodi afferat ciuili felicitati, quòd multa bona, non donum casus in hereditate sanguinis euadant, sed iustitiæ distributio in laborum remuneratione reddantur. Quodnam malorum deterrimum excogitari possit in huiusmodi bonorum collatione? Quòd interdum conferantur sine promerentium delectu? sed ita semper ea confert titulus hereditatis. Quòd malorum deterrimum concipi possit in distribuendis prouentibus, postquam ea tradita fuerint, Quòd interdum impendantur non in virtutis ac pietatis opera, sed ad familiam ditandam, & per licentiam profanam? Atqui hoc pacto vniuersè distribui compertum est prouentus, per sanguinis coniunctionem collatos. Verùm speciosus fucus, in quo moles tantæ inuidentiæ ac rot querelarum innititur, ex eo prouenit, quòd concipiatur Ecclesia & Aula quasi persona vnica, quæ sibi cunctos illos prouentus absorbeat, nullo alijs fructu distributo: at re verà non nisi munus dispensandi illius patrimonij ea exercet, quâ ratione humanæ Reipublicæ magis profit.

14 Postremò narrat, Episcopos, Theologos, & famulos, vsos Gallicâ libertate, fuisse locutos de Synodi rebus per innumeras vituperatio-

1564.

perationes, atque irrisiones. Liceret mihi affirmare, cuncta hæc falsò dici, quandoquidem nec certæ personæ nominantur, nec dicta ab illis testimonia proferuntur. Sed placet sincerius respondere. Incredibile quidem mihi non est, nonneminem sinistrè oblocutum, cum animaduertam, etiam extante Synodo sic euenisse; nec argumentum deerat ad id agendum, perinde ac nec unquam deerit in quouis opere humano, in quod tot homines tam inter se varij concurrant, & quod tot annos perduret. Apud se quisque rationem subducit: quicumque ingens Senatus, tametsi eiusdem patriæ, & quauis sapientiâ prudentiâque præditus, si consentiret ut publicæ famæ exponeretur, quantum in eo nimix affectus, quantum imbecillitatis interuenit tum in agitandis negotijs, tum in sententijs proferendis. Hoc vitio nec Ecclesia prima, nec veteres Synodi caruere; nec id à me in Tridentino dissimulatum est. Etenim Deus potentiâ suâ non vitur in hac vita ad transformandos diuinitus homines in Angelos, sed ad extrahenda ex operibus ab imperfecta hominum industria confectis, bona præsentissima, quibus Angelorum vires impares essent. Itaque voluit ut in Euangelio narrarentur huiuscemodi vitia vel paucorum Apostolorum quos elegit, suâque quotidiana disciplinâ secum educavit. Præterquam quòd in opificijs arduis ac diuturnis euitari non possunt multa incomposita, si non artificum, saltem materiæ vitio. Atque idcirco iure optimo Michaël Angelus Bonarota, cui tum in pictura, tum in duabus socijs artibus Diuini nomen inditum est, nolebat, ut dum pingeret ab vlllo conspiceretur, cum in ipsius etiam manu frequenter penicillus erraret, sibi que necesse foret quod minus concinnè formarat, postea delere. Opus iam perfectum spectetur, & illud auctorem suum vituperet, aut commendet.

Equidem affirmare nesciuerim quidnam dixerit de rebus in 15
Concilio gestis quispiam parum prudens, & fortasse parum conscius, parumque veridicus. Satis in comperto mihi est, per vniuersam Christianam Rempublicam, per Galliam præsertim, summam de illo existimationem fuisse diffusam: ac primò quidem Decreta doctrinæ adorata illic fuere tamquam sacrosancta ab vniuersis Catholicis: dein quamquam disciplinæ Decreta in difficultatem offenderent, propterea quòd aliqui ex Concilio & ex Senatu ea quasi detrimentosa priuilegijs Regis & Ecclesiæ Gallicanæ depinxerant, tamen Episcopi in Synodis Prouincialibus illa pro virili sunt imitati; & per hanc imitationem Ecclesia in Gallia ultra modum meliorem in

in formam redacta est. Et multis post Conciliū annis elapsis magnus Gallia Rex Henricus IV. iureiurando spondit Clementi VIII. Pont. Max. omnem à se operam nauatum iri, vt Concilium suis in regnis integrè exciperetur: ad quod animum non induisset generosus & tunc victor Princeps, si eas Synodi sanctiones iniustas aut noxias existimasset. Sed lubetne verum cognoscere ab vno ex primarijs prudentioribusque ministris, quos Gallia regnum vnam habuerit? Lustremus litteras per typos vulgatas Cardinalis Ossatensis. Is conatus persuadere Villeroo, qui Regi à secretis erat, oportere ipsi Regi huiusmodi iusurandum custodire, scribit, In Concilio parum aut nihil repertum iri à Senatu, de quo conqueri posset; & modicum illud vbi reperiretur, facili negotio componi posse. Liberius autem Regi significans excusationem, à se redditam Clementi VIII. Regis nomine, exponit in duabus litteris veras causas difficultatis obiectæ: nimirum Tridentinam Synodum in Gallia displicere tum pluribus, tum maioribus; ac primo loco cunctis hæreticis, qui ab omni Concilio abhorrebant: præterea etiam Catholicis potentioribus, videlicet, Senatibus, Collegijs Ecclesiasticorum, ac Proceribus, quibus graue accidebat, interdici sibi sacerdotia naturâ suâ insociabilia, & cum abusibus veritis à Concilio. Id exposuit egregius ille vir Regijs verbis Pontifici: ceterum idem scripsit ad memoratum Villeroom, nihil à se repertum in Synodo, quod auctoritati Regiæ aduersaretur: quin ne ipsi quidem Regi significare veritus est, in ea Synodo plurimum esse quod faueret, nihil quod officeret Ecclesiæ Gallicanæ; nisi quis fortasse crederet, si monias, aliq, vitia & corruptelas, esse Ecclesiæ Gallicanæ priuilegia. Nec eiusmodi sensus in illo singularis extitit. Compertum est, quàm inflammato studio hanc acceptionem promouerit in publicis Gallia conuentibus alter doctissimus ac religiosissimus Regis minister Cardinalis Peronensis, & cum eo Episcopus Lussionensis, qui postea purpurâ decoratus, & Cardinalis Richelius dictus, inter præcelliora nomina Gallicæ nationis superstes erit.

1564

e 15. Februa-
rij 1597.

f 28. Martij
1599. & 25.
April 1600.

g Die vicimo
Martij 1599

h 16. Martij
1600.

i Impressum
est cum alijs
Commentarijs
ad Concilium
speculantibus,
Louanij
1567.

16 De Hispanis non audet Suauis quidquam loqui, quod spectat ad æstimationem Concilij. Haud tamen hîc omiserim oculatum testem illius nationis Petrum Fontidonium Theologum, de quo sæpius mentionem habui. Hic in responso ad opusculum¹ Ioannis Fabritij Montani, vbi causas ille adducebat, cur hæretici Germaniæ ad Synodum non venissent, ita scribit: *Quod spectat ad accusationem tuam, quod Patres Concilij ad Pontificis nutus se conforment, vellem vt tu præsens adesses; dum enim contempleris huiusce sanctissimi Senatus*

Pars III.

SSSS

natus

1564. *natus maiestatem; dum obseruares quàm liberè sententias Patres dicant, quàm minimè, quo vulneribus Ecclesia medeantur, ipsius Pontificis auctoritatem extimescant, quam alioquin obseruant ac reuerentur; quàm fortiter, quàm constantè obsistant ubi opus sit, & ubi dignitas ac salus Ecclesie id postulet: non vereor quin hæc tam sancta libertas per vim euelleret sinistram opinionem, quam aduersus illorum constantiam concepisti, quamquam nihil adhuc viderim in ijs, quæ spectant ad religionem reparandam, ubi summus Pontifex Patribus repugnarit. Ita sane testatus est Fontidonius, Lunensi vel maximè intimus, & cuius operam ille selegit ad orationem habendam, cum solemniter fuit exceptus ea: verò testatus est, & etiam vulgavit, dum extabat Concilium; adeoque dum oportuerat, si res aliter processisset, audire Tridenti quot homines aderant in eo conuentu, tot mendacij sui accusatores.*

Hispano Lusitanum associabo, nec minùs doctum, nec minoris auctoritatis. Didacus Payua Regis Sebastiani Theologus, ob suorum Operum præstantiam à nobis varijs in locis commendatus, in libro primo de generali Conciliorum auctoritate hæc habet: *Dom Tridenti commorabar in Concilio, sæpè dicere solitus eram, etiamsi auctoritas Conciliorum nullo Christi promisso confirmata & constituta fuisset, ego tamen, ab ea ratione tam studiosa veritatis acquirende coactus, eorum definitionibus facillè consensissem.* Et vniuersè de pretio, in quo viri cordati Concilium nondum absolutum habuerunt, oppositam denique Suauis testem illi notum, & omni exceptione maiorem. Nonne ille conspexit in narratione, de qua iam diximus, Oratoris Veneri, alioqui satis libera, Synodum ita celebratam, vt Orator ille optauerit illic præsentem omnes hæreticos, propterea quòd hæsisset confusi? Auctores huiusmodi producendi sunt, non priuata, & forsitan imaginaria famulorum garulitas. Sed cum plures sint bonarum legum laudatores quàm seruatorum, à recitatione præconiorum, quæ verbis de Concilio habitæ sunt, progrediamur ad narrationem executionis, quam idem accepit à factis, quæ sunt laudes ac voces numquam fallaces; vnde per illa Veritas suprema loqui consuevit.

Synodus Venetijs excepta. Adhibita à Pontifice studia, vt pariter exciperetur in Gallia; & interiectæ difficultates. Melior in Hispania successus. Superior locus à Pontifice tributus Oratori Gallico in Pontificio sacello.

Non prius absoluta fuit Synodus, quàm Pontifex omnem adhibuit solertiam, vt ea à cunctis Principibus Catholicis exciperetur. Summam ad id animi alacritatem Itali exercuerunt: præsertim verò Respublica Veneta Concilium promulgari iussit in Basilica S. Marci inter sacrificij solemniam^a, eiusque obseruationem iniunxit suorum oppidorum rectoribus. Quapropter Pius, ad grati animi argumentum erga studium quod ea Respublica perpetuò præ se tulerat in illius salutaris operis processu, attribuit Oratoribus Venetis Romæ magnificas ædes prope templum S. Marci Venerorum Patroni, extractas à Paulo II. eiusdem Reipublicæ filio, ad Pontificum domicilium; idque per diploma motu proprio fecit, ornauitque ibi præclaris laudibus Venetos Senatores, & egregiam eorum obseruantiam in Apostolicam Sedem.

^a Morosius lib. 8.

Sed omnem animi conatum conuertit, tamquam ad maioris momenti molem, vt idem obtineret à Principibus ultra montes; ac præcipuè à duobus primarijs Regibus. Redierat in Galliam Sanctacrucius ad suum Nuntij munus; obtulitque Reginae promptam Pontificis voluntatem ac studia, vt colloquium, ab illa enixè expetitur, conficeretur; & per eam opportunitatem, quam neruosissimè potuit, ab ea flagitauit vt exciperet Concilium, conuocatum^b & à Pontifice celebratum ipso Rege Galliæ petente, cum tanto & suo & Christiani orbis labore. Sed initio spatium temporis petijt Regina, dicens, Oportere sibi & Decreta conspiceret, & Lotharingum audire. His peractis, adhuc illa moras protrahebat, per speciem quòd nondum cernebatur Pontificis confirmatio: quare si spatium ad deliberandum ille postulabat, multò magis alijs ab eo concedendum esse. Acceptà dein Pontificis confirmatione, respondit, Nondum sciri, an Hispaniæ Rex Synodum accepturus esset; & affirmante Nuntio, id certò innotescere; tamen, aiebat Regina, sibi contraria nuntiarì; fortasse ne hoc pallio priuaretur: sed verum erat id quod Sanctacrucius affirmabat. Etenim absolutà Synodo, statim Pontifex per suum Nuntium Vicecomitem

^b Patet ex plurimis literis Sanctacrucij ad Borrom. & ad Gallum 7 Ianuarij 1564. vsque ad 23. Iulij 1564.

1564. mitem ea de re Philippum Regem monuit, expositâ illi necessitate, quâ Patres coacti fuerant, ne disertum Regis consensum præstolarentur, sed illum præsumerent. Cuncta per summam concordiam processisse, nec aliud nisi Lunensis subscriptionem deesse. Sperari tamen, id quod in ministro desiderabatur, ab auctoritate Principis abundè suppletum iri. Nec postulato defuit efficacia: nam Philippus, re suo in Consilio perpensâ, effecit ut exciperetur Synodus à cunctis Ecclesijs Hispaniæ, ac deinceps à reliquis suarum ditionum, sicuti mox amplius renarrandum erit.

Litteræ
Borrom. ad
duos Hispaniæ
Nuntios
16. Februarij
1564.

Galliæ Regina, cum se hoc exemplo cogi sentiret, cœpit excusare se, causata, robustiorem cibum melius concoqui posse à corporis benevalentis stomacho, cuiusmodi erat Hispaniæ regnum, quàm ab infirmo, qualis erat in Gallia. Sed contra Nuntius: Quin potius indigere medicamento egrum quàm sanum. Denique redacta res est ad duas difficultates, à Regina & à magno Cancellario propositas.

Prior erat, prohibitio, ne Regularium sacerdotia in Commendationem traderentur; hac enim ratione plurimos ex primarijs viris Rex sibi deuinciebat, quorum operâ in illis rerum conditionibus indigebat. Nec veritus est Cancellarius Nuntio dicere, Lotharingum, postquam sibi ventrem oppleuerat, velle alijs ieiunium præscribere.

Altera vniuersalior, erat metus, ne irritarentur hugonotti, à Synodo per tot anathemata vulnerati: qui metus eò deuenit, ut Regina, nihil magis exosa quàm omnem auram vnde fretum illud turbari posset, Nuntio permittere noluerit, ut exemplaria Concilij, typis impressa, Præsulibus distribueret, dicens, Eadem non minùs aliundè ab ipsis haberi absque speciosa illa pompa. Sed Nuntius non idcirco destitit ab incepto.

Præ se ferebat in his negotijs Regina turbidum animum in Pontificem & in se ipsa & in tota Gallia, propterea quòd suspensam adhuc litem Pius tenebat de prærogatiua inter duorum Regum Oratores Romæ degentes; perinde quasi possessionis spoliatio id esset potius, quàm sententiæ retardatio. Etenim diu Pontifex abstinerat^d, per speciem confirmandæ valetudinis, ab accessu ad Pontificium sacellum; & solemnè die Parasceues, quo è superiori Vaticani porticu Pontifex populo benè precari solet, rem ita composuerat, ut primus inter Oratores gradus haud appareret, prætento nomine, quòd mos non esset in ea functione loci ordinem seruari. Ex quo Gallicus Orator Oiselius petendæ veniæ abeundi occasionem ceperat; ac postea retentus fuerat, oblatâ spe quòd in festo

Pente-

d In litteris
Nuntij ad
Borrom. &
ad Galliam
14 Aprilis
1564.

Pentecostes satis ipsi fieret, cum confideret interim Pontifex, Hispanorum animos flexum iri, ut qui litteras principio Regis manuscriptas acceperat, sicuti suo loco narrauimus, ubi dixerat, nolle se ad hæc inania visum flectere. Et quamuis ille postea mentem mutauerit ob allatas à suo Consilio rationes, Pontifex cum speraret eum ad sensus pristinos à se adductum iri, illi ponebat ob oculos, Quò deteriora erant Gallia mala, ab ipso Rege sibi significata, eò magis oportere, ne medicina difficilior redderetur, cum totius Christianæ Reipublicæ periculo, propter quamdam umbræ imaginariæ quæstionem. His tamen Pontificis cohortationibus, quas duo Nuntij detulerant, Philippus responderat; Se quidem ex seculari Pontificis pedes, sed rem nimium fuisse progressam, adeoque mandatis à se Oratori traditis se remittere. Et quidem Ruigomezius disertè reiecerat ea quæ ambo Nuntij proposuerant, ut nimirum Hispanus Orator domi maneret diebus solemnibus functionis; eisquæ dixerat, ijs positis quæ in Synodo euenerant, mentem esse Regis progredi; non regredi.

6 Interim Pius, ad sternendam negotio viam, in animo habuerat, cunctis Oratoribus imperare ne illorum quispiam, antequam à se accirentur, conueniret ad solennes functiones; & ne Gallus repugnaret, operam dederat, ut Cæsar Oratorem suum iuberet consentire: qui cum ex vno capite sine controuersia esset maximus, reliquis exemplo esse poterat; & ex altero capite hæc ipsa indubitata prærogatiua proderat, ne Princeps ille de huiusmodi dignitatis argumentis admodum laboraret, & facilius flecteretur ad ea intermittenda erga se, quò aliorum certamina præpediret, ad quod valdè pronum videbatur amabile ac mansuetum ingenium Ferdinandi: & re ipsa ille non restitit, suumque Oratorem iussit sic agere, simulque dissimulare, id sibi à suo Principe iniunctum fuisse; quin declararet, se abstinere à solemnibus celebratibus ob merum in Pontificem obsequium, quò fortiùs hoc pacto ad imitationem traheret Gallum.

7 Sed omnia incassum. Vbi delatum est in Galliam id quod solemnè Parasceues die contigerat, ingens perturbatio est excitata: Regina verò narrauit Nuntio, Regem, quamuis puerum, dixisse in pleno suo Consilio, se huiusmodi iniuriam haud passurum; Oratorem se benè gessisse in venia abundi petenda, sed postea malè in suspendendo discessu. Quando res eò peruenerat, expectaret vsque ad Pentecosten; & ubi tunc debitum honorem non acciperet, statim abiret, & vnà cum eo Burdesius

Sffff 3

Cardi-

1564.

In litteris
Nuntij ad
Galliam
1. Maij 1564
& fufius in
litteris Pon-
tificis ad
Nuntium 6.
Decembris
1563.

Litteræ
Cruicellij, &
Vicecomitis
Nuntiorum
ad Borrom. 3
& 6. Martij
1564.
quarum sū-
ma est apud
Barberinos.
Ex litteris
Delfini ad
Borrom. 26.
Aprilis
1564.

1564. Cardinalis. Adiecit Regina: Velle se loqui non solum tamquam Regis matrem, sed tamquam Sedis Apostolicæ filiam. Vbi Pontifex huic muneri suo defuisset, à se paratam conspici vim magnam sulphuris, quo Ecclesiæ osiores tenelli Regis animum inflammarent cum clade Religionis, ad cuius turbas componendas alioqui tunc cernebatur bona Gallici Regni habitudo. Et eodem in se sensus illi aperuit Lotharingus Cardinalis. Quamobrem Nuntius Romanus scripsit, confidere se, minimè futurum, vt optimus Rex Philippus vellet per inanem illum fumum materiam præbere incendio tot animis lethali, & tam periculoso suis quoque proximis ditionibus & Hispaniæ & Belgij. In tanti Regis dignitatem cessurum, si palàm fieret, prudentius ab eo quàm ab eius Consilio latum fuisse iudicium. Id si Pontifex ageret, non nisi quod idem Pontifex aliàs egerat tunc acturum, quodque etiam agebatur à Senatu Veneto, cuius grauitas & auctoritas præualidum clypeum imitatoribus porrexisset.

Nec Regina ad suos exprimendos sensus consuetà ministrorum voce solum vsa fuerat; sed quò præterea ardorem ostenderet simul & adderet, Romam ad id miserat Villeroum^b, qui postmodum ob ætatem Galliæ Nestor euasit.

Pontifex obtulerat, se causam commissurum aut Purpuratorum Collegio, aut Rotæ Romanæ^c. Sed cum partes in excipiendo oblato cunctarentur, interim præcepit Pontifex, vt saluis rationibus vtriusque partis in iure præcipuo, retineretur Gallici Oratoris possessio, eique locus ille traderetur, quem huiusmodi Oratores tenuerant aliàs dum Carolus V. Philippi Regis parens, Hispaniæ Rex erat, & nondum Cæsar, & quem re ipsa postea possederant se Pontifice tum in sacello, tum in Concilio Tridentino: atque iterum confirmauit quod obtulerat, se decisionem controuersiæ commissurum alteri ex duobus, quæ diximus, Tribunalibus.

Degebat Romæ Hispani Regis Orator Aloysius Requesenius, Magnus Castellæ Commendator, ex Ordine S. Iacobi, qui postea Mediolano præfuit, & Belgij administratione illustris fuit. Is ad hanc Pontificis iussione grauitè iram sonantia verba protulit, & vel ipse, vel alter Hispanus minister creditus fuit in minas prorupisse, Regem armis rem vindicaturum. Curauit Pontifex, vt de ijs omnibus Galliæ Regina fieret certior^k, affirmauitque, se, humanis rationibus spectatis, numquam ad id peragendum fuisse deuenturum; sed à studio iustitiæ religionisque permotum esse: sensus aded violentos à pia Catholici Regis mente valdè alienos à se putari; sed quidquid aduersi acci-

^k Occultæ
noctæ Nuntij
in Gallia ad
botre. m. 17.
Iunij 1564.

Hispaniæ
Concilio Trid.
pars III
SIV

accidisset, speraturum se Christianissimi Regis defensionem. Responsum est à Regina per studiosam gratiarum actionem ob rem peractam, ostensumque, nec à se credi eiusmodi sensus in Philippo Rege: ubi quid ex aduerso contingeret, opem Regis filij, qui aderat colloquio, sponndit, pro maiorum suorum exemplis. Id verò formulis tam eniunctis & tam breuibus, vt satis intellectum fuerit, ibi tunc nec vires, nec animum esse ad conferendum auxilium, sed potiùs desiderium atque indigentiam illius excipiendi.

1564

10 Hæc gratificatio exhibita Galliæ, non ad aliud conduxit, nisi ad noua mala prohibenda: ceterum de Concilio in perplexis responsis perstitum est. Legauit ad Regem postea ¹ Pontifex Ludouicum ^m Antinorum, qui simul afferret facultatem ⁿ alienandi bona quædam Ecclesiastica, minoris pretij quàm alia à Rege alienata, quæ per hanc posteriorem alienationem, legitimè faciendam, recuperari debebant, priori tamquam non legitimâ abrogatâ: & per eumdem Antinorum obtulit, se illi consensurum de legatione Auenionensi, quam Rex, vt narrauimus, pro Borbonio Cardinali, Regis Nauarræ demortui fratre, petierat, dummodò hic datâ fide polliceretur, seruaturum se regionem illam illâsam ab hæresi. Pius verò in se recepit compensationem aliâ viâ præstandam Farnesio Cardinali, qui legationem illam exercebat. Atque ita sequenti Aprili ^o perfectum est. Iam verò vnâ cum his beneficijs secum detulit Antinorus noua & præualida postulata, vt Synodus exciperetur, cum videretur Pontifici & opportunitas grata, dum quod erat debitum petebatur, non debito priùs collato, & sequester idoneus, vt potè negotij ac nationis peritus. Verumtamen aliud ille non impetrauit ^p, nisi hortamen ad patientiam, & quòd priùs hugonotto- rum seditiones essent sedandæ: quæ vsitatæ sunt formulæ mitigandæ repulsæ minùs acerbo nomine cunctationis.

1 Octobri
mense 1564.
m Autogra-
phum man-
datorum a-
pud me est.
n Acta Con-
sistorialia 5.
Augusti
1564.

o Acta Con-
sistor. 13. A-
prilis 1564.
p Litteræ
Nuntij ad
Borrom.
23. Iulij
1564.

CAPVT

Regis Hispani moderatio de loco dato Gallie Oratori. Accepta Synodus eius iussu etiam in Sicilia & in Belgio. Quae Suavis refert tamquam in Germania obiecta Concilio. Petitiones Caesaris & Bauari pro Calicis usu, aliisque relaxationibus legum Ecclesiasticarum. Calicis usus tandem concessus cum varijs conditionibus ac limitationibus; & in Germania per summam latitiam exceptus, sed nullo fructu. Ferdinandi Caesaris mors. Honores illi exhibiti à Pontifice. Concilium in magna Germaniae parte acceptum.

Quemadmodum rationes politicae experimento deprehendi solent debiliores, minusque efficaces communi expectatione; ita loci praerogativa, à Pontifice decreta, non minus compitium opinionem fefellit de Hispanorum indignatione, quam de Gallorum compensatione. Philippus Rex accepto rei nuntio, non aliud edidit commoti animi argumentum, nisi reuocato Romae Oratore. Pontifex vero prudentiae normam secutus, ne se offensum ostenderet, cum res alterius interpretationis est capax, speciem praese tulit, interpretantis id potius agi quod sibi satisfaceret. Requesenius enim a propria auctoritate capi iusserat, & postea in carcerem conijci Schiuelum quemdam, qui studiorum curriculum absoluerat: ex quo Pius usque adeo indignatus est, ut quamdiu accessum ad se Oratori negauerit, & postea eo concessio, ne cursum publicis negotijs impediret, dederat operam per Pacecum Cardinalem, ut ille vocaretur à Rege, quippe non amplius idoneus ad res secum transigendas. Quapropter tum in Purpuratorum coetu, tum in litteris ad Nuntium a se scriptis, noluit hanc Oratoris amotionem vltioni, sed gratificationi adscribere. Tamen gnarus, in huiusmodi euentibus dissimulationem, ubi mediocri ea sit, gratam accidere, quasi reuerentiam; ubi vero nimia, molestam, quasi despectum, non destitit in utroque loco se velut oblique purgare. Quare addidit, minimè à se credi id profectum ex vlla Regis acrimonia ob attributum Oratori Gallico gradum in facello: rationibus siquidem, quas iam retulimus, persuaderi sibi, non posse Regem illud oneri sibi vertere: disertius vero in epistola ad Nuntium scripta dixit, consentaneum non videri Philippi Regis dignitati, velle

hæc

Ex litteris Borrom. ad duos Hispaniae Nuntios 2. Februarij; & ex epistola duorum Nuntiorum ad ipsum 3. Martij 1564. & ex Epist. Pontificis ad Nuntium Hispaniae 6. Decembris 1563.

hæc innouari in Principem puerum, ac diuexatum; nec debere ab eo loci prærogatiuam impugnari, sed potius agi Deo grates, quòd prærogatiuam in ditionibus sibi largiretur. 1564.

2 Et re ipsa, tametsi Philippus Oratorem illius acrimoniæ causâ reuocasset, non tamen uoluit Religionis pretio de Pontifice uicisci. Quocirca secundo Iulij^b Decretum vulgavit, ubi honorificis tum Concilio tum Ecclesiæ Romanæ uerbis imperauit, ut illud exciperetur, ac seruaretur in cunctis Hispaniæ regnis, & post dies quindecim iussit excipi in Sicilia, de quo regno quidam dubitarant, spectatis monarchiæ Priuilegijs; postea uero in litteris^c, quibus edocuit de ijs, quæ Romæ Oratori suo acciderant, Ducem Parmensem sororem suam, quæ eius loco Belgium moderabatur, ita scribit: *Euentum illius cause longè alium fuisse ab eo qui æquitati, suæq; in Pontificem beneuolentiæ atque obseruantia debebatur. Eapropter à se Oratorem suum fuisse reuocatum Româ, ubi degere cum dignitate amplius non licebat, ac propterea nullum à se interim priuatum negotium agi cum Pontifice. De rebus quæ ad publicas Religionis curas attinebant, & ad præstandum obsequium atque obedientiam sanctæ Sedi, unde nolebat ne latum quidem ungue necedere, demandatum à se fuisse negotium Francisco Cardinali Paceco, in Vrbe patronum Hispaniæ agentis. Cum eo igitur ipsa transigeret quidquid spectaret ad Episcoporum electionem, & ad cetera Religionis fulcimenta, ad quam strenue substinendam, & ad promulgandam & exequendam diligentissimè Synodum Tridentinam, ab ipsa, quacumque de causa, lentius agendum non esse. Cùm autem illa respondisset^d, uideri Senatoribus, esse in Synodo quosdam articulos noxios Principis iuribus, & prouinciarum priuilegijs, adeoque opus esse ut ea in promulgatione exciperentur, Rex in hanc sententiam^e illi rescripsit: *Sibi nequam placere, in promulgatione Concilij quidquam excipi, ne ansa præberetur tum susurrandi Romæ, sermonum auida, tum imitandi reliquis Principibus, semper ad res in Hispania gestas intentis. De Regis ac Prouinciarum iuribus abundè fuisse consultum, cùm actum fuerat de promulgando in Hispania Concilio, ubi eadem difficultates militabant: & sicut ibi non magni habitæ sunt, promulgato sine ulla restrictione Concilio, leuig; solum temperamento ad usum adiecto; ita se uelle ut ageretur in Belgio: eam ob causam eo mitti promulgationem in Hispania prægressam, quòd populi omnes sibi parentes ad eandem normam redigerentur.**

^b Decretum extat in archiuo Vaticano.

^c 6. Augusti 1564. lib. 4. Historiæ Belgicæ Familij Strada.

^d 30. Septembris 1564.

^e 25. Nouembriis.

3 Hæc Philippi Regis pietas, coniuncta cum Sebastiani Regis, & Principum Italicorum pietate, subiecit Concilio & regiones Occidentales utriusque terrarum orbis, & partem Septentrionis, & Indias ad Orientem, & multas Africæ regiones, quantum ad

1564. climata qualitatesque illarum Ecclesiarum Tridentinæ sanctiones aptantur.

In Germania, scribit Suavis, Decreta disciplinæ ne à Catholicis quidem fuisse in pretio habita. Sed rei falsitas paulò post à nobis palàm fiet. Tum varia narrat obiecta contra Decreta doctrinæ, in postrema Sessione firmata, quæ tandem ad tria capita rediguntur, ad nimiam loquendi breuitatem, ad obscuritatem inde profectam, & ad quasdam peculiare animaduersiones in argumento de Indulgentijs.

Quod spectat ad breuitatem: si fuisset percontatus quid in Tribunalibus fieri consueuerit, cognouisset, acta causæ, in triginta voluminibus digesta, terminari à iudice vnus verbi sententiâ. Et quamquam Synodus in antegressis Sessionibus explicationem doctrinæ præmississet, se tamen non obstrinxerat vt ita semper ageret, vbi nec argumenti difficultas id postularet, nec temporis angustia id permetterent. Videatur secunda Synodus Arausicana, quam adeò reueretur Ecclesia, ibique paucis versibus definita reperientur argumenta ampliora, magisque nodosa ijs, quæ per vltima Tridentina Decreta sunt definita. Præterquam quod non tam ea fuerunt nouæ definitiones, quàm confirmationes veterum, quæ aut ab alijs Concilijs, aut ab hoc eodem in alijs Sessionibus editæ sunt: cuius rei testimonia illic apparent è regione Decretorum notata.

De obscuritate satis mihi sit vt respondeam: De intelligentia Canonum præteritorum plurimam inter Theologos, vt allolet, controuersiam esse; at verò de his, qui Sessione vigesimâ quintâ confecti sunt, vix vllam inter illos discordiam legi. Hinc deducatur, an caligo à Suauis obseruata, sit in obiecto, an in oculo. Solùm de Indulgentijs non habetur diserta definitio, ab antecedente Synodo confecta: verùm vt generatim illæ comprobarentur, satis erant duo Pontificum diplomata iam extantia, præter illud Leonis in Lutherum, & præter veterem consuetudinem Ecclesiæ. Ferè omnia, quæ contra definitiones hæc de Indulgentijs ab eo adducuntur, iam reiecta sunt à nobis in secundo libro, vbi similiter is de illis disserit, describens earum examen, habitum ætate Adriani. Ne igitur quæ ibi dicta sunt repetam, breuiter ijs, quæ hîc adijcit, respondebo. Ac primò quidem haud negauerim, vsùm Indulgentiarum diu in Ecclesia parciorem fuisse. Sed cùm Synodus dixit vt ad veterem seueritatem rediretur, significare noluit, sicut arguit Suavis, vt omnino rediretur; solùm voluit vt nimia laxitas iam inducta ad eos fines coarctaretur, quos temporum & locorum conditio suadebat.

debat. Itaque cum hac ætate commodè refumi non posset frequentia canonicarum pœnarum, ob causas ibi adductas à Suauis, experimento cognoscitur, adiuuentum esse suauis simul & efficax, ad homines excitandos ad opera pietatis, illicium Indulgentiæ consequendæ. Nec per illud, modò sit prudens ac moderatum, desides redduntur Christi fideles ad satisfaciendum Deo per alia pietatis officia pro noxis commissis: cum enim, sicut in memorato loco notauimus, homines incerto semper animo sint an Indulgentiam obtinuerint, remanet pariter in compluribus stimulus, vt per nouam operum pœnarumque salutarium solertiam certiores reddantur, & ex altera parte, quæ ipsis ad consequendam Indulgentiam iniuncta fuere, per ipsorum exercitationem augeant studium pietatis; & facilitatem inducant ad similia perficienda; quod liquet experimento quotidiano. Præterea hæc opportunitas Indulgentias, quas vocant plenarias, impetrandi, facile reddit ministerium, alioqui grauissimum, Confessariorum, dum sæpè liberantur anxio metu, ne pœnæ ab ipsis culparum grauitate leuiore imponantur; quod tamen spectatâ pœnitentium imbecillate opportunum esse solet, ne ab accessu ad Sacramenta deterreantur. Et hoc posito, sacerdotibus confessiones audientibus permolestum accideret, si cogerentur semper exactè perquirere, num peccator parato sit animo ad excipiendam pœnam delictis congruentem. Ab his igitur causis & adducti sunt Pontifices ad liberalius impertiendas Indulgentias, quàm mos antiquior in Ecclesiâ ferebat, & omnis dubitatio tollitur de Patrum mente in verbis adductis.

7 Alterum corollarium nititur hîc Suauis conficere (vt reliquas nugas, inutiles & indignas responso, præteream) videlicet, dum Synodus affirmavit, ex nimia Indulgentiarum facilitate disciplinam eneruari, falsam proinde fuisse, eas non nisi ad remittendas pœnas exteriores valere, adeoque ad conscientiam non spectare, nec animos ab vllò apud Deum culpæ debito soluere. Argumentatio hæc claudicat vtroque pede, hoc est, & quod spectat ad Logicam, & quod spectat ad Theologiam. Vtrumque vitium in aperto est. Ita procedit argumentatio: Indulgentiæ hominem liberant ab exteriori pœna canonica; igitur ab ea sola liberant. Cui non patet vitium logicum, quod nimirum pertinet ad formam? Theologicum consideremus, quod spectat ad materiam. S. Thomas ex principijs suis oppositum concluderet per huiusmodi syllogismum: Indulgentiæ hominem liberant ab exterioribus pœnis canonicis: id non præstarent, nisi liberarent pariter à pœna in Purgatorio debita, ad

T r r r r 2

quam

1564. quam compensandam huiusmodi canonicæ pœnæ imponuntur, aliter enim morbum relinquerent, & medicinam auferrent, adeoque nocerent: igitur liberant etiam à pœna Purgatorij. Addo, distortè concludi ex dictis Concilij verbis, per Indulgentias liberari hominem exteriori pœnâ canonicâ, & non potius impositâ in Sacramento; nam etiamsi hac solâ liberarent, adhuc verum esset Concilij dictum, nimirum, ex nimia facilitate Indulgentias consequendi debilitari Ecclesiasticam disciplinam; cum ea conferretur vsu quoque piorum operum, pœnarumque à Confessarijs iniunctarum, quæ vim obtinent ad edomandas animi affectiones, & ad cautiores reddendum pœnitentem, ne in posterum labatur. Hoc autem admissio, equidem puto mihi opus non esse aliunde probare, eatenus posse per illas solui obligationem pœnitentiæ in Sacramento iniunctæ, quatenus pœnarum Purgatorij obligationem soluant, ad quas delendas eiusmodi pœnitentia est instituta.

Narrat deinceps, à Cæsare ac Bauaro, quòd satisfaceret Catholicis, 8 fuisse inflammato studio postulata vsus Calicis, coniugium Sacerdotum, aliaque legum Ecclesiasticarum laxamenta. Sed hoc pacto concordat cum ijs, quæ suprâ scripserat ad eleuandam Pontificiam auctoritatem, videlicet, postquam à Synodo reposita est in Pontifice Calicis concessio, destitisse Cæsarem ab ea petenda, propterea quòd populi à Concilij, non à Pontificis potestate illam velent? Profectò Suauis rationem nactus est, quâ ostenderet, se non semper mentiri: cum enim fieri non possit, vt in quauis contradictione pars altera vera non sit, certum est, dum ille vtramque affirmat, in ipsius altera esse veracem. Sed mendacium, tamquam proles magis dilecta, primum in eius paginis locum obtinuit: quare veritas est in ijs, quæ hoc secundo loco narrat. Pontifex in Senatu ^f Kalendis Martijs questus est de conditione temporum, quæ huiusmodi petitionibus materiam suppeditabat, & quosdam destinavit ad negotium expendendum. Sed ignorauit postea Suauis, vsus Calicis fuisse concessum, tametsi cum certis quibusdam conditionibus ac restrictionibus. Proinde Pontifex decimoquarto Iulij in Senatu ^g Cardinalibus exposuit, à Ferdinando Cæsare, cuius desperandam valetudinem dolenter significauit, postulatum fuisse summopere vsus Calicis pro Germania, suisque hereditarijs ditio- nibus, idque ex iudicio Episcoporum, Septemuirum Ecclesiasticorum, & Catholicorum Principum; eundemque denuntiasse, vbi hoc negaretur, breuè ab vniuersa Germania non Catholicam modò, sed Christianam etiam fidem desertum iri. Complures Cardinales

^f In Actis
Senatus.

^g Acta Sena-
tus.

nales ac Præsules secretò fuisse rogatos à se sententias; inde ipsorum consilio, tametsi ab huiusmodi rebus nouis ipse abhorreret, traditam à se fuisse potestatem quibusdam Episcopis Germaniæ, per quam ritum illum permitterent; non tamen absolute, sed in ijs locis, vbi causas allatas veras agnoscerent, & quibusdam certis conditionibus à se præscriptis. Concessionem hanc exceptam fuisse Viennæ immensâ lætitiâ, & Delfinum Nuntium scribere, iam duas tertias hæreticorum partes ad frugem redactas. Ita Pontifex ad Cardinales. Sed breuî compertum est, id esse instar breuissimi leuamenti, quod interdum ex nocentis poculi delectatione experitur ægrotus. Verumtamen hoc experimento opus erat ad euellendam ex animis Germanorum persuasionem, quod Synodi ac Pontificis difficultas in eo concedendo salutem nationis præpediret. Ceterà tum ea in melius mutatio, tum etiam concessionis effectus ampliùs progressa non sunt: vnde sedente ^b Gregorio XIII. ac postea Sixto V. obeuntibus nonnullis ex Episcopis, quibus impertita fuerat potestas, dubitatum fuit, an gradui illa intelligeretur tradita, adeoque perdurans in successoribus, an personis, adeoque cum ipsarum vita decedens: & hoc posterius pro vero habitum est, adeoque non obtineri vsum licitum illius concessionis nisi à sacerdotibus, quibus memorati Episcopi viuentes contulerant. Hic fuit exitus illius tam diuturni ac tam celebris postulati; qui docuit, quantum fallat spes ingentium bonorum, quæ mortales præfagiunt in obtinendis Romæ quibusdam inusitatis relaxationibus.

9 Hæc Germanorum postulata dum narrat Suauis, multa obliquè inducit in prohibitionem coniugij sacerdotum. Quod spectat ad auctoritatem antiquitatemque huiusce prohibitionis, calamum defatigare mihi non placet, cum argumentum ea sit innumeris controuersiarum scriptoribus familiare. Sed quod spectat ad ipsius utilitatem, prudens quisque consideret, quantum à rebus diuinis distraherent, quantumque cum carne ac sanguine connecterent ministros Sanctuarij amor coniugum, & amor liberorum, cum ambo omnium vehementissimi sint, quos in homine natura succendat. Quod si quando nimium mouet reliquorum coniunctorum amor, qui longè tepidior est, nec obligationem semper affert vt ipsis prospiciatur, quidnam molirentur duo illi amores adeò feruentiores, adeoque cohonestati naturali debito illis sollicitè consulendi? quantum intenti animi studio subtraheretur? quantum cresceret rei familiari? quanto esset in minori beneuolentia ac pretio Ecclesiasticus apud familias, dum patrimonij partitionem afferret? Enim-

T t t t t 3

uerò

^b In monumentis Pontificatus Sixti V. inter scripturas postremi Cardinalis Montali, quæ sunt in Archiuo Vaticano.

1564.

uerò non sine præualida necessitate clerici seipfos de se obstrinxerunt lege alioqui durâ, eosque solùm obligante, non item laicos, sicuti ieiunij lex est. Quod autem hæc obligatio materiam postea præbeat ad multa peccandum, valde friuolum obiectum est, & cunctis prohibitionibus diuinis humanisque commune. Perpendatur quid illa boni afferat, quid mali sequeretur eâ sublatâ: perpendatur similis vsus vetustissimus omnium Ordinum Regularium, quorum natura necessariò postulat hanc ad coniugia ineptitudinem; & hinc huius vetiti conuenientia perspiciatur. Nec illius relaxandi vlla vmquam dubitatio orta est in Pontifice, tamen Germanorum postulatis, nauiter à Cæsare expositis, vrgeretur.

Sed illicò eius petitiones desiere, idque cum Pontificis mœnore, ¹⁰ dum simul vita petitoris desijt. Hoc accidit die vigesimoquinto Iulij; & Pontifex rem ad Senatù dolenter retulit quinto Augusti, decreuitque ad honorificentiam, tunc non ordinariam in exequijs Pontificij facelli, vt illic oratio de laudibus Cæsaris haberetur, sicuti nec ordinaria fuerat eius pietas ac promeritum in Ecclesiam; & quatuor ex Purpuratis Patribus destinauit, vt id exequendum curarent per formam ex omni parte dignissimam. Ferdinandus magno animo Princeps fuit, sed non vasto: forti ad bellum pectore, sed ad pacem prono: in rebus bellicis generosior quàm fortunatus, vt qui dotalis regni partem non modicam sibi præreptam vidit ab Ottomanna potentia, cum graui iactura, sed cum maiori terrore Christianæ Reipublicæ. Per pacis artes duo regna, Austriacæ familiaræ hereditaria, ipsi accesserunt, & aliud regnum in animis Germanorum hereditarium eidem fundatum est; vt proinde dici possit, ab ipso relictum fuisse Imperium suis posteris hereditarium. Ingens in illo fuit humanitas ad priuatorum beneuolentiam sibi comparandam: ingens moderatio ad retinendam cum potentioribus concordiam: ingens studium ad explenda Principatus muna: ingens religio ad suum animum, suasque regiones illæsa seruanda à communi Germaniæ morbo. Verùm, pro eo ac omnes humanæ virtutes non solis, sed stellarum lucem habent, hoc est, aliquâ vmbra mixtam, visa est eius sinceritas illum credulum reddidisse, & credulitas nonnumquam suspiciosum; & interdum etiam eius lenitas occupasse fines seueritati debitos in animo dominantis. Ceterùm illi se obnoxiam singulariter fateri debet Apostolica Sedes; quamuis enim hæc diu restiterit nomen ac ius Cæsaris ipsi tribuere sub Paulo IV. eundem tamen postea experta est egregium inter obsequentissimos Cæsares, qui vmquam in Ger-

mania

i Acta C65f.
storialia.

Historiæ
Concilij Tridentini

Part III.

SIV

mania imperauerint; atque illi potissimum acceptam referre potest immensam vtilitatem, quam attulit Ecclesiæ Synodus Tridentina. 1564.

11 Honores funebres redditi sunt huic Principi in Basilica Vaticana^k die decimo octauo Augusti, quo die Pontifex Cardinalibus significauit, lætam spem sibi fieri à Delfino Nuntio in Religionis negotio; præcipuè verò nuntiari, Maximilianum Cæsarem, ad quem destinauit Legatum Altempsum Cardinalem, sororis filium, ac reliquos demortui Cæsaris filios imitaturos pietatem paternam. Certum est, Ferdinandi posteros fuisse postea quasi Iosueos ac Gedeones populo Dei in Septentrione; & Concilio Tridentino præcipuè tum in ipsorum Prouincijs, tum in alijs Catholicis regionibus Germaniæ, non solum reuerentiam fuisse exhibitam tamquam cælesti oraculo, quod spectat ad dogmata; sed fuisse illud solemniter acceptum plurima ex parte, quod spectat ad disciplinam. Et præter acceptionem habitam in varijs illius regionis Ecclesijs primarijs, cuiusmodi præsertim erat Augustana, in Synodo^l ab Othone Cardinali Truxesio celebrata anno 1567. idem actum est in prouincijs Austriacæ familiæ hereditarijs, in Stiria, in Carinthia, & in Tirolensi, per Concilium Salisburgi^m coactum anno 1569. Atque in Catholica Germaniæ parte Tridentini leges ferè omnino obseruantur, exceptâ prohibitione plurium sacerdotiorum, quæ se mutuè excludunt: cum enim in alijs regionibus plures tiaræ in vno eodemque capite vetentur, id in Germania permittitur, habitâ ratione necessitatis, vt aliqui Ecclesiastici potentia ibi polleant vt subditos coerceant, & hæreticorum violentiæ resistent, quod huiusmodi indulgentiam & conducibilem & necessariam reddit.

Est commune cunctis ferè medicinis, quæ grauissimis morbis maximè salutare sunt, vt per se statui naturali repugnent, adeoque in vsu ordinario valentibus prohibeantur.

CAPVT

Concilium in Polonia Comitij Commendonis operâ exceptum Suis calumnia de quadam Cardinalium creatione.

* Cuncta extant in Vita Commendonis, scripta à Gratiano eius Secretario, ac postea Amelie Episcopo, qui narrat se vidisse, & audisse etiam in Senatu præsentem quæ dicuntur: & etiam in volumine litterarum Commendonis, quod est apud Barberinos; præsertim in Epistola eius ad Borrom. 8. Augusti 1564.
 b Gratianus in Vita Commendonis.

INterim non parum anxius erat Pontifex, quid ageretur in vasto Poloniae regno, iam contaminato contagione recentium hæresum, quæ ab ignobilioribus membris ad nobiliora magisque vitalia illius corporis ascenderant. Nuntium Apostolicum apud Sigismundum Regem agebat Commendonus, sicut indicatum est, ad quem librum editum Sanctionum Tridentinarum Pontifex misit, ut illum excipiendum ibi curaret. Helsingæ in Prussia tunc ille morabatur, intra dioccesim Osi Cardinalis, ad quem inuisendum venerat post eiusdem Tridento reditum, quippe illi percharus, eiusque consilio ad eam prouinciam à Pio electus. Collato inter se negotio, existimarunt ex vna parte, nec honorificum specie, nec satis ad firmitatem fore, si liber priuatim Regi traderetur, cum obijci semper posset, auctoritatem in Rege non esse ad regnum perpetuis illis legibus obstringendum. Ex altera parte, si traderetur in Senatu, minimè tutum id censèbatur, cum Senatus ille tunc multis hæreticis constaret, primumque in eo suffragium obtineret Veangius Archiepiscopus Gnesensis, & Regni Primas, homo contentiosus, & ambitiosus, adeoque cum hæreticis clam coniunctus, cuius res malè gestas, quas pro historicæ veritatis lege in præsentia narro, placet mihi aspergere aliquâ laude, collectâ ex ijs quæ postea gessit: is enim vacante folio ex obitu Sigismundi, orationem studio religionis plenam, ac neruosam, euentu prospero habuit in generali Conuentu, ne fœdus iniretur propositum ab hæreticis, quo liberum esset in Prouincijs exercitium cuiusuis sectæ. Usque aded etiam in eo, qui diu malè se gessit, viuidos interdum reddit probitatis sensus penè extinctos pessimi patrandi horror. Sed hoc multò post accidit: at verò paulò antea, eâ de qua scribimus tempestate, propriam Nationis Synodum ille moliebatur, præpeditam à Nuntio auctoritate Regis, cui posuerat ob oculos, huiusmodi conuentus in classica publicarum seditionum conuerti. Idcirco metus erat, ne in Senatu suspensio aliqua aut exceptio decerneretur, quæ Concilij & Ecclesiæ auctoritatem vulneraret, & operæ fructum corrumpere. Postremò conuenit inter Commendonum & Osum, ut liber aut in Senatu aut neuiquam traderetur. Priuata siquidem traditio, peior quàm dilatio, ad magis propi-

propitias condiciones putabatur. Et quoniam in huiusmodi expeditionibus clypeus non suppetit, qui tutius obiecta repellat quam celeritas & arcanum; Commendonus, nulli hominum aperto consilio, statim magnis itineribus ad Regem perrexit, qui plurimum illinc distans Varſauia degebat, in vrbe prope fines Lutuania, ibique generalia Comitia celebrabat: nec prius ille peruenit, quam de sua petitione Regem certiozem reddidit. Hic ad rem peragendam intentus, nullam interpositam moram, Commendonum in suis cubiculis retinuit, donec ingressus Comitium, exposito Nuntij postulato vt publice audiretur, duos Senatores misit, eum deducturos.

Hic itaque Commendonus, adhibita tum naturali tum artificiosa eloquentia, qua in magnis Conuentibus suo velut in campo triumphare consuevit, rem ab initio exposuit; causas commemorauit, qua Pontificem mouerant ad cogendum tanto suo dispendio ac labore Concilium, quo Christianam Rempublicam collapsam restitueret, obscura declaraturus, ac deprauata correcturus. Quanta ibi maturitate ac dignitate expensa fuissent dogmata, emendationesque constituta, per tot annos a trecentis fere Patribus, ex praestantioribus qui per cunctas Europa regiones gregem Christi regebant, & ab alijs fere centum ex praecipuis Doctoribus, qui florebant in orbe terrarum. Cuncta fuisse gesta assistente Legato ex ipsorum natione, & praesente ipsorum regni Oratore. Ostendit, quam impie in Deum, & quam hostiliter in bonum publicum se gererent qui se subtrahebant Magistratui supremo, quem Christus instituerat in Petro; pro quo, ne deficeret eius fides, orauit, & cui commisit vt fratres suos confirmaret; & loco tam sancti Magistratus, arrogantiae tribunal super rebus diuinis attollebant, in quo tot iudices quot capita considerent; quod summam temeritatis fuisset, & intolerabilis detrimenti etiam in humanis negotijs. Quapropter iidem ipsi vel inter corruptelas suas, peruersionemque morum ac Religionis, diu tandem perdurare non poterant, quin alios sibi Magistratus ac Pontificatus in angulis Wittembergae ac Genouae constituerent. Quanam ratione quemlibet ex illis idiotam audere intelligentiam caelestium Oraculorum sibi arrogare, ad quam obtinendam desudarant Nanzianzeni, Cyrilli, Hieronymi, Augustini, & tot praeterea miracula sapientiae? Eos fuisse sapientius inuitatos per amplissimam securitatis tabulas, legationesque perhonorificas, quibus ipse Commendonus perfunctus fuerat: sed semper incassum, propterea quod ab illis non concordia, nec Reipublicae bonum intendebatur, sed potius contentio, clades, & chaos; quem-

Pars III.

V V V V V

admo-

1564.

e 7. Augusti
1564. in literis iam dictis Commendonum ad Borrom.

1564. admodum euenta deploranda in prouincijs ab eorum lue correptis testabantur. Idcirco à Pontifice, quò ab his ærumnis eriperet Poloniam, quam in suæ charitatis sinu fouebat, ad Senatum mitti uolumen illud, in quo sancti Spiritus afflatu declarabatur ueritas Religionis, & disciplinæ norma præscribatur. Tum in Regis manibus librum reuerenter collocauit, & iam è cubiculo discedere intendebat, quò de responso consilium haberetur. Commendoni uerba tantam vim habuerunt, ut lacrymas à senioribus in Senatu, Religiosisque studiosioribus exciuerint. Rex uero animaduersà in aspectibus animorum propensione, ueruit Commendonum egredi, dicens, Senatores Polonicè sententias dicturos, adeoque arcanas, tametsi ab illo audirentur.

Vcangius, qui primum dicendi locum obtinebat, hortatus est, ut generatim responderetur; Expendenda prius esse quæ uolumen complectebatur, ac postea statuendum. Sed hæc sententia à maiori parte cum fremitu excepta est, ut quæ indignum existimabat, uelle Senatum supra Concilium se iudicem constituere. Rex autem, auditâ communi uoluntate in placido sed uniuersali susurro, dixit, In ea re maiori deliberatione opus non esse, cum ipse testari posset, Nuntium eo die non aduenisse parato animo ad orandum in Senatu; adeoque uertatem illam & efficaciam tam copiosi sermonis, tamquam diuinitus in eius ore positam esse agnoscendam. Itaque singulis sententias minimè rogatis, affirmauit, uideri sibi rationi consentaneum, uolumen sacrarum sanctionum excipi, atque obseruari. Et cunctis ferè Senatoribus unâ uoce Regis dicto plaudentibus, hoc responsum de more à Vicecancellario redditum est Nuntio, plurimis de ipso laudibus simul adiectis.

Suaus, ne anguis sui caudam ueneno uacuum relinquat, narrat ad Historiæ suæ finem, creatos fuisse à Pontifice Cardinales decimoquinto post absolutam Synodum mensè. Et cum uituperare non ausit eorum conditionem, quippe qui summo in pretio habiti fuerant, illos tantummodò numerat qui Concilio interfuerunt, tribuitque collatam ipsis Purpuram studiosæ eorundem in Pontificem operæ, addens, noluisse Pium, idque disertè declarasse, quemquam eorum assumere, qui sustinuerant, mansionem aut institutionem Episcoporum esse iuris diuini, tametsi alioqui dotes Purpuræ consentaneas obtinerent: & hoc pacto conatur ostendere, sacram illam Purpuram fuisse mercedem adulationis, non præmium promeritorum; Romæ uero noxæ loco sinceritatem haberi: quod sanè malignæ inuentionis commentum re uerâ conuincitur. Ac primò

primò quidem inter eos, quos ille cooptatos communerat, quidam modicissimam operam Synodo contulere; adeoque gradus ille non potuit ipsis tribui tanquam remuneratio seruiti illic præstiti Romano Pontifici; sed ob alia egregiè gesta euecti sunt: neque tamen libet hîc mihi eos nominare, ne cupido conuincendi Suauis, ad minuendam innocentis laudem me portrahat; sed licebit lectori ex se obseruare, de illorum nonnullis nihil à Suauis reperi- tum, ad eos in vniuerso Opere suo antecedente nominandos. Contrà verò non vnus tantummodò ex ijs, qui Pontificia iura in Con- cilio nauiter sustinuerunt, supremum illud præmium à Pio non accepit, cuiusmodi fuerunt Castanea, Facchinettus, & Archi- episcopus Hydruntinus. Hisce autem tribus, quorum duo post- modum Petri Cathedram cum plausu conscendère, nequiuisset Suauis pares faciliè numerare inter eos, quos neglectos affirmat ob commentitiam exceptionem. Verùm neque pariter de ijs, qui præ- termitti sunt, examen singulatim habuero, tum quia nec à Suauis illud habetur, tum quia nec à meo proposito postulatur, tum etiam ne in memoratam culpam incidam, vt dum obtreçtorem redar- guo, ipse pariter obtreçtator euadam. Profectò inter eorum cohortem non licuisset Suauis alium proferre, qui singulari dotium splen- dore ad se oculos admodum traxisset, nisi Mutinensem Episcopum, præcellentis doctrinæ virum, simulque vtriusque illius sententiæ propugnatorem: sed is, antequam Cardinales eligerentur, iam de- cesserat: cùm autem Tridento Romam redijt, non modò toruè non est exceptus, sed, sicut alibi significauimus, præfectus operi nobili, necdum in Synodo perfectò, Catechismi, Breuiarij & Missalis, quod ille cum alijs Theologis compleuit. Nec certè calum- niæ locus dari potest. Quantà integritate Pontifices & Aula Roma- na in huiusmodi remunerationibus se gesserint, non solùm à nobis ostensum est in Iulio III. qui liberaliter beneficijs affecit complures Antistites, priùs acerbè contrarios & ipsi Legato & Romano Pon- tifici in antegresso Concilio; sed ostendunt Pontifices & anni sub- secuti. Etenim Pius V. in Collegium adscripsit Vincentium Iusti- nianum, summum Prædicatorum magistrum; & Gregorius XIII. qui Concilio interfuerat, Nicolaum Sfondratum Cremonensem Episcopum, quem postea Roma euexit ad solium; quorum vterque in celebri certamine vigesimæ Aprilis cum ijs consensere^d, qui con- tendebant vt absolutè declararetur, mansionem esse iuris diuini. Et quod spectat ad Pium IV. quàm nocere potuit Patrum cui- piam, quòd eam opinionem defenderit, si Nicolaus de Ponte in

1564.

d Acta Pa-
lcotti 20. A.
prilis.
1562.

1564. narratione sæpè laudata testis est, Pontificem demum, rationibus lentè perspectis, declarasse, à se quoque censeri, mansionem iure diuino præcipi, simulque vetuisse contraria studia adhiberi? Imò si consensit vt Decretum conficeretur verbis illi sententiæ vel maxime propitijs, quam postea secuti sunt scriptores Sedi Apostolicæ obsequentissimi? Eò temeritatis deueniunt Suavis calumniæ, vt cum sæpè nihil interioribus animorum finibus obscurius sit, non tamen ille se cohibeat, quin eos accuset cum ipsorum innocentia clarè perlucet.

Mihi verò, quò pro virili ab huiusmodi vitio, non maligno solum sed iniusto, longius absum, lubet in fine narrationis meæ contestari, ad alienam famam integram præstandam; nimirum, in ijs quæ spectant aut ad præcipuum huius Operis argumentum, aut ad controuersias cum Suauis, certò scio, fuisse à me adhibitam diligentiam, quam permittat maximam humana conditio; adeoque confido, me non à vero aberrasse, vel certè non frequenter, neque grauius. Sed in alijs narrationibus ex re incidente, & quasi epifodis, quamquam ne verbum quidem scripserim nisi fidem probabilium Auctorum secutus, tamen quia in hac vita mortali, penuria tum temporis tum virium causa est ne summum solertiæ impendatur cunctis ingentis operis partibus, minùs difficulter accidisse potuit, vt alicubi à vero, tametsi neque volens neque temerè, secesserim. Quapropter si in hisce telæ meæ simbrijs, vt sic loquar, detrimentum cuiuscumque nomina paterentur, mens mea non est, vt cum eorum famæ iactura, quod à me dicitur, quidquam ponderis addat auctoritati scriptorum, qui à me pro testimonio, vti soleo, producuntur. Et secundæ mihi fortunæ verterem, si temporis decursu comperirem, eos, quibus alicuius culpæ aut vitij nota illic iniusta fuit, reuerà innoxios esse, vnde mihi necesse foret palinodiam canere; cum longè appetibilius mihi videatur in exercenda iurisdictione, siue ad potentiam, siue ad calamum spectante, munus remunerandi quàm puniendi; & simul existimem, omnem iudicem non inhumanum gauisurum, si sibi contingeret, vt ob nouas probationes aliquam damnationis sententiam reuocaret, quamquam à se actorum antecedentium vi legitimè prolatam.

Quæ sparsim in Opere de libertate Concilij ostensa sunt, & quid boni reuera illud Aule Romanæ contulerit, renarrantur.

- 1 **Q**uoniam autem vti populus auidè studioseque libertatem appetit, perinde generatim penuria libertatis, obiecta Concilio, locum maximè popularem obrectatoribus præbet, vnde iæpiculè Suauis ad illum redit, & nobis opus fuit de illa frequenter differere: nec superuacaneum fortasse nostro proposito, nec ingratum lectoribus accidet, si postremo loco summam atque in vnum colligantur, quæ alibi per narrationes habentur sparsa ac diuisa, vt iisdem, postquam Actorum quasi seriem legerunt, eorum summam hîc relegant, & æquam postea sententiam ferant.
- 2 Tribus modis à Romanis Pontificibus læsa Concilij libertas concipi potest, Vi, Iussu, Exhortatione minis ac promissis armatâ. Hæc autem libertatis violatio ad duo conuersa fingi potest, aut ad compellendos Patres ad ea peragenda quæ per se ipsi nolebant; aut ad retrahendos ab ijs efficiendis, quæ illi volebant.
- 3 Obseruandum etiam est, præter tres, quos diximus modos, qui vitiosi fuissent, posse alium intelligi, per quem Patribus non deesset quidem arbitrium fanciendi tamquam solutis; sed iisdem deesset species dominandi tamquam supremis, & agendi confusio, tamquam acephalis, cum Pontifex se Concilij caput declararet, illud per suos Legatos regeret, eidem opem ferret suis consilijs, ac studio suorum Theologorum, suorumque sacri Iuris Doctorum; ita tamen, vt postea liberum esset cuicumque conscientia, huic potius quàm illi sententiæ adhærere, & vt conficerentur Decreta pro maioris partis suffragio. Si postremum hoc Suauis significat nomine læsæ libertatis (sicut ostendit frequenter, & sicut hæretici sui significabant, cum conuenire ad Concilium renuebant, nisi liberum illud esset, hoc est, Romani Pontificis auctoritatem non admitteret) equidem non modò confiteor, sed profiteor, nostrum Concilium liberum non fuisse, itidem ac nullum aliud Oecumenicum Ecclesiæ Concilium, excepto Constantiensi, tantisper dum certus Pontifex non extitit: cum reliquis omnibus præfederint siue Pontifices secundùm veritatem Catholicam, siue, secundùm etiam falsitatem hæreticorum, & ipsius Suauis, alijs Pontifices, alijs Imperatores. Vnum interfuit inter Tridentinum

1564. tinum & reliqua Occidentis Concilia, quòd illis per se ipsi adfuerint summi Pontifices, huic verò per suos Legatos, qui cum Romano Pontifice collati, tantò minus lucis obtinent ad inclinandas Præfulum inferiorum palpebras, quantò minus lucis habet parelium cum sole collatum. Ceterum, nullus est hominum conuentus vni capiti subiectòrum, qui hoc genus libertatis nihil dependentis exerceat; eam verò Ecclesia Catholica detestatur, nedum simulat.

Iam verò, cum Suavis in animo suo satis cognosceret, in defectu huiusmodi libertatis, apud cordatos sincerosque homines vim esse non ad improbandas tamquam violentas Concilij sanctiones, sed ad eas tamquam legitimas corroborandas, studuit hunc defectum libertatis cum alijs, quos numerauimus, confundere. Verum sicuti vocum ambiguitas cunctarum fallacium dissertationum tatis est; ita ex opposito nos, qui declarare veritatem extra hæc inuolucra & planè perspicuam studemus, distinctè ac singulos per se modos illos expendemus.

Quod spectat ad violentiam, tam longè distat à vero quàm id, quod fieri non potest. Quòd possit Princeps vim inferre alicui hominum conuentui, opus est vt vel conuentus in ipsius ditione celebretur, vel ij qui conueniunt, patrias familias & sua bona habeant in illius ditione. Hoc posito, Concilium cunctis tribus vicibus habitum est in vrbe non Pontifici Romano, sed Cæsari subiecta; adeò vt Legati non modò non potuerint vim alijs inferre, sed ætate Pauli III. ipsis necesse fuerit non parum acerbi inuito fortassis Cæsare deuorare. Nec vumquam Austriaci animum induxerunt vt assentirentur vlli vrbiū Ecclesiæ, ac præsertim Bononiæ, tametsi plusquam duæ tertix Concilij partes eò confluerint, hunc ipsum planè libertatis defectum obicientes dominij causâ. Hoc de domicilio. De viris congregatis dicamus. In his tribus Conuentibus pars Episcoporum longè maior suas diœceses ac familias in aliorum Principum, ac potissimum in Austriacorum dominatione obtinebat; modica quædam portio ex subiectis Pontificiæ ditioni constabatur. Et satis liquet, quàm clarè animaduernerint Patres, se immunes esse ab omni vi quam Pontifex posset inferre, quando non solùm nostra, sed Suavis etiam historia conferta cernitur & animosis contradictionibus, per quas tam multi ex illis, ac tam frequenter Legatorum voluntati restiterunt, & plurimis eorundem vociferationibus, molitionibus, & victorijs, in Aulæ Romanæ detrimentum.

Quod attinet ad alterum modum, quo libertas à Pontifice per 6 iussio-

iussiones adimeretur, tam pura Concilij fama persistit, ut ne vnica quidem hac de re vox etiam inter Suavis lacatus, quantumuis calumniosos, audiatur. 1564.

7 Nec similiter de tertio modo, nimirum, per exhortationes, promissis minisque permixtas, quidquam vnumquam probatur. Quin è contrario patefactum est, à Romanis Pontificibus fuisse beneficijs insigniter affectos quosdam etiam ex morosioribus, magisque oppugnantibus suorum Legatorum sensus, & Aulæ suæ iura; & alioqui parum aut nihil fuisse traditum ijs, quos quasi mancipia Romæ Suavis numerat. Neque quispiam nominari poterit ad præcellsum gradum ab illis euectus, in quo præcellsa merita tamquam malignam non damnent quamcumque aduersam interpretationem. Verum quidem est, & à me fidenter narratum, multis Episcopis indigentibus in Synodo aliquid eleëmofynæ suppeditatum fuisse à Romano Pontifice ad alimentum, in quo charitatis ac liberalitatis actu Suavis satyrice sua commenta fundavit. Sed est indicium indubitatum odij atque calumniæ, cum vituperatio trahitur ex eo opere, cuius oppositum meritò vituperabile fuisset. Quidnam, & iure, proclamasset Suavis, si ex aduerso Christi Vicarius in tanta Ecclesiæ necessitate ararium occlusisset, sineretque Synodum carere auxilio ac splendore tot sapientum proborumque, sed indigentium Præfulum? Neque par erat ut ipse taceret, hoc subsidium redigi ad viginti quinque scutatos menstruos; quod certè complures sibi ducebant oneri, cum illud honestum ipsis titulum adimeret subtrahendi se ab incommodis illius domicilij, ut proinde non modò id ipsis gratum non accideret, sed parcitatem perpetuò conquererentur, & complures ex illis in deliberationibus re ipsa tum Legati tum Pontifex molestissimos experti fuerint.

8 Præterea, quoniam in partitione considerauimus, potuisse libertatem lædi, aut coactis Patribus ad id agendum quod ipsis opportunum non videretur, aut retentis ne id agerent quod opportunum existimarent, inquiramus, an id ex vno alteròve capite contigerit.

In priori capite suspicionem omnem excludit rerum conditio in Synodo decretarum, cum ibi nec vnicum Fidei dogma, nec vnica disciplinæ lex firmata fuerit in rem Pontificum; plurimæ verò inter leges in ipsorum detrimentum: quare nullum potest concipi commodum, quasi stimulus qui eos moueret, ad quodpiam eorum Decretorum odiosis probrosisque artibus comparandum. Et sanè huiusce rei ne vnum quidem exemplum Suavis vnumquam adducit: aded

3564.

adeò defuit omne illius indicium, & omnis vmbra. Id satis esset defensionem ac firmitatem cunctarum in Synodo sanctionum: sed nolo mihi satis sit; nam etiam si plenæ Concilij efficaciam satis est, plenæ ipsius & Apostolicæ Sedis existimationi non sufficit. Eapropter ad alterum caput expendendum accedamus, nimirum, de sanctionibus per vim impeditis; ac prius de dogmatibus, postea de legibus.

De præpeditis dogmatum definitionibus non nisi duos affert & 10 opponit casus ipse liber Suavis, alterum de mansione, alterum de institutione Episcoporum, quorum utrumque volebant complures diuino iuri tribuere; Pontifex verò studuit ne res declararetur.

De priori: iam ex hac Historia compertum est, quamquam 11 Pius IV. voluisset initio ut ommitteretur huiusmodi quæstio, utpote inutilis ad id quod intendebatur, videlicet ad inducendos Episcopos ut residerent, atque ut incerta inter Catholicos, & grauida collateralibus contentiosis; eundem tamen scripsisse, ut ubi sine perturbatione illa prætermitti non possit, liber ei cursus relinqueretur. Et re ipsa duo ex ipsius Legatis propenso in eam definitionem animo erant; quæ ideo confecta non est, quòd Patres præcisè rogati sententiam, maiori ex parte de ea non concordarunt. Postea verò cum visæ sunt tot rixæ ac tot suspiciones eius causâ coortæ, optauit Pius ut sopiretur: & hæc in eo voluntas subinde aucta est. Etenim quamuis tamquam larvæ censerentur detrimenta Sedis Apostolicæ, quæ hinc à nonnullis arguebantur: tamen vulgatis Pontificis sensibus, adhibitisque ab illo studiis ad eius præmissionem, tamquam auctoritati suæ tutiorem, ubi oppositum peractum fuisset, fuisset idcirco diminuta apud Tansalpinos, ac præsertim apud hæreticos, opinio coniunctionis inter Patres & Pontificem, & studiosi illorum animi erga Pontificiam Sedem. Sed tandem ipse Orator Venetus palàm nobis facit, venisse Pontificem in eam sententiam, & arbitrio Synodi reliquisse, ut illam definiret: quod non euenit, solùm quia Patres non conuenere. Eam postea communiter secuti sunt, sicut obseruauimus, Theologi magis addicti Pontificiæ auctoritati; & aliqui Præsules, eius propugnatores, euecti Romæ fuerunt alij ad supremum Senatum, alij etiam ad Solium. Quin vnicum illud, quod per eam definitionem intendebatur, hoc est, mansionis obseruatio, obtentum est curâ studioque Pontificum longè amplius, quàm vquam fautores illius partis sperassent ope instrumenti quod promouebant.

In altero capite de institutione Episcoporum eadem est adhibita 12 moderatio; ac proinde, tametsi à Legatis illud propositum non fuerit,

fuerit, cum tamen à Granatensi delatum esset in medium, itidem ac Decretum mansionis, illi permiserunt ut non semel sententiæ super eo proferrentur. Sed hæc semper euasere discordes de ea parte potestatis Episcoporum spectantis ad iurisdictionem, quam complures ex viris ibi congregatis, & ex sanctis Doctoribus, antiquis ac recentibus, totam agnoscebant in suo quasi fonte in summo Christi Vicario, à quo in Præsules inferiores descenderet. Quapropter sollicito fuit animo Pontifex, ne ob nimiam pacis audiatem Decretum conficeretur ambiguum, & cum occulto semine futuræ seditionis ac belli: sed ut apertis verbis illud tantum pronuntiaretur, de quo Patres conuenirent; ijs, in quibus discordabant, in suo statu relictis: atque ita demum peractum est. Quid ampliùs? amor concordie tantam in Pontifice vim habuit, ut quamquam ex decem partibus nouem conuenirent in confirmando Florentinæ Synodi Decreto, & in statuenda prerogatiua Romani Pontificis supra Concilium; tamen, quoniam pauci quidem Galli cum asseclarum modicissimo numero repugnabant, & Lotharingus eum rogauit ne per id pax turbaretur, ille se flexit ad se priuandum tam præcipuo emolumento. Atque hæc de dogmatibus.

- 13) Quod si de legibus disciplinae differamus: non modò Pontifices haud difficulter consenserunt ut Patres ea cuncta statuerent quæ ad communem Ecclesiæ statum spectabant; sed eò deueniunt, ut illis, quamuis essent inferiores auctoritate, & suspicionibus obnoxij, facultatem indulerint ad Aulam supremi ipsorum Principis, eiusque Tribunalia reformanda. Quin Pius IV. sæpè Legatis iniunxit, ut hoc ipsum deduceretur in opus, se prius non commonito: iterum atque iterum conquestus est, cum id Præsides non obseruarunt: laudauit quidquid in Sessionibus decretum est, quamuis interdum & improuisum, & expectationi suæ contrarium, & ærario suo suæque Aulæ non mediocriter noxium. Lotharingus Cardinalis, & Archiepiscopus Bracarensis, postquam diu & intimè cum illo egerunt, huiusmodi animum in eo & huiusmodi studium Concilio testificati sunt. Cæsar ad suos Oratores scripsit, à se in exemplari accepto emendationis tunc paratæ, ac postea in Synodo stabilitæ, obtentum iam fuisse ferè quidquid optauerat ut corrigeretur in Ecclesia. Similiter quoque Regibus Hispaniæ ac Lusitaniæ factum est satis. E conuerso, cum actum fuit de aliquo abusu in laicorum potestate corrigendo, cælum tellusque misceri visa sunt; & oportuit ut tunc Legati præualidâ

1564. oratione Patres cohortarentur, quâ illos retraherent ab obfirmato consilio, ne alteram sine altera parte reformarent.

Hæc in Concilio. Quo absoluto, cum Pontifex effecerit ut in 14 Aula ac ditione sua, suisque Tribunalibus illud exciperetur, & obseruaretur; ex opposito, in illis regionibus, quæ morum reparationem enixius efflagitarant, impetrare non potuit ut eadem exciperetur, nisi quantum cognitâ ibi ex aliorum experimento illarum legum utilitate, vna modò, modò altera inducta est, numquam tamen dentibus ad duriores atque austeriores admotis. Quare in hac postrema Historiæ clausula reuocare mihi liber id quod initio scripseram, cum Suauem impugnaui. Vbi affirmat ille, firmam & corroboratam fuisse à Concilio Romanæ Aulæ potentiam in regiones quæ ipsi subiectæ supererant, adeò ut tam firmas radices ea numquam egerit; illic studui eius dictum refellere, obseruans, cum in superioribus Concilij decretum aliquod Romano Pontifici propitium fuisset editum, nihil huiusmodi à Tridentino profectum; quin è contrario varias ibi sanctiones fuisse confectas, Aulæ Romanæ tum auctoritati tum prouentibus perniciosas. Nunc verò animaduerto, me illi iniuriâ contradixisse. Potentia siquidem, & præsertim Ecclesiastica, firmiores radices non habet, quam bonas leges, ac bonos mores in Magistratibus. Firmissima & amplissima facta est accessio auctoritatis ab Ecclesia, Aulaque Romana, ex eo quòd cum antea per plura sæcula *Morum emendatio*, & *Concilium* vocabula essent obiecta Romæ ab exterarum nationum clamoribus, eadem postea euaserunt vocabula, quæ iusto clamore obiectare potest Roma multis exteris nationibus. Quin sicut in aliis commerciis lucro vertitur cum alienum retinetur, iacturæ cum suum non exigitur; Romæ, in communicatione cum Catholicis regionibus, nihil fortem magis minueret, quam si debitum illa non solueret: nihil magis eius opulentiam retinet, quam cum illa debitorem tolerat non soluentem.

F I N I S.

SYLLA.